

2. заседание

Вторникъ, 25 октомврий 1938 г.

(Открито отъ председателя Стойчо Мошановъ въ 15 ч. и 10 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: х. Атанасъ Поповъ, Еню Поповъ, д-ръ Найдень Найденовъ, Иванъ Д. Поповъ, д-ръ Петъръ Кьосеивановъ, Василь Мандаровъ, Христо Гатевъ и д-ръ Кънчо Милановъ	5	3. Отъ народния представителъ С. Славовъ къмъ министра на земедѣлието и държавнитѣ имоти относно затрудненията, правени на земедѣлскитѣ стопани при съчене и набавяне листници за изхранване на добитъка презъ зимата. (Съобщение)	5
Запитвания: 1. Отъ народния представителъ Д. Мацанкиевъ къмъ министъръ-председателя по интернирането на шестима народни представители и стотици български граждани. (Съобщение)	5	4. Отъ народния представителъ Н. Стамболиевъ къмъ министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството по коригирането на р. Камчия. (Съобщение)	6
2. Отъ народния представителъ Р. Маджаровъ къмъ министра на народното просвѣщение по общата политика на министерството, по отношението на министра къмъ професорския и учителския персоналъ и по закриването и откриването на нѣкои гимназиални класове презъ текущата учебна година, между които и Пирдопската гимназия. (Съобщение)	5	Законопроекти: 1. За разрешаване на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството да поеме задължение за нуждитѣ на Главната дирекция на строежитѣ въ размѣръ на 550.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години. (Съобщение)	6
Питания: 1. Отъ народния представителъ Д. Цѣклевъ къмъ министъръ-председателя, министра на войната и министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве, по поводъ убийството на началникъ-щаба на войската. Той пита: какви мѣрки ще се предприематъ, за да се предпази българската нация отъ злодеянията на нейнитѣ организирани врагове. (Съобщение)	5	2. За опрощаване на лихви, глоби и др. (Предложение на народния представителъ Н. Търкалановъ) (Съобщение)	6
2. Отъ народния представителъ Г. Петровъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве по поводъ на една заповѣдь отъ 22 юлий т. г., съ която се нарежда телеграфически до подведомственитѣ органи да взематъ всички мѣрки, за да се попрѣчи на народнитѣ представители да изпълнятъ своя дългъ. (Съобщение)	5	3. За допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година (Първо четене)	6
		4. За допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата за 1938 бюджетна година (Първо четене)	17
		5. За разрешаване на министра на войната да поеме задължение за нуждитѣ на народната отбрана въ размѣръ на 4.250.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години (Първо четене)	17
		Дневенъ редъ за следващото заседание	20

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Понеже присъствуватъ нужния брой народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Василь Илиевъ Мандаровъ, Георги Киряковъ Чалбуровъ, Еню Илиевъ Поповъ, Иванъ Димитровъ Поповъ, д-ръ Кънчо Милановъ Милановъ, д-ръ Найдень Николовъ Найденовъ и Христо Гатевъ Дончевъ)

Бюрото е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

на г. х. Атанасъ Поповъ — 1 день;
на г. Еню Поповъ — 1 день;
на г. д-ръ Найдень Найденовъ — 1 день;
на г. Иванъ Поповъ — 3 дни;
на г. д-ръ Петъръ Кьосеивановъ — 1 день;
на г. Василь Мандаровъ — 3 дни;
на г. Христо Гатевъ — 4 дни и
на г. д-ръ Кънчо Милановъ — 2 дена.

Постѣпили сѣ следнитѣ запитвания:

Отъ народния представителъ г. Димитъръ Г. Мацанкиевъ и отъ народния представителъ г. Никола Д. Петковъ до г. министъръ-председателя по интернирането на шестима народни представители и стотици български граждани.

Отъ пирдопския народенъ представителъ г. Рашко Маджаровъ до г. министра на народното просвѣщение по общата политика на министерството, по отношението на министра къмъ професорския и учителския персоналъ и по закриването и откриването на нѣкои гимназиални класове презъ текущата учебна година, между които и Пирдопската гимназия.

Постѣпило е питане отъ народния представителъ г. Дойчинъ Цѣклевъ до г. министъръ-председателя, г. министра на войната и г. министра на вътрешнитѣ работи. Въземайки поводъ отъ убийството на началникъ-щаба на армията, пита: какви мѣрки мисли г. министъръ-председателъ да предприеме въ бъдеще, за да предпази българската нация отъ злодеянията на нейнитѣ организирани врагове?

Постѣпило е питане отъ народния представителъ г. Георги Петровъ до г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве по поводъ една заповѣдь отъ 22 юлий т. г., съ която се нарежда телеграфически до подведомственитѣ органи да взематъ всички мѣрки, за да се попрѣчи на народнитѣ представители да изпълнятъ своя дългъ.

Постѣпило е питане отъ старозагорския народенъ представителъ г. Стойно Славовъ до г. министра на земедѣлието и държавнитѣ имоти въ смисълъ, какви

мърки е взелъ срещу своите органи, които отъ прекаленъ педантизъмъ и грубъ бюрократизъмъ сж станали причина за изложеното нещастие, а също така възнамърява ли да вземе нѣкакви мърки за запасяване на страната съ необходимия фуражъ за изхранването на добитъка презъ зимага.

Постъпило е питане отъ народния представителъ г. Никола Стамболиевъ до г. министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството по коригиране на р. Камчия.

Моля народния представителъ г. Стамболиевъ да съкрати малко питането си, защото повече отъ 5 минути нѣма да му дамъ, когато го чете.

Н. Стамболиевъ: Има време, г. председателю.

Председателъ С. Мошановъ: Дано!

Постъпилъ е отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за разрешаване на министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството да поеме задължение за нуждитѣ на Главната дирекция на строежитѣ, въ размѣръ на 550.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години.

Постъпило е законодателно предложение, подписано отъ нужното число народни представители, съ вносителъ народния представителъ г. Никола Търкалановъ, за опрощаване на глоби, начети, лихви и пр.

Ще се напечата и ще се раздаде.

Законопроектътъ отъ Министерството на финанситѣ да се раздаде сега.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

Моля г. секретаря да го прочете.

Г. г. народни представители! Понеже законопроектътъ е дълъгъ, моля ви да се съгласите да бждатъ прочетени само мотивитѣ. Това — съгласно правилника.

Секретаръ Д. Узуновъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

Г. г. народни представители!

При съставянето и приемането на бюджета за 1938 бюджетна година, макаръ и да се предвидѣха всички необходими кредити, все пакъ презъ течение на годината при упражнението му се явиха нови нужди, които налагатъ да се искатъ допълнителни кредити.

Поради това налага се да бждатъ увеличени нѣкои кредити, за да се задоволятъ напълно известни нужди, или пъкъ явили се нови такива, за задоволяването на които също трѣбва да се разрешатъ кредити.

Отъ кредититѣ, показани въ подробната таблица къмъ законопроекта, се вижда, че тѣ се искатъ все за неотложни нужди, каквито сж: кредити за доставка на хранителни и фуражни материали, за пренасяне на пощата, за доставка и поддържане на пощенскитѣ вагони и др.

Като ви представямъ приложения законопроектъ, моля ви, г. г. народни представители, да го разгледате и приемете.

Гр. София, октомврий 1938 г.

Министъръ на финанситѣ: **К. Гуневъ**“

(Ето и законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

Чл. 1. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година въ размѣръ на 91.311.986 л., който се разпредѣля по министерства и дирекции, съгласно съ приложената подробна таблица.

Чл. 2. Разходитѣ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриватъ съ часть отъ излишецитѣ, въ размѣръ на 34.773.463 л., осществени по сключени бюджетни упражнения, които да се отнесатъ на приходъ по § 128 отъ приходната часть на бюджета на държа-

вата за 1938 бюджетна година и отъ постъпилитѣ въ повече приходи по сщия бюджетъ въ размѣръ на 56.538.523 л.

Чл. 3. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на държавнитѣ дългове за 1938 бюджетна година въ размѣръ на 30.000.000 л., по новъ § 51а за вноса на фонда „Пѣтища“.

Разходитѣ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покрие отъ осществената икономия при частични изплатени купони по държавнитѣ заеми, отъ прекрибрани купони, купони инкасираны по добавъчнитѣ гаранции по държавнитѣ заеми и др., като се внесе на приходъ по новъ § 128а отъ приходната часть на бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

Чл. 4. Намаляватъ се кредититѣ по бюджета на Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве — Главна дирекция на народното здраве, за 1938 бюджетна година, по следнитѣ параграфи, а именно: § 1 съ 2.000.000 л. и § 9г съ 1.000.000 л., или общо съ 3.000.000 л., съ която сума се усилява кредитътъ по § 17 отъ сщия бюджетъ.

Чл. 5. Одобрява се I-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 1 февруарий 1938 година, протоколъ № 22.

Чл. 6. На основание чл. 302, алинея пета, отъ закона за народното просвѣщение и чл. 5, алинея последна, отъ закона за държавнитѣ служители, разрешава се да се задържатъ на служба при Университета следнитѣ преподаватели чужди подданици: редовнитѣ професори П. М. Бицилли, Мих. Г. Попруженко и Ив. Ал. Базановъ и лекторитѣ Рудолфъ Йенчъ и Жоржъ Ато, за времето до 30 юний 1939 г.

На основание чл. 5, алинея последна, отъ закона за държавнитѣ служители, разрешава се да се задържатъ на служба по ведомството на Министерството на народното просвѣщение следнитѣ преподаватели чужди подданици: Евгений Користинъ, Николай Химшиевъ и графъ Николай Н. Игнатиевъ за времето до 15 септемврий 1941 г.

Забележка. Ако презъ течение на тритѣ учебни години се явятъ за тѣзи длъжности кандидати български подданици съ сщия цензъ, Министерството на народното просвѣщение дава предпочитание на тѣхъ.

Чл. 7. Намаляватъ се кредититѣ по бюджета на Министерството на финанситѣ за 1938 бюджетна година, по следнитѣ параграфи: § 1 съ 2.100.000 л., § 10г съ 60.000 л. и § 34 съ 360.000 л., или общо съ 2.520.000 л., съ която сума да се усилятъ кредититѣ по следнитѣ параграфи отъ сщия бюджетъ, а именно: § 4 съ 700.000 л., § 6 съ 100.000 л., § 15 съ 260.000 л., § 24 съ 360.000 л., § 26 съ 300.000 л. и § 37 съ 800.000 л.

Намалява се кредитътъ по § 32 отъ бюджета на Министерството на финанситѣ за 1938 бюджетна година съ 1.500.000 л., съ която сума да се увеличи бюджетътъ на Върховното правителство за 1938 бюджетна година по новъ § 11а — за ордени

Чл. 8. Разрешава се на министра на финанситѣ да назначава презъ течение на цѣлата 1938 бюджетна година до 6 временни контролори при спиртоварницитѣ, въ зависимостъ отъ нуждата, съ месечна заплата 2.180 л. одному

Необходимата сума за изплащане на заплатитѣ имъ да се вземе отъ икономитѣ по § 1 на бюджета на Министерството на финанситѣ за 1938 бюджетна година.

Чл. 9. Одобрява се I-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 12 августъ 1937 г., протоколъ № 134, допълнено съ III-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 7 мартъ 1938 г., протоколъ № 40.

Чл. 10. Намалява се кредитътъ по § 27 на бюджета на Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството съ сумата 1.700.000 л., съ която сума се усилява кредитътъ по § 26 на сщия бюджетъ.

Чл. 11. Къмъ забележка 10-та отъ обяснителната таблица за разходитѣ за личния съставъ на Дирекцията на въздухоплаването за 1938 бюджетна година, стр. 21, се добавя следната нова алинея:

Разрешава се на съответния министъръ да отнася на възстановяване кредита по съответнитѣ разходни параграфи на бюджета сумитѣ, постъпили отъ разни дарения за подпомагане българското въздухоплаване, спазвайки се волята на дарителитѣ.

Чл. 12. По бюджета на фонда „Пѣтища“ за 1938 бюджетна година се правятъ следнитѣ измѣнения:

а) разрешеният кредит по новъ разходен § 18 — за редовна вноска на фонда „Плтища“ по бюджета на Главната дирекция на строежите за 1938 бюджетна година, съгласно с чл. 10, буква „а“, отъ наредбата-законъ за Главната дирекция на строежите, отъ 642.000.000 л. се увеличава на 842.000.000 л. и

б) предвижда се новъ приходен § 22 — заемъ отъ Българската земеделска и кооперативна банка съгласно с наредбата-законъ за разрешаване на фонда „Плтища“ да сключи заемъ отъ същата банка — „Д. в.“ бр. 97, отъ 5 май 1938 г. — 200.000.000 л.

Чл. 13. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на здравните фондове по чл. чл. 243 и 244 отъ закона за народното здраве и по чл. 12 отъ закона за построяване и обзавеждане Института за народно здраве при Главната дирекция на народното здраве за 1938 бюджетна година по § 1а, за постройка на здравни домове — 3.000.000 л.

Разходитъ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриятъ съ постъпленията отъ сключения заемъ отъ Българската земеделска и кооперативна банка, въ размъръ на 15.000.000 л., разрешенъ на Главната дирекция на народното здраве с чл. 10, т. 1, алинея първа, отъ наредбата-законъ за изграждане на здравни домове въ селата и въ по-малките градове, обнародвана въ „Държавен вестникъ“ брой 62, отъ 21 мартъ 1938 г.

Постъпленията отъ заема да се внесатъ на приходъ по бюджета на здравните фондове за 1938 бюджетна година по новъ § 3 — постъпили суми отъ заема, сключенъ отъ Българската земеделска и кооперативна банка — 3.000.000 л.

Чл. 14. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на фонда „Поморийски солници“ за 1938 бюджетна година въ размъръ на 500.000 л., съ която сума да се усилятъ кредититъ по следните параграфи отъ същия бюджетъ, а именно: § 2 съ 35.000 л., § 11 съ 100.000 л., § 13 съ 200.000 л., § 14 съ 50.000 л. и § 16 съ 115.000 л.

Разходитъ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриятъ отъ постъпилитъ въ повече приходи по същия бюджетъ.

Чл. 15. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по § 7 отъ бюджета на Българската държавна лотария за 1938 бюджетна година въ размъръ на 450.000 л.

Разходитъ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриятъ съ частъ отъ постъпленията отъ продажба на лотарийни билети, като необходимата сума отъ 450.000 л. се внесе по приходенъ § 1 отъ същия бюджетъ.

Чл. 16. Намалява се кредититъ по § 37 отъ разходния бюджетъ на фонда „Обществени осигуровки“ за 1938 бюджетна година съ сумата 20.000.000 л., съ която сума да се усилятъ кредититъ по следните параграфи отъ същия бюджетъ, а именно: § 6 съ 700.000 л., § 20 съ 1.500.000 л., § 21 съ 200.000 л., § 28 съ 800.000 л., § 29 съ 200.000 л., § 31 съ 15.000.000 л., § 34 съ 1.000.000 л., § 35 съ 500.000 л. и § 42 съ 100.000 л.

Цифрата 2.000.000 л., отнасяща се за постройка на домъ на труда въ гр. Плвненъ и показана въ § 37 отъ бюджета на фонда „Обществени осигуровки“ за 1938 бюджетна година, се увеличава на 5.000.000 л.

Чл. 17. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Експортния институтъ за 1938 бюджетна година, по § 6, за възнаграждение на день или на месецъ за нови 30 временни контролори, частни лица, по време на усиления износъ — 120.000 л.

Разходитъ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриятъ отъ постъпилитъ въ повече приходи по същия бюджетъ.

Чл. 18. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни за 1938 бюджетна година, въ размъръ на 2.000.000 л., съ която сума да се усилятъ кредититъ по следните параграфи отъ същия бюджетъ, а именно: § 2 съ 1.200.000 л. и § 13 съ 800.000 л.

Разходитъ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриятъ съ постъпленията, съгласно с чл. 8 отъ наредбата-законъ за закупуване и износъ на зърнени храни и чл. 3 отъ наредбата за разходитъ по бюджета на дирекцията, които да се отнесатъ по § 1 отъ приходния бюджетъ на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни за 1938 бюджетна година.

Чл. 19. Срокътъ, даденъ с чл. 1 отъ наредбата-законъ за замбяване временнитъ разписки, издадени отъ водния синдикатъ „Въча“, съ редовни дѣлове („Държавен вест-

никъ“, брой 56, отъ 14 мартъ 1938 г.), се отнася и за неспоменатитъ въ същия членъ колективни членове, както и за общинитъ, които сж били електрифицирани до 1 декемврий 1937 г. Наказанията, предвидени въ същата наредба-законъ за неспазването на срока, се прилагатъ и за бирнитъ на общинитъ, които сж били електрифицирани до 1 декемврий 1937 г., както и за касиеритъ на колективнитъ членове на „Въча“.

Чл. 20. Последното изречение на чл. 1, буква „а“, отъ наредбата-законъ за разрешаване на фонда „Плтища“ да сключи заемъ отъ фонда „Обществени осигуровки“, въ размъръ на 125.000.000 л. („Държавен вестникъ“, брой 95, отъ 1 май 1936 г., и „Държавен вестникъ“, брой 179, отъ 11 августъ 1936 г.), се измѣня както следва: Последната вноска до 125.000.000 л. трѣбва да се внесе отъ фонда „Обществени осигуровки“ до 30 юний 1939 г.

Чл. 21. Разрешава се да се дадатъ отъ службата за държавнитъ ценни книжа и гаранцитъ на чиновницитъ при Министерството на финанситъ на Пазарджишкото градско общинско управление десетъ гербови марки отъ по 5.000 л. и десетъ гербови марки отъ по 1.000 л., а всичко двадесетъ гербови марки за обща номинална стойностъ 60.000 л., въ замѣна на погрѣшно залепени въ повече върху договора съ Българската земеделска и кооперативна банка отъ 19 юлий 1938 г. Маркитъ да се дадатъ срещу предварително заплащане 6.000 л. такса въ пари. Предаденитъ марки за номинални 60.000 л. да се изпишатъ въ разходъ по книгитъ на службата за държавнитъ ценни книжа и гаранцитъ на чиновницитъ.

Чл. 22. Намаляватъ се по бюджета на Министерството на земеделитъ и държавнитъ имоти за 1938 бюджетна година кредититъ по следнитъ параграфи, а именно: § 1 съ 3.048.000 л., § 8 съ 100.000 л., § 70 съ 50.000 л., § 86 съ 576.000 л., § 91 съ 50.000 л., § 120 съ 220.000 л., § 136 съ 75.000 л., § 138 съ 150.000 л., § 189 съ 705.000 л., § 192 съ 695.000 л., § 265 съ 13.000 л., § 268 съ 30.000 л., § 272 съ 625.000 л., § 283 съ 20.000 л., § 302 съ 155.000 л., § 305 съ 40.000 л., § 311 съ 50.000 л., § 312 съ 30.000 л., § 314 съ 100.000 л., § 315 съ 8.000 л., § 317 съ 52.000 л. и § 325 съ 15.000 л., или общо съ 6.807.000 л., съ която сума се усилятъ кредититъ по следнитъ параграфи отъ същия бюджетъ, а именно: § 2 съ 350.000 л., § 5 съ 25.000 л., § 7 съ 50.000 л., § 9 съ 550.000 л., § 30 съ 200.000 л., § 36 съ 250.000 л., § 46 съ 50.000 л., § 55 съ 50.000 л., § 60 съ 150.000 л., § 65 съ 50.000 л., § 75 съ 50.000 л., § 84 съ 80.000 л., § 102 съ 800.000 л., § 105 съ 100.000 л., § 111 съ 1.800.000 л., § 113 съ 70.000 л., § 114 съ 60.000 л., § 116 съ 100.000 л., § 157 съ 100.000 л., § 170 съ 250.000 л., § 172 съ 40.000 л., § 174 съ 20.000 л., § 175 съ 40.000 л., § 176 съ 30.000 л., § 181 съ 20.000 л., § 184 съ 160.000 л., § 187 съ 220.000 л., § 198 съ 50.000 л., § 208 съ 450.000 л., § 264 съ 12.000 л., § 277 съ 200.000 л., § 279 съ 100.000 л., § 297 съ 50.000 л., § 299 съ 50.000 л., § 304 съ 120.000 л. и § 318 съ 110.000 л.

Чл. 23. Въ алинея втора на чл. 2 отъ наредбата-законъ за разрешаване на Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве да сключи заемъ отъ фонда „Пенсии за изслужено време“ въ размъръ на 4.000.000 л., „Д. в.“ брой 135, отъ 20 юний 1936 г., думитъ: „отъ 1 ноемврий 1937 година се замѣнятъ съ думитъ: „отъ 1 декемврий 1939 г.“.

Приложение къмъ чл. 1.

ПОДРОБНА ТАБЛИЦА

за допълнителнитъ бюджетни кредити по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

§	Наименование на учрежденията и на разходитъ	Искать се кредити лева
Главна дирекция на държавнитъ дългове		
новъ	За доплащане на Б. з. к. банка загубитъ	
33а	отъ доставката на горивни и петролни материали презъ 1936 и 1937 години	347.445
	Всичко	347.445
Министерство на външнитъ работи и на изповѣданията		
18	Помощъ за доставка на ротативна печатарска машина и др. материали и инвентаръ	8.000.000
	Всичко	8.000.000
Министерство на народното просвѣщение		
27	На Народенъ театъръ за народната драма и народната опера	4.000.000
	Всичко	4.000.000

§	Наименование на учрежденията и на разходите	Искать се кредити лева
Министерство на финансите		
новъ 21а	За изплащане на Б. н. банка номиналната стойност на предадените на държавната военна фабрика въ Казанлъкъ цинкови монети и продадени такива	3.372.541
	Всичко . . .	3.372.541
Министерство на войната		
3	Набавяне хранителни продукти и пр. . .	59.000.000
	Всичко . . .	59.000.000
Министерство на търговията, промишлеността и труда		
53	Членски вносъ на Международния институт за търговия — Брюкселъ, за времето отъ 1933 до 1938 година вкл. отъ 12.560 белги	180.000
	Всичко . . .	180.000
Министерство на земеделието и държавните имоти		
249а	Редовна вноска отъ държавата въ бюджета на Гл. дирекция на строежите . .	3.180.000
	Всичко . . .	3.180.000
Морско-ръчна отбрана и Ж.-п. училище		
3	Набавяне хранителни продукти и пр. . .	3.000.000
	Всичко . . .	3.000.000
Главна дирекция на пощите, телеграфите и телефоните		
6	Пътни и дневни пари	150.000
10	Пътни и дневни пари	350.000
14	Възнаграждение на временно наети лица за замѣстници и пр.	300.000
26	Пренасяне на пощата и пр.	1.400.000
40	Цинкови полюси и пр.	1.200.000
41	Чанти за ревизорите и механиците и пр.	300.000
52	Доставка и поддържане на пощ. вагони	1.500.000
54	Вноска по компенсационната сдѣлка	420.000
55	Хонорари на артисти и пр.	500.000
58	Електрическа енергия	970.000
60	Пътни и дневни пари	50.000
62	Обзавеждане на преподавателите и студентите и пр.	92.000
	Всичко . . .	7.232.000
Дирекция на въздухоплаването		
5	Набавяне хранителни продукти и пр. . .	3.000.000
	Всичко . . .	3.000.000
	А всичко . . .	91.311.986)

Председател С. Мошановъ: Има думата г. министърът на финансите.

Министър К. Гуневъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вземамъ думата не за да направя експозе по законопроекта. Това ще направя следъ като изслушамъ възраженията на ораторите, които сѣ записали. Вземамъ думата само за да направя едно уведомление по чл. чл. 5 и 9 на законопроекта. Съ тия два члена се иска одобряване постановления на Министерския съветъ, безъ да се казва въ тѣхъ съдържанието на постановленията. Това сме го направили умислено. Ние, правителството, считаме, че тия постановления иматъ повѣрителен характеръ и затуй тѣхното съдържание ще го съобщимъ само въ бюджетарната комисиия. Въ сѣщата комисиия ще кажемъ и нашите съображения, защо считаме, че тия постановления сѣ отъ повѣрителен характеръ и по кои съображения сме ги взели. Само това уведомление искахъ да направя.

Председател С. Мошановъ: Има думата народниятъ представител г. Петко Стояновъ.

Петко Стояновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Пристъпвайки къмъ разглеждане законопроекта за допълнителния бюджетъ, отъ името на моите приятели азъ съмъ длъженъ да направя нѣколко бележки

Преди всичко, длъжа да изкажа голѣмото съжаление на всички насъ, че вънасяйки за пръвъ пътъ единъ законопроектъ макаръ и за допълнителенъ бюджетъ, министърътъ на финансите, а заедно съ него и правителството, не счита за необходимо да направи никакво експозе или, най-малкото, да мотивира тия допълнителни кредити, които се искатъ съ законопроекта. Ние сме длъжни да изкажемъ нашето съжаление още повече и заради това, защото въ сесията, която бѣ закрыта на 22 юлий, лично г. министърътъ на финансите изказа своите безконечни съжаления, че му липсва време и възможностъ да направи едно пълно експозе, за каквото го задължаватъ законите и главно — положението. Днесъ всичките тия препятствия липсватъ и г. министърътъ на финансите прекасно може да се справи съ тази задача. Нѣма своя длъжностъ, има възможностъ да осветли народното представителство и обществото, защото съ допълнителния бюджетъ г. министърътъ иска приблизително, доколкото изчислихъ, като оставямъ настрана прехвърлянията, около 380—390 милиона лева къмъ общия редовенъ бюджетъ, който на времето си той, во реда на указите, е узаконилъ и който днесъ той прилага.

На второ мѣсто, азъ съмъ длъженъ също така да изкажа чувството на неудовлетвореностъ отъ неправилността на действията, затова защото съ този законопроектъ, който имаме въ ръцете си, се манипулира по начини, които конституцията и законите не позволяватъ.

Може би г. министърътъ на финансите го стѣсняватъ действащите закони. Ако го стѣснява конституцията, тукъ вече не можемъ да му помогнемъ. Но, доколкото той намира препятствия въ действащите закони, за да извърши известни действия или да изиска известни кредити, той можеше да се отнесе до Камарата, затова защото нито Народното събрание е много заето, нито е претоваренъ дневниятъ му редъ, нито пъкъ е манифестирана ала воля да не бѣде улеснено държавното съгворение.

На трето мѣсто, азъ съмъ длъженъ да отбележа също така, за голѣмо съжаление, че г. министърътъ на финансите, а заедно съ него и кабинетътъ, иска да оформи чрезъ този обикновенъ законъ за допълнителенъ кредитъ едно свое антиконституционно действие. Както ви е известно, г. г. народни представители, на 22 юлий биде закрыта извънредната сесия, защото се оказа, че дневниятъ редъ е изчерпанъ, че народното представителство нѣма повече работа и че, следователно, правителството не трѣбва повече да обременява съкровището съ пребиваването на народните представители тукъ, тъй като всичко онова което се е искало, народното представителство го е дало. Обаче въ заседанието си на 23 юлий 1938 г. Министерскиятъ съветъ съ протоколъ № 105 гласува допълнителенъ бюджетъ за Главната дирекция на строежите за 1938 г. И въ този законопроектъ за допълнителенъ бюджетъ, който е внесенъ днесъ, въ чл. 12, се казва: „По бюджета на фонда „Птица“ за 1938 бюджетна година се правятъ следните измѣнения“ и пр. — тия 200 милиона лева, които си гласува Министерскиятъ съветъ тогава, иска да ги оформи и прави това днесъ съ една друга формулировка.

Това е антиконституционно действие отъ страна на Министерския съветъ и на министра на финансите специално, което трѣбва да бѣде констатирано отъ Парламента, защото, г. г. народни представители, особено когато се касае за птица, по съображения материални, които сѣ много понятни и можеха да бъдатъ въ всѣки моментъ разяснени на Камарата, която на 22 юлий бѣше въ заседание, трѣбваше до 22 Народното събрание да бѣде сезирано съ едно искане за 200 милиона лева кредитъ, а ако до 22 не можеше да стане това, трѣбваше да бѣде задържано на 23, за да гласува този кредитъ. Ясно е отъ конституцията, че министрите не могатъ да си гласуватъ кредити. Могатъ да гласуватъ, когато има препятствия; а ние имаме блестящи доказателства, че такива тогава нѣмаше, защото Камарата бѣше тукъ.

Следователно, домогванията на правителството и специално на министра на финансите, по този начинъ да оформятъ антиконституционни свои действия, сѣ домогвания, които трѣбва да бъдатъ оставени безъ всякаво уважение. Трѣбва да се изтъгне на правителството, че то е действувало и действува антиконституционно. (Ръкоплъскания)

При всичкото си желание да приема тия обяснения които г. министърътъ на финансите сега гоку що даде относително чл. 5 и чл. 9 отъ законопроекта за допълнителния бюджетъ, който сега разглеждаме, — че тукъ се касае за нѣкакви тайни — азъ съмъ длъженъ да кажа, че въ тази форма, въ която сѣ предложени тия два члена, тѣ не могатъ да бъдатъ приети, защото сѣ безъ

всѣкакво съдържание, или, иначе, казано, така, както сѣ формулирани, тѣ даватъ пълни пълномощия на правителството, на изпълнителната власт. Ето защо, понеже ние не можемъ да гласуваме пълномощия, особено що се отнася до кредити, трѣбва да кажемъ, че този начинъ на манипулиране е антиконституционенъ.

По-нататкъ законопроектътъ прави едно голѣмо отклонение отъ онова, което досега се считаше, че е вече свършена практика въ нашия животъ, а именно, да не се законодателствува съ законопроекти за бюджети. Постановленията, които ние имаме дадени тукъ, въ законопроекта, на нѣколко мѣста съдържатъ материално законодателстване. Ако парламентитѣ, г-да, не само въ демократиите, но и въ оторитарнитѣ държави, почитатъ себе си, то, на първо мѣсто, най-голѣмото почитане, което иматъ, е почитането къмъ основното право на гражданина — самъ да се облага, т. е. чрезъ народното представителство, и то само по реда на законитѣ. А това значи, че законодателстване съ законитѣ за бюджета въ никакъв случай не може да бѣде правено. Липсва ли време за друго законодателстване? Ние имаме днесъ единъ правилникъ, който съ две четения експедира изъ рѣшетъ на народното представителство всѣки единъ законъ. Може всѣкога да бѣде направено и предложение за спешностъ. Следователно, и дветѣ четения могатъ да бѣдатъ извършени въ едно и сѣщо заседание сега сега и най-голѣмиятъ днесъ законъ да влѣзе веднага въ сила. Следователно, правна нужда не сѣществуватъ, правна възможностъ не е предвидена отъ законитѣ, да се законодателствува чрезъ закона за бюджета. Материална нужда сѣщо така, г. г. народни представители, увѣренъ съмъ въ това, всички безъ изключение ще признаете, абсолютно не сѣществуватъ. Ние не сме започнали да законодателствуваме, ние нѣмаме дневенъ редъ, правителството не ни е дало никакъвъ дневенъ редъ, освенъ тия четири законопроекти и този, който днесъ се прочете, които всѣкогиче сѣ експедиране на свършени факти, отколкото материално законодателстване и, следователно, има достатъчно време на разположение, за да не се законодателствува по този пороченъ начинъ чрезъ законитѣ за бюджета. Напр., ще приведа чл. 6, въ който се предвиждатъ пълномощия или се узаконяватъ работи, които сѣ обектъ на обикновено законодателстване и въ никой случай не могатъ да бѣдатъ обектъ на законодателство по бюджета.

На последно мѣсто, което имамъ да забележа, г. г. народни представители, то е практиката изобщо съ допълнителнитѣ бюджети. Най-голѣмиятъ виртуозъ — извинявамъ се за това изражение, но нѣма другъ прецедентъ въ нашата парламентарна и финансова история — най-голѣмиятъ виртуозъ въ допълнителнитѣ бюджети досега, това е г. Гуневъ. (Ржкоплѣскания. Оживление) Г-нъ Гуневъ внася обикновено бюджети общи, които сѣ много малки, и подиръ това, въ течение на упражнението на бюджетитѣ, той сипе бюджетъ подиръ бюджетъ, допълнително да иска кредити за това, за онова, за трето, за четвърто, за пето и въ края на краищата ние получаваме фактически единъ огроменъ бюджетъ. Азъ ще използвамъ само това, което дава „Държавенъ вестникъ“ — отчетитѣ, които държавното съкровище помѣства тамъ. Благодарение на тази негова практика, бюджетътъ за 1937 г. е достигналъ: приходи 10.090.771.449 л., а разходи — 9.579.551.447 л.

Г. Петровъ: Колко е билъ основниятъ бюджетъ?

Петко Стояновъ: Шестъ милиарда и 800 милиона лева. — Г-да! Този начинъ на действие показва едно: или министърътъ на финанситѣ, когато се съставя бюджетътъ, не знае какво ще има като задача презъ годината и, следователно, неговитѣ изчисления сѣ невѣрни, повърхностни, или той умишлено прави единъ малък бюджетъ, за да забавлява гражданството, а впоследствие реди, чрезъ допълнителни бюджети, всичко онова, което става необходимо. Чрезъ допълнителнитѣ бюджети обикновено народнитѣ представителства, парламентитѣ, а понеже досега Парламентътъ у насъ не заседаваше, обществото — защото, въпрѣки това, че бюджетитѣ се декретираха, тѣ се отнасяха до гражданитѣ и, следователно, визираха и имаха предъ себе си направо българскитѣ данъкоплатци, обществото — се поставятъ предъ свършенитѣ факти.

Г-нъ Гуневъ е банкеръ, той предпочита да оперира съ свършени факти, и днесъ ние сме предъ свършени факти. Какво можете да направите вие? (Сочи надѣсно) Да не му одобряте тѣзи допълнителни бюджети? Ако не му дадете така наречена индемнитетъ, одобрение, той отъ тамъ (Сочи министерската маса) трѣбва да слѣзе и да отиде подъ държавенъ съдъ, защото е нарушилъ конституцията и законитѣ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Г-нъ Гуневъ знае много добре тѣзи работи, защото той е билъ обвинителъ по държавната катастрофа, той знае много добре това законодателство. Въпросътъ е много сериозенъ, за да си правимъ каквито и да е шегички и отклонения.

Допълнителнитѣ бюджети — не трѣбва да си затваряме очитѣ предъ действителността — ги познава и законодателството, и практиката. Но тѣзи случаи, за които се предвиждатъ допълнителни бюджети, сѣ стриктно опредѣлени и уговорени, както въ конституцията, така сѣщо и въ закона за бюджета, отчетността и предприятията. Тѣзи случаи сѣ само извънреднитѣ, ония случаи, когато, ако нуждата, която се е изпрѣчила на вратитѣ на държавното съкровище, не бѣде удовлетворена, следва разстройство на държавното стопанство или могатъ да последватъ такива вреди, които ще предизвикатъ по-голѣми разноси отъ тия, които въ момента се искатъ. Допълнителнитѣ кредити, обаче, не сѣ попълвания на бюджета. Четете законопроектитѣ на г. министра и вие ще видите, че тъкмо това е отъ началото до края. Допълнителнитѣ бюджети сѣ срдѣство да бѣдатъ предотвратени всички ония забърквания стопански, ония нещастия, които, поради форсмажорни причини, поради абсолютната липса на каквито и да е предварителни указания за сѣществуването на съответнитѣ нужди, на времето си не сѣ могли да бѣдатъ предвидени и, следователно, не сѣ могли да бѣдатъ включени въ текста на бюджета. По чл. 126 отъ нашата конституция, допълнителнитѣ бюджети се предвиждатъ само за нужди, за които не е билъ предвиденъ кредитъ и които не сѣ могли — прибавя съвременното законодателство — да бѣдатъ отложени за следващия бюджетъ. Практиката на всички страни, и оторитарни, и парламентарни, въ това отношение стои върху единствената база: за всѣка нужда, за която е билъ предвиденъ кредитъ въ бюджета, не може да се предвижда допълнителенъ кредитъ, затова защото тя е първоначално оценена въ онзи размеръ, въ който е предвидена въ бюджета. Ако тя се е оказала въ последствие по-голѣма — обикновено тя се да е една организациона нужда — въ следващия редовенъ бюджетъ ще бѣде удовлетворена. Само въ единъ случай законодателството на германския Райхъ предвижда допълнителенъ кредитъ: тогава, когато е unabveisbares — когато е неотклонима нуждата; но сѣщевременно се прибавя: ако тази нужда е била предвидена, макаръ и въ най-малъкъ размеръ, въ редовния бюджетъ съвременно и е била отхвърлена или е била съкратена, въ никакъвъ случай допълнителенъ кредитъ не може да бѣде предвиденъ.

Защо сѣ такива ограничени възможности за работене съ допълнителни кредити, почитаеми г. г. народни представители? Затова защото има едно основно правило въ бюджетното право: всѣки бюджетъ трѣбва да бѣде съвременно изготвенъ пълненъ, тѣй като той струва напрежения на народа, и неговото пласиране съвременно трѣбва да бѣде гарантирано именно съ неговата пълнота и резонансътъ още отъ самото начало.

Съ законопроекта, който ние имаме днесъ предъ себе си, г. министърътъ на финанситѣ иска да оформимъ преизходвания, които той и г. г. министритѣ вече сѣ направали. Тия имъ действия, обаче, сѣ противоконституционни действия. Ние това нѣма да одобрямъ!

Заключавамъ, г. г. народни представители! На първо мѣсто, действуването съ допълнителенъ бюджетъ отъ страна на правителството, при обстоятелствата, при които се закри първата извънредна сесия, и при обстоятелствата, при които се открива сегашната втора извънредна сесия, е антиконституционно. На второ мѣсто, служенето съ бюджетния законъ, като сѣ материаленъ законъ, е антиконституционно и противно на всѣка практика въ всички страни, независимо отъ формата на управлението имъ. И, най-после, на трето мѣсто, служенето съ допълнителенъ бюджетъ — практиката на г. Гуневъ и на кабинета, къмъ който той принадлежи — не е нищо друго, освенъ маскиране на голѣмия бюджетъ въ началото, когато той се изработва и гласува, за да бѣде подиръ това допълненъ съ допълнителни бюджети и наложенъ на българския гражданинъ, когато той или нѣма да бѣде виденъ и слушанъ, или ще бѣде заставенъ да се справи съ свършенитѣ факти.

Поради тѣзи причини, г. г. народни представители, ние нѣма да гласуваме допълнителния бюджетъ на г. Гуневъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво). Ние му изказваме пълното недовѣрие за нарушението на конституцията и законитѣ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво). Ние чакаме г. министърътъ да излѣзе съ своето експозе по бюджета формално, и тамъ ние, като представители на нашитѣ избиратели, и на отечеството, ще оценимъ неговата политика досега и всички тѣзи действия, които днесъ той по такъвъ начинъ

иска да оформимъ, и ще изкажемъ нашитѣ разбирания за новата система, която трѣбва да легне въ управлението на нашитѣ финанси. Намъ е скѣпа нашата държава, защото тя е върховниятъ и единствениятъ покровител на българския народъ и единственото сръдство, съ което българскиятъ народъ твори и ще твори своето бъдеще. Нарушението на основитѣ на законността въ тази страна, при манипулиране съ сръдствата на държавата ние нѣма да търпимъ и изказваме, поради това, пълното си порицание на министра на финанситѣ г. Гуневъ, а по този начинъ и на цѣлото правителство. (Ръжкоплѣскания отъ лѣво)

Председателъ С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Търкалановъ.

Н. Търкалановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Записахъ се да говоря по законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ на г. министра на финанситѣ, защото счетовъ, че нѣкои отъ параграфитѣ въ него заслужаватъ една по-широка преценка и че крайно време е Народното събрание да си каже думата по въпроси, които будятъ твърде голѣми общественъ интересъ.

Току-що бѣше закрыта първата извънредна сесия на нашето Събрание презъ м. юлий, на обществото бѣха поднесени, чрезъ пресата, известни данни за онова, което става въ нашия най-висшъ културенъ институтъ, българския Народенъ театъръ — драма и опера. Тогава всѣки, който искаше да знае какво става тамъ, се помъчи да долови отъ онова, което откъслечно бѣше изнесено чрезъ пресата, кѣде е истината. И азъ на свой редъ се помъчихъ да узная какво става въ нашия Народенъ театъръ, въ нашата драма и опера. Това искане, народното представителство да гласува допълнителенъ кредитъ отъ четири милиона лева за българския Народенъ театъръ — една твърде голѣма сума — безспорно не може да мине така и ние ще трѣбва да си кажемъ думата.

Г. г. народни представители! И азъ очаквахъ, че г. министърътъ на финанситѣ ще стане днесъ тукъ и ще ни даде по-обстойно освѣтление за нуждитѣ, които сж наложили този допълнителенъ кредитъ, за да може народното представителство съ по-спокойна съвѣсть да даде гласа си за този кредитъ. Това, обаче, за мое учудване, не стана. И сега, безъ да зная истинскитѣ мотиви, които сж наложили искането на единъ подобенъ кредитъ отъ четири милиона лева, азъ си позволявамъ да спра вашето внимание на това, на което се натъкнахъ, като народенъ представителъ, изъ живота на този културенъ институтъ.

Г. г. народни представители! Нашиятъ Народенъ театъръ въ последнитѣ нѣколко години е билъ винаги подъ грижата преди всичко на държавата. Трѣбва да ви кажа, че отъ 1923 г. досега държавата винаги е била твърде много щедра, давала е съ две рѣще, за да може тоя културенъ институтъ действително да отговори на своето високо предназначение и да покажемъ нашата култура и предъ външния свѣтъ, било чрезъ операта, било чрезъ драмата. И вие ще видите, че въ всички бюджети оттогава досега на Народния театъръ е давана субсидия винаги по 11—12 милиона лева годишно, освенъ въ 1929 г., следъ като бѣше възстановена изгорѣлата сграда на театъра, когато субсидията бѣше 18½ милиона лева, отъ които, обаче, 10 милиона лева бѣха употребени за обзавеждане, и въ 1932/1933 г., когато субсидията бѣше 9.500.000 л. И въ тазгодишния бюджетъ на Министерството на народната просвѣта субсидията за Народния театъръ е 12 милиона лева. Сега, обаче, съ настоящия законопроектъ се искатъ още 4 милиона лева допълнителенъ кредитъ.

Правъ е г. Петко Стояновъ. Азъ не искамъ да ровя онова, което въ миналото отъ тази трибуна е изяснено. Колкото сж се искали допълнителни кредити отъ Парламента, той винаги е билъ твърде чувствителенъ и винаги е реагиралъ, защото е считалъ, че по такъвъ начинъ не бива да се заобикалятъ яснитѣ постановления на конституцията и посрѣдъ есеи, както е сега, да се искатъ милиони лева допълнителни кредити. Но ако въ края на краищата нуждитѣ сж по-голѣми, ако интереситѣ на единъ институтъ сж заплашени, неговото съществуване е поставено на карта, най-после, азъ считамъ, че Парламентътъ не би се спрѣлъ предъ сухата догма, а би отишелъ по-нататѣкъ — да даде онова, което е необходимо, за да пребъде единъ такъвъ институтъ, какъвто е Народниятъ театъръ.

Г. г. народни представители! Коя е причината, за да не може нашиятъ Народенъ театъръ да покрие своитѣ разходи, следъ като му се даватъ така щедро по 12 милиона лева ежегодно, следъ като се казва отъ тамъ, че персоналетъ е намаленъ до единъ минимумъ, подъ който не може да се отиде, следъ като

той всѣка вечеръ дава своитѣ спектакли, често пѣти при пълненъ сборъ, отъ които, споредъ сведенията на счетоводството на Народния театъръ, постѣпватъ близо 10 милиона лева годишно, или съ субсидията всичко 22 милиона лева? На какво се дължи тоя недостигъ, коя е причината, по която този културенъ институтъ не може да бѣде задоволенъ съ тѣзи сръдства, та да се искатъ и допълнителни кредити и все държавата да дава за посрѣщане на неговитѣ нужди милиони и милиони? Ето, г-да, въпросътъ който буди моя интересъ и който ме застави да взема думата тукъ и да спра вашето внимание на него. Тоя въпросъ може да бѣде разглежданъ, безспорно, при предстоящото разглеждане на бюджета на Министерството на народната просвѣта, но нищо не ни прѣчи и сега, когато се иска тоя кредитъ отъ 4 милиона лева, да го поставимъ на оценка и да дадемъ мнението си.

Г. г. народни представители! Казахъ преди малко, че се изнесоха доста данни презъ лѣтото по това, което става въ Народния театъръ. Тѣзи, които се интересуватъ отъ живота на театритѣ въ чужбина, знаятъ, че навсѣкѣде, кѣдето се търси едно висше изкуство, кѣдето не се слиза подъ уровня на сръдно културния човѣкъ, винаги обществото, меценати или държавата се притичатъ на помощъ и даватъ щедро сръдства, за да се даде едно завършено изкуство и да може театърътъ, като културенъ институтъ, да отговори на предназначението си.

Но, при тази субсидия, която държавата дава на нашия Народенъ театъръ, не можеше ли той, при една по-друга стопанска политика въ театъра, при тѣзи възможности, при които ние сме поставени, при това положение, при което и държава, и общество, ако щете, и частниятъ стопанинъ, стѣга своята кесия, да посрѣща нуждитѣ си и да отговори на своето предназначение? Азъ отговарямъ, така дълбоко убеденъ, че това би могло да стане, ако онѣзи, които седѣха начело на този институтъ, бѣха имали по-разумно отношение къмъ сръдствата, които имъ се даватъ, и бѣха повели една по-друга политика по отношение на ония, съ чиито усилия, съ чийто трудъ, съ чието дарование, съ чиито възможности Народниятъ театъръ би могълъ да привлече повече посетители.

Г. г. народни представители! Напоследѣкъ вие чухте, че въ Народния театъръ ставатъ нѣща, които не му позволяватъ да развие своитѣ сили и той е въ една криза. Отъ всички страни, отъ всички културни сръди, като почнете отъ българскитѣ композити и свършите съ Писателския съюзъ и съ музикантитѣ — всички ви казватъ, че първопричината, за да изпадне нашиятъ Народенъ театъръ въ това положение и вѣчно да протѣга рѣжа за помощъ отъ държавата, е лошата уредба тамъ.

За да не бѣда голословенъ, позволете ми да ви съобща онова, което става тамъ. Отъ известно време една сръда, която има възможность да бѣде покровителствувана, една сръда, която е обсебила управлението на Народния театъръ и на Народната опера, прави всичко, за да злопостави наши именити музиканти, да злопостави наши голѣми дарования, да злопостави наши пѣвци и артисти, да ги изгони отъ Народния театъръ и да направи театъра една ли не да бѣде въ безотговорното разпореждане само на тая малка групичка — само тя тамъ да стои, да използва грамаднитѣ сръдства, близо 22 милиона лева, които се харчатъ за Народния театъръ.

Миналата година бившиятъ министъръ на народната просвѣта бѣше възложилъ на една анкетна комисия да проучи, наистина, що става тамъ, да разбере въ този театъръ, въ тая terra incognita за широкото общество, какво става, та да можемъ ние, които носимъ отговорността, да видимъ какво може да се направи. Комисията се състоеше отъ председателя на Българския писателски съюзъ г. Добри Немировъ, директора на Музикалната академия г. д-ръ Брашовановъ и писателя г. Людмилъ Вълчановъ. Тая комисия, следъ като прерови дѣлата на 5—6-годишното управление на този институтъ — драма и опера — подредъ, безъ да държи смѣтка кой го е ръководилъ, излѣзе съ единъ свой докладъ, който го има въ министерството и въ който се казва, че за да изпадне нашиятъ Народенъ театъръ въ това окаяно положение, да се превърне ни повече, ни по-малко въ единъ просякъ къмъ държавата, това се дължи, преди всичко, на недостойното ръководство на Народния театъръ отъ единъ човѣкъ, който не само, бихъ казалъ, е разгленъ тамъ, но е достигналъ до разглезеностъ.

Г. Василевъ: Той е приятелъ на Кюсеивановъ. Той е отъ главната квартира. Нѣма да го махнете. Отъ Кюстендилъ е съ Кюсеивановъ — нѣма да го махнете! Кюсеивановъ го държи. Другото е бошъ лафъ.

П. Стайновъ: Заключение на анкетната комисия не занага управлението на г. Владимиръ Василевъ. Вие, може би, не сте чели протокола на комисията.

Н. Търкалановъ: За да Ви опровергая — защото зная Вашите приятелски разположения към г. Василевъ — дълженъ съмъ веднага да Ви отговоря. (Чете) „Докладъ. 25. X. 1937 г. Подписали: д-ръ Брашовановъ, Людмилъ Вълчановъ и Добри Немировъ. Назначената, г. министре, съ заповѣдъ № 1791 отъ 22 юлий т. г. анкетна комисия къмъ Народната опера се видѣ принудена, въ изработването на заключителния си докладъ, да спре, че тъкмо когато сжщата — въз основа на събрания следственъ материалъ — работѣше върху конкретни предложения за отстраняване причинитѣ на недѣжитѣ въ миналото, биде назначенъ за директоръ на Народния театръ г. Владимиръ Василевъ, а за комисията бѣше вече установено, че много отъ тия недѣжи, за да не кажемъ всичкитѣ, водѣха началото си отъ директорствуванията на г. Владимиръ Василевъ, или сж били търпѣни отъ сжщия“.

Г. Василевъ: Браво! Г-нъ Стайновъ, какво ще кажете сега?

Н. Търкалановъ: Азъ предполагамъ, че г. Стайновъ ще каже това.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Стайновъ е доволенъ.

Н. Търкалановъ: За да се види по-нататъкъ, че това не е само мнение на тия трима анкетири, които сж били назначени тамъ, позволете ми да ви процитирамъ изложението на Българската музикална федерация, изпратено до моя колега г. Стоянъ Омарчевски, бившъ министъръ, като председател на парламентарната комисия по Министерството на народната просвѣта и до други народни представители. Въ тая федерация влизатъ: дружеството на българскитѣ компонисти „Съвременна музика“, Дружеството на концертирашитѣ артисти въ България, Българскиятъ пѣвчески съюзъ, Дружеството на българскитѣ музиколози и Дружеството на учителитѣ по музика въ България. Нѣма да чета всичко, защото докладътъ е много голѣмъ. Тя ви казва: (Чете) „... очевидно, не на причини извънъ института. Защото, когато директорътъ не само не е компетентенъ, но и храни лоши чувства къмъ подведомственитѣ си — нарича ги въ публични изявления конопиратори, хора съ ниско ниво и пр. и пр. — яноно е, че такъвъ институтъ не може да просперира“.

Г. Василевъ: Докато е Кыосеивановъ, той ще бѣде тамъ, другото е бошъ лафъ.

Н. Търкалановъ: Бихъ могълъ да ви цитирамъ и редъ други доклади, все въ тая насока.

Всички културни организации — пакъ подчертавамъ тая мисль — онѣзи сѣди, които се интересуватъ за този културенъ институтъ, които искатъ той да бѣде на една висота, които ги боли, защото тамъ е тѣхното влѣчение, тѣ ви даватъ една отрицателна преценка. И всички тия, позволете, по-компетентни отъ насъ люде, даватъ една преценка, че тоя господинъ, заедно съ своя антуражъ, не може да остане повече тамъ.

Следъ доклада на тая анкетна комисия, министърътъ на народната просвѣта, тогава г. д-ръ Николаевъ, се видѣ принуденъ да отстрани единъ господинъ, бившия режисьоръ Хитю Поповъ, и съ това се завърши — защото дойде г. Владимиръ Василевъ — цѣлата чистка и работитѣ останаха въ туй положение, въ което стоятъ и днесъ.

Г. г. народни представители! Може би ще ви отега, ако прочета цѣлия този низъ отъ решения, протести и изложения на компетентни сѣди, съ които тропатъ и молятъ да се чуятъ най-после и се вземе актъ отъ тѣхнитѣ изложения, защото зле се излагаме предъ хората, които идватъ отъ чужбина. Но нищо не се взема подъ внимание. Азъ ще спра до тукъ, за да ви процитирамъ онова, което по-нататъкъ считамъ, че трѣбва да знае народното представителство.

Г. Василевъ: Това е цѣлата държава, това е една капка отъ държавата.

Н. Търкалановъ: Азъ съмъ дошелъ тукъ да изпълня дълга си на народенъ представител и малко ме интересува кому ще се харесамъ и кому нѣма да се харесамъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Вѣрно.

Председателъ С. Мошановъ: Оставете оратора да говори.

Н. Търкалановъ: Г. г. народни представители! Когато тия въпроси се поставиха на обществена преценка, следъ като той даде своя отговоръ, следъ като на него бѣха зададени и други въпроси чрезъ колонитѣ на в. „Миръ“, на другия день — азъ трѣбва като народенъ представител да констатирамъ това и да го подчертая — не се позволи на никого отъ тия засѣгнати сѣди, които той нарече „гангстери“, да излѣзе въ българската преса и да се защити поне като човѣкъ, а не като културенъ деятель.

Г. Василевъ: Защото има цензура. Има цензура — има Кыосеивановъ. Нѣма цензура — нѣма Кыосеивановъ. (Ржкоплѣскания)

Н. Търкалановъ: Поиска директорътъ на Музикалната академия д-ръ Брашовановъ да опровергасъ това, което г. директорътъ на Народния театръ пожела да хвърли като обвинение срещу анкетната комисия — не му се разреши, защото единиятъ е по-близъкъ, а другиятъ е по-неблизъкъ. Поиска държавниятъ адвокатъ Людмилъ Вълчановъ, писателъ, сжщо да опровергае и да реагира — и на него не се позволи. Поиска и Добри Немировъ — тукъ сж тѣхнитѣ изложения и писма — председателътъ на Българския писателски съюзъ да каже, че подобно третиране на културнитѣ дейци не е позволено — и на него не се позволи. Каза имъ се: „Ако нѣкой е много засегнатъ, нека отиде въ сѣда и тамъ да се защити“.

Г. Василевъ: Сигурно е имало опасностъ за държавата!

Н. Търкалановъ: Г. г. народни представители! Азъ изнасямъ тия факти предъ Народното събрание, защото, следъ генералнитѣ дебати по тронното слово, кждето въпросътъ за свободата на печата бѣше сложенъ, крайно време е да поставимъ наново на разрешение този голѣмъ въпросъ. (Гласове „Браво!“ и ржкоплѣскания отъ лѣво) Ще има почтено управление, работитѣ ще вървятъ добре, ще се приобщи народътъ къмъ управлението, ще се стоплятъ и ония, които бранятъ тоя режимъ, само при свѣтлина. Дълженъ съмъ да заявя, че за насъ нѣма повратъ надире. И това да го разбере добре и вие (Сочи налѣво), които ми ржкоплѣскахте преди малко. Та, казвамъ, ще вървятъ нѣщата добре само тогава, когато има свѣтлина; когато сме начисто по всички въпроси (Гласове „Браво!“ и ржкоплѣскания отъ лѣво) и когато дейността на когото и да било, каквото ще и мѣсто да има — билъ той министъръ или приобщенъ къмъ правителствената политика депутатъ — бѣде подъ стъкленъ капакъ. И затова азъ се ползвамъ отъ тоя случай да направя тоя апелъ.

Какво става по-нататъкъ? Г. г. народни представители! Напоследъкъ, когато вече нѣщата въ Народния театръ дойдоха до задъненъ сокакъ, измисля се новъ видъ законодателство, което ще остане уникумъ, паметно, въ историята на нашия бюрократизъмъ. Издава се една заповѣдъ № 2772, отъ 26 септември 1938 г., съгласно чл. 460, алинея шеста, отъ закона за народното просвѣщение, която г. Владимиръ Василевъ съчинява и я поднася за подписъ на г. министра на народната просвѣта. Въ тая заповѣдъ се казва: (Чете) „Всички артисти, оркестранти, хористи и балета при Народния театръ и Народната опера да подпишатъ декларации-договори съ следното съдържание“. Г. г. народни представители! Азъ съжалявамъ, че г. министърътъ на народната просвѣта го нѣма тукъ.

Г. Василевъ: Той нѣма да дойде.

Н. Търкалановъ: Ако тоя нашъ колега юристъ, директоръ сега на Народния театръ, го е подвелъ да му каже, че може държавнитѣ чиновници да се заставятъ да подписватъ подобни договори, това е наистина, какъ дави кажа, не само небивало: човѣкъ и да не е миналъ покрай правния факултетъ, и да се е скаралъ съ правото преди Владимиръ Василевъ, пакъ по-добре и по-правилно тълкувание ще даде на чл. 460, алинея шеста, отъ закона за народното просвѣщение, отколкото Владимиръ Василевъ. (Продължава да чете) „1. Лицето се задължава да остане на служба въ Народния театръ или Операта съ предвидената въ бюджета заплатата до 30 юний 1939 година“ — ще не щѣ. Нека отворя една скоба — да обясня. Бюджетътъ на Народния театръ, като автономно учреждение, не влиза въ бюджета на Министерството на народното просвѣщение. По силата на една забележка въ бюджета на Министерството на народното просвѣщение, бюджетътъ на Народния театръ се дава въ разпореждане на директора на Народния театръ: той е единствениятъ

разпоредителъ съ него, той определя заплатитъ. И вие ще видите, че на г. Каренинъ, теноръ въ Народната опера, той дава 16.000 л. месечна заплата, а Любенъ Минчевъ, другиятъ теноръ въ операта, неговъ дубльоръ, който оня денъ напусна българската опера — когото утре ще търсимъ като Мазарова — получава 6.000 л. Докато на ония, които мълчатъ и които сж въ пълно морално подчинение, безгласни, по личното усмотрение на този г. директоръ се увеличаватъ заплатитъ, на другитъ, които иматъ куражъ да кажатъ тукъ и тамъ, че не одобряватъ неговни действия, проявяватъ самостоятелност, заплатитъ се определятъ по начинъ, както той иска. И затова той каза, когато последния пътъ дойде за директоръ на театъра: „Вие сте 400 немирни коне, които имате различенъ алоръ и отвреме-навреме ще трѣбва да се обмундшувате, както единъ опитенъ ездачъ иска; понеже не вървите въ кракъ, ще подпишете договоръ“ — ще подпишете договоръ и балерини, и артисти, и оркестранти, и хористи и пр. — „че до края на театралния сезонъ презъ 1939 г. вие ще останете съ тѣзи заплати и никой отъ васъ нѣма право да иска повишение. Ако, обаче, презъ времето отъ 1 октомврий 1938 г. до 30 юний 1939 г. безъ основателни причини напустнете, ще заплатите на театъра и на операта: ако заплатата е до 3.500 л. месечно включително — 15.000 л.“ — на босия царвуйтъ ще вземешъ; „ако е до 5.000 л. месечно включително — 20.000 л.; ако е надъ 5.000 л. — 25.000 л. обезщетение“. Безъ уважителни причини! Кой е критериятъ, ...

Г. Василевъ: Директорътъ.

Н. Търкалановъ: ... кое е основанието, по което вие ще сждите, когато азъ искамъ да напусна презъ времето отъ 1 октомврий 1938 г. до 30 юний 1939 г., че причинитъ сж основателни или неоснователни, за да ме карате да ви плата до 20.000, 50.000 и повече лева? — Ще видите, че до 200.000 л. ще плащатъ артиститъ голтаци, хористи, оркестранти и пр. По кой законъ, питамъ азъ? Кое е, най-после, това право, което позволява на единъ държавенъ чиновникъ, който въ тоя моментъ се счита недосегаемъ, да казва: или — или? Такова право азъ се отказвамъ да го квалифицирамъ сега тукъ. По-нататкъ: (Чете) „Ако напускането стане следъ почване на репетициитъ за пиеса, опера, концертъ или балетъ, въ които лицето е заето, горнитъ обезщетения се увеличаватъ — съответно размеръ на заплатата му — на 20.000 л., на 50.000 л.“ и пр. „Ако солистъ откаже да участвува въ премиера, счита се напустналъ и плаща обезщетение, равно на пълнитъ сборове на две представления“ — по 40.000 л., значи, 80.000 л. „Ако безъ него премиерата не може да се състои, обезщетението се увеличава на сума равна на пълнитъ сборове на 5 представления“.

„4. Отказъ отъ ролята се счита напускане на длъжността и има последствията, предвидени въ т. 1, алинея втора на настоящата заповѣдъ“ — пакъ 20.000 л.

Нѣкой отъ нар. представители: Не се ли замѣнява обезщетението съ затворъ?

Н. Търкалановъ: И сега — най-важното: (Чете) „5. Злоупотреба, клевети и каквито и да било други действия, които уронватъ престижа на ръководнитъ лица на театъра и операта; изказване предъ външни лица отрицателни мнения за представленията, концертитъ и балетитъ, които влияятъ върху сещенията на театъра“ — за такива действия артисти и други се считатъ сами уволнени и се лишаватъ по съотвѣтния членъ отъ закона за държавнитъ служители отъ правото да заематъ държавна служба за една година.

Д. Търкалановъ: Да се интерниратъ!

Н. Търкалановъ: Г. г. народни представители! Случаятъ не е за смѣхъ. Стигнахме до тамъ, че се запрещава на единъ артистъ, на единъ човѣкъ на изкуството, на единъ музикантъ, като се свърши известенъ концертъ, да каже: първата цигулка свири лошо, пиянитъ не бѣше добъръ, или тенорътъ лошо пѣ тая вечеръ. Кажете ли това нѣщо, считате се, че вие излагате достоинството и престижа на института и се уволнявате отъ Народния театър! Ако вие, по какъвто и да е начинъ, си позволявате да уронвате престижа на ръководнитъ лица въ театъра; ако си позволите да кажете на единъ народенъ представител, че тамъ ставатъ нѣща, които не бива да ставатъ; че тоя или оня не е на мѣстото си — вие веднага се уволнявате. По кой законъ? Кой ви дава това право? Къде се намираме ние? Въ една правова страна ли сме? Или защото нѣкой е охраненъ и се счита неуязвимъ, защото има клика отъ приятели, която го поддържа тукъ и тамъ, та тоя човѣкъ

не уронва ли престижа на едно управление, бихъ казалъ, престижа на една властъ, ако щете, престижа на единъ режимъ? Нима ще оставите персонала на театъра подъ капризитъ на единъ самозабравилъ се и разгаленъ господинъ, защото той или оня го покровителствува? Че къде отивае ние? Какво става?

Но това не е достатъчно. Даватъ се по-нататкъ на цѣлия персоналъ проектодоговоритъ да ги подпише. Освободете ме отъ задължението да ви ги чета. Ще ги намѣрите, ще ви ги дадатъ.

Г-да! Азъ знамъ, че ние сме една правова страна и че никому не е позволено да има подобни отношения къмъ единъ държавенъ служител и особено къмъ хора на изкуството, които не сж, позволете да кажа, обикновени държавни служители. Дарованието въ всички народи, въ всички времена, въ всички културни страни е ценено, е пазено. Бдѣно е надъ него, харчени сж срѣдства да бѣде поощрено, да бѣде закрепено и да бѣде добре поставено като едно, какъ да кажа, Божие дарение на всѣка епоха и на всѣки народъ. Та българската държава 7 години издържа Бръмбаровъ като неинъ стипендиантъ, защото той, безспорно, е единъ даровитъ артистъ — издържа го 7 години, за да го използва въ утрешния денъ. Ами Любенъ Минчевъ не е единъ обикновенъ артистъ. Та случая съ Мазаровъ — да напомнимъ ли и за него? Та случая съ Иванъ Петровъ, когото изгониха! Та защото е съ Хинчевъ и пр. и пр. Системата е, която убива всичко онова, което има своя мисль, което иска наистина да бѣде третирано човѣшки и да му се дадатъ възможности не само да твори, но и да даде онова, което обществото чака отъ него. Въ психиката на човѣка артистътъ, когато излѣзе предъ публиката, трѣбва да даде онова, което Богъ му е далъ, да се види окриленъ, да с види изпратенъ и заобиколенъ съ една любовъ и съ една всеобща преценка на едно голѣмо дарование. Ние, обаче, убиваме това, ние го унищожаваме, ние го възпираме.

Трѣбва да ви кажа още единъ печаленъ случай. Любенъ Минчевъ го уволниха преди десетина дни, заедно съ Бръмбаровъ и Хинчевъ. Защо? На Любенъ Минчевъ се дава една малка роля. Той казва: „Тази роля не е за мене, най-напредъ, защото моето амплуа е друго“. Любенъ Минчевъ отива при г. директора, последниятъ го праща при главния диригентъ и диригентътъ му казва: „Добре“. Освобождаватъ човѣка отъ репетициитъ. Въ това време той се почувствува боленъ — отъ дълго време ималъ стомашни болки. Отива при лѣкаръ — Пампуровъ или Пампаровъ, не си спомнямъ точно името му — и той констатира, че има язва въ дванадесетопръстника. Любенъ Минчевъ подава заявление, иска задграниченъ отпускъ, за да отиде да се лѣкува. Въ това време, обаче, излиза заповѣдъ, директорътъ му казва: „Ти ще излѣзешъ на сцената единъ пътъ; казалъ съмъ веднажъ, ще трѣбва да излѣзешъ“. Минчевъ представя удостоверение отъ лѣкаръ, че е боленъ, че има язва. Казватъ му: „Ти манкирашъ“. Нареща се отъ театъра комисия, която да констатира неговото страдание, и тя го констатира. Но той, недоволенъ отъ това, отива и при проф. Молловъ и иска експертиза отъ него и отъ други лѣкари. И тѣ констатирайтъ у него сѣщото страдание. Въ това време, обаче, заради това, че Любенъ Минчевъ не се е явилъ и не е изпълнилъ заповѣдта на г. директора, той бива уволненъ по чл. 28 отъ закона за държавнитъ служители, и лишенъ за една година отъ правото да заема каквато и да било държавна служба въ България.

Г. г. народни представители! Тѣзи факти сж много — да не ги изброявамъ сега тукъ. Имате и случая съ Мазаровъ, който случай в. „Утро“ съ такава стрѣвъ изнесе миналата година.

Г. Василевъ: Не е случай, а е престѣпление спрямо България.

Н. Търкалановъ: То е система. — Всичко това иде да покаже, че въ Народния театъръ наистина има нѣщо гнило — да употребя изречение на безсмъртния герой на Шекспира, Хамлетъ принцъ Датски. Шомъ има нѣщо гнило, вмѣсто да се искатъ отъ насъ срѣдства за Народния театъръ, по-добре ще бѣде тѣзи, които иматъ задачата да бдятъ, да поставятъ колелото тамъ, където трѣбва, и тогава вече дохожда вториятъ въпросъ — за искане и даване срѣдства за българската опера и за българската драма.

Трѣбва да ви кажа сѣщо и онова, което можавъ да намѣря по тоя поводъ. Буди известни съмнения и следниятъ фактъ, който сѣщо съмъ длъженъ отъ трибуната на Народното събрание да изнеса и представя на вниманието на г. министра на народната просвѣта. Въ спора, който се повдигна въ пресата, се цитираше и името на нѣкой си Матеевъ, ко-

гото единът от противниците на г. Василев нарече едва ли не телефонче на българския Народен театър. Този Никола Матеев е родом от Петербург и близък приятел на приятелите в театъра. Г. г. народни представители! При произведеното от мене в това отношение дирене, можахъ да намъря въ едно държавно учреждение, наречено Дирекция на полицията, че на 8 април 1938 г. г. министърът на просвѣтата е искалъ отъ Дирекцията на полицията да събере сведения за този Никола Матеев, какъвъ е той и пр. и пр. Дирекцията на полицията съ писмо IV—8842 отъ 2 май 1938 г. отговорила: „По събрани сведения, лицето Никола Матеев билъ родомъ отъ Петербургъ. По професия „импресарио“. Довреждалъ е въ операта диригента Куперъ и балетмайстора Фроманъ, отъ които е взелъ голѣми възнаграждения — проценти. Билъ близъкъ въ театъра и раздавалъ гратиси отъ тѣзи, които раздава директорътъ на Народния театър. Не се ползува съ добро име между хората на театралните срѣди. Началникъ административния отдѣлъ Малинковъ, секретаръ Кисювъ“. Остава вие сами да сждите кой е той.

Г. г. народни представители! Смѣтамъ, че съмъ длъженъ да отида още по-нататъкъ и да кажа какво представляватъ и нѣкои отъ ръководните лица въ Народния театър.

Въ пресата се изнесоха данни, че Владимиръ Василев, разполагайки свободно съ положението на директоръ на Народния театър и съ покровителството на известни срѣди, е ходилъ често въ чужбина, че за това е получилъ доста много срѣдства. Ще ви процитирамъ какво е получилъ той при отиването си въ чужбина, за да видите може ли така да се продължава.

Съ заповѣдъ № 1622, отъ 3 юний 1938 г., за отиването си въ Виена, г. Василев е получилъ отъ бюджета на Народния театър помощъ 5.000 л.; съ заповѣдъ № 1478 отъ 9 юний 1937 г., за отиването си до Парижъ на конгреса на пенклубоветъ е получилъ: отъ Министерството на просвѣтата — 15.000 л., плюсъ 25.000 л. отъ Министерството на външните работи; съ заповѣдъ № 236 отъ 24 януарий 1938 г. е получилъ 20.000 л., за да отиде да направи посещение въ Прага, отъ кждето му е билъ пратенъ билетъ I класа и е билъ поканенъ като гостъ. Понеже тая сума отъ 20.000 л. не стигнала на този господинъ, съ заповѣдъ № 407 отъ 3. II. 1938 г. за сжщата целъ, за отиването му въ Прага, сж били дадени още 4.000 л. отъ бюджета на драмата и 4.000 л. отъ бюджета на операта. По друга една заповѣдъ № 1510 отъ 15. X. 1937 г. е получилъ 15.000 л. Азъ събрахъ всички тия суми, които той е получилъ. Отъ 15 октомври м. г. до м. юний т. г., значи за 7—8 месеца, той е получилъ крѣглата сума 94.000 л., вънъ отъ заплатата си, за да ходи въ командировка тукъ и тамъ, т. е. г. Василевъ е получавалъ заплатата на единъ редовенъ професоръ при българския Университетъ, или заплатата на нѣколко народни учители, за да не кажа заплатата на нѣколко гимназиални учители.

Е добре, тогава азъ и вие сме въ правото си да питаме, кой е критериятъ, който ви дава право, по силата на кое положение вие облагодетелствувате толкова тоя, както го нарекохъ преди малко, „наистина необходимъ“ човѣкъ, — и, не дай Богъ, ако утре умре, сигурно театърътъ ще трѣбва да бжде затворенъ, и му позволявате да разточествува? Нима ще ме карате да цитирамъ тукъ случаи, когато за народни представители, които отиваха на международни срещи и други институции, срѣдства трудно се намираха или съвършено малко се даваха?

Г. г. народни представители! Когато ние сме поставени предъ положението да даваме нова субсидия отъ 4.000.000 л. за Народния театър, който, безспорно, е оазисътъ, въ който се създава нашата духовна култура, драма и опера и пр., за него ние сме готови да даваме, ние ще ги дадемъ, нѣма да ги откажемъ; но ние имаме правото, имаме и длъгъ да попитаме: кому ще дадете тия срѣдства. Пакъ въ тая рѣка ли ще ги дадете, че резултатътъ да бжде пакъ сжщия? Днесъ, когато въ болниците въ София бѣлъто, и то на инфекциозно болни, не се смѣнява по единъ месецъ, защото нѣматъ срѣдства да го ператъ, и е заприлично на парцали за бършене на подове, вие не може да отдѣлите 100—200 или 300 хиляди лева. Когато за българско земетѣлие вие не давате нито стотинка, подобно, благосклонно отношение не може да бжде оправдано. Може да се дадатъ тия срѣдства, но при положение, че вие ще коригирате системата, че вие ще поставите ватата здрава рѣка тамъ, кждето е необходимо, за да се тури край на системата на субсидиите. (Ржкоплѣскания) 16 милиона лева субсидии сж дадени за Народния театър за 1938 г. Това не е по силитъ ни, това е луксъ, това е нѣщо, което не е по силитъ на една бедна и малка страна. (Ржкоплѣскания)

И. Пастуховъ: Народниятъ театър е само софийски. Той не е народенъ театъръ.

Н. Търкалановъ: Азъ ще дойда и на тоя въпросъ — недейте бърза.

Г. г. народни представители! Не е само Народниятъ театъръ и не сж само тукъ възможноститъ да се твори национална култура. Вие имате и други театри, които фактически сж народни, защото артистите сж назначени отъ държавата, защото държавата плаща тамъ на чиновниците и на артистите. Това сж театритъ въ Пловдивъ, Русе, Варна и Бургазъ. Какво давате на тѣзи театри? По 100 хиляди, по 500 хиляди лева. Е добре, правъ е гражданинътъ отъ Пловдивъ, отъ Варна и отъ другаде да пита: „Та ние втора категория граждани ли сме?“ И както нѣкой право отбеляза: „Та нима тамъ нѣма дарования, та нима тамъ нѣма ценители на изкуството, та нима тамъ нѣматъ желание да видятъ изкуството, разраствало се на една поширока основа, на такава, каквато е тукъ? И ние имаме правото, на което претендиратъ софиянци“. А, г. г. народни представители, има и частни театри тукъ, въ София, които сж наша гордостъ и които вие не можете да отречете, че тукъ мирно, тихичко, безъ шумъ, съ кървавъ потъ и упоритостъ, години наредъ изнасятъ предъ свѣта и предъ насъ едно оперетно изкуство, което може нѣкому отъ васъ да не се харесва, но и въ Народния театъръ това оперетно изкуство вие го имате, защото миналата година вие покрихте дефицита на сжщия театъръ съ „Хубавата Елена“, съ „Прилепа“, а тая година ще откриете сезона съ „Цигански баронъ“ и пр. и пр. оперети. Когато ние ще искаме да поощряваме изкуството, когато ние ще сжпимъ за българското изкуство, защото то е проявление на нашето, какъ да кажа, отношение къмъ високото дарование, нашата задача е да бждемъ еднакви къмъ всички, кждето и да бждатъ тѣ; нѣма значение, че то не е подъ стрѣхата на Народния театъръ; нѣма значение, че то е тамъ при нѣколко тихи работници, които творятъ и своята собствена сѣдба, и едно изкуство. Вие сте длъжни да го поощрявате, вие сте длъжни да му подадете могѣщата рѣка на държавата, да го издигнете, да го поощрите и да го направите достойни на цѣлия народъ. Това е пѣхътъ, който трѣбва да следва една здрава просвѣтна политика.

И като имамъ то-а предвидъ, и като имамъ предъ себе си всичко онова, което става въ Народния театъръ, азъ считамъ, че уважаемиятъ г. министъръ на народното просвѣщение, който даде доказателства, че може, когато иска, да постави нѣщата кждето трѣбва... (Възражения отъ лѣво)

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Моля ви се!

И. Пастуховъ: Системата е такава.

Председателъ С. Мошановъ: Вие сте записанъ, г. Пастуховъ.

Н. Търкалановъ: Ще дойда и до този въпросъ — за ученицитъ. — Кое то въ системата, г. Пастуховъ, не е добро, недейте си присвоява правото само вие да го критикувате. Ние имаме куража да реагираме тогава, когато намѣримъ, че нѣщо е лошо. И ние съ сжщата загриженостъ, като Васъ, искаме да видимъ къмъ възходъ страната. Но понеже азъ считамъ, че това не е грѣхъ на тоя човѣкъ (Сочи министъръ Г. Маневъ), казвамъ, че той трѣбва да хване по-здраво гема, както се изразява г. Владимиръ Василевъ, защото покрай „конетъ“, тамъ има и други хора, които се трѣбва да намѣрятъ своето мѣсто. И затова, като правя тия бележки, които смѣтамъ, че сж бележки на културна България, защото цѣлото това досега е отъ тия срѣди, които сж въ единъ бунтъ, въ единъ протестъ срещу това, което става въ Народния театъръ, които сж загрижени, ако не повече отъ насъ, поне толкова, колкото насъ, за преуспѣването на тоя културенъ институтъ, азъ моля да турите край на тая система, за да не бждемъ утре свидетели да гонимъ дарованията отъ тоя театъръ и да ги търсимъ, както днесъ Иванъ Петровъ въ Нью-Йоркъ, както Хинчевъ вдругиденъ ще го търсире въ Прага, както Вишеговъ въ Варшава, както Тодоръ Мазаровъ въ Виена и пр., първо, и, второ, да вдигнете имунитета на тоя господинъ, който сте наложили на българската преса, и да й позволите да пише срещу него. Предъ мене тукъ сж цѣлъ сборъ отъ статии за българския Народенъ театъръ, напимѣръ: „Народниятъ театъръ презъ 1938 г.“ — не може да се пише, „Робството въ Народния театъръ“ — не може да се пише; „Кой е Георги Бѣлевъ, артистъ, неговото дарование“ — и той е уволненъ — не може да се пише; „Кой е Минчевъ“ — не може да се пише и пр. и пр. Кжде сме ние, наистина!

Д. Гичевъ: Кой забранява да се пише?

Председател С. Мошановъ: (Звъни)

Н. Търкалановъ: Ако въ интереса на държавата, на нейната вътрешна и външна политика има единъ режимъ, който, безспорно, нѣма да позволява онова, което бѣше вчерашниятъ день — да се поставятъ предъ страшни изпитания голѣми национални интереси — азъ считамъ, че никой законъ, никоя грижа не може да остави единъ чиновникъ на тая държава, та който и да бѣде той, въ положението да бѣде закриванъ отъ една цензура, която да не позволява да се пише противъ него.

Ако тия, които боравятъ въ тоя Народенъ театъръ, и други, които сѣднѣтъ отъ него, искатъ, съ своитѣ съвети и съ своето човѣшко достойние да се произнасятъ въ пресата за действителността или за постановката, ако шете, за художественото ръководство, ако шете, за българската драма и имъ се възпрепятствува, очевидно, нѣщата сѣ отишли много далечъ, тѣ не могатъ повече да продължаватъ.

Ето, съ тия бележки, считайки, че съмъ турилъ прѣста на раната, искамъ да бѣда последователенъ на себе си и да отговоря на единъ въпросъ тукъ отъ дѣво: недейте счита, че ние, които сме приобщени къмъ правителствената политика, ще вървимъ по единъ пътъ, който е чуждъ на оная идеология, която ни е обединила. Ние сме дошли преди всичко да туримъ край на едно гнило, което бѣше раздѣлило народа на 16 партии. (Ръкоплѣскания) Ние го отричаме съ всички срѣдства и ще се боримъ срещу него. Но ние, бидейки тукъ, искаме да бѣдемъ народни представители, искаме да сътруднимъ и честно, и дѣлово въ управлението на държавата си. (Ръкоплѣскания)

Председател С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Дойко Петковъ.

Дойко Петковъ: Нѣма да говоря.

Председател С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Пастуховъ.

И. Пастуховъ: И азъ се отказвамъ.

Председател С. Мошановъ: Нѣма записани повече оратори.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ К. Гуневъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато се съставя единъ бюджетпроектъ, винаги разходната частъ трѣбва да се съобразява съ приходитѣ, съ които разполагаме. Въ изложението което имахъ честта да ви направя въ извънредната сесия по поводъ питането на уважаемия народенъ представителъ г. Стамо Колчевъ, азъ ви загатнахъ, че бюджетътъ за 1938 г. не е въ пълнѣн размѣръ, защото въ момента, когато го гласувахме, не можахъ да намѣря достатъчно срѣдства. Вие знаете, че бюджетното упражненіе се приключва обикновено къмъ края на януарий, а ние бѣхме гласували бюджета и той вече бѣше публикуванъ още на 1 януарий. На 1 януарий азъ не можехъ да зная, дали излишекътъ, съ който разполагаме, ще може да покрие напълно разходитѣ, които ми се искаха по този бюджетъ. Нѣма да скрия отъ васъ и друго едно обстоятелство. Когато се прашатъ проектитѣ отъ отдѣлнитѣ ведомства на министра на финанситѣ, искатъ се далечъ по-големи суми, отколкото позволяватъ приходитѣ. И ако азъ казвамъ, рѣжа, намалявамъ тѣзи суми, даже съ рискъ да не мога да покрія нуждитѣ за цѣлото бюджетно упражненіе, правя го съ целъ да застава всички ведомства да направятъ икономии презъ годината, та по този начинъ да мога да свържа двата края. Вѣрно е, че има нужди, които не сѣмъ напълно удовлетворени, и това е, което въ края на краищата ме е заставило презъ течение на годината да обмисля и намѣря срѣдства за единъ допълнителенъ бюджетъ.

Въ бюджета, който сега ви се представя, голѣмата сума е главно за храна на войската и за хранителни припаси за пехотнитѣ и артилерийски коне — 65.000.000 л. Въ момента, когато гласувахме бюджета на Министерството на войната, окладътъ на войника за храна, както и окладътъ на пехотнитѣ и артилерийски коне, бѣше въ единъ опредѣленъ размѣръ, който тогава стигаше и който бѣше съ огледъ ценитѣ, които бѣха тогава въ сила, съ огледъ на по-евтиния животъ. Когато се правеше проектътъ за този бюджетъ, окладътъ бѣше 12½ л. на войникъ, и той бѣше достатъченъ, за да бѣде прехраненъ войникътъ. А сега — това ми се донася отъ най-компетентния органъ, който следи тия работи — този окладъ не е достатъченъ. Министърътъ на войната, като е ималъ доклада на интенданта,

ми поиска допълнителенъ кредитъ, за да можемъ да прехранимъ армията до края на годината. Какъ можемъ да откажемъ тоя кредитъ? Защо се увеличила ценитѣ на хранителнитѣ припаси, на фуражнитѣ припаси? Защото настѣпи сушата и следъ сушата всички фуражни растения и припаси посъхнаха. Явно е, следователно, че, поради това непредвидено ново обстоятелство, трѣбваше да се търсятъ кредити, срѣдства, за да можемъ да покріемъ този разходъ. Това е голѣмата сума по този бюджетъ — 65.000.000 л.

Отъ къде намѣрихъ тия срѣдства? Както ви казахъ, приключването на миналогодишния бюджетъ стана къмъ края на м. януарий. При това приключване се оказа, че има излишекъ по-голямъ, отколкото бѣхъ предвидилъ въ бюджета, за да мога да го уравновеса. Бюджетътъ за 1938 г. уравновесихъ съ излишецитѣ отъ 1937 г. въ размѣръ на 367.000.000 л. Тѣ се оказаха повече. Разликата въ повече отъ 34 милиона лева я предвидихъ тукъ, за да покрія тия разходи. Обаче тази разлика не стигна. Азъ констатирахъ, че въ този моментъ имаме още единъ излишекъ отъ икономии при упражненіето на текущия бюджетъ въ размѣръ на 50.000.000 л. И по този начинъ, съ тѣзи две пера, считамъ, че ще мога да покрія тия нови разходи, които считамъ за неотложни.

Покрай голѣмия разходъ за прехрана на войската и за фуражъ и припаси за пехотнитѣ и артилерийски коне, използвамъ случая да предвидя и нѣкои други разходи, които считамъ тоже за неотложни.

Друго едно малко перо е за изплащане загубитѣ на Българската земеделска банка отъ доставката на горивни и смазочни материали. Счетохъ за мой дългъ веднага да платя тази загуба, защото Земеделската банка употреби свои срѣдства за държавни нужди, само и само да може да услуги на държавата. Следъ като нормирахме презъ 1937 г. цената на петрола, доставчицитѣ намѣриха, че е ниска, бойкотираха ни и престанаха да доставятъ петролъ въ началото на зимата. Тогава ние, държейки на низкитѣ цени, решихме Земеделската банка да достави петролъ за смѣтка на държавата по нормиранитѣ цени, като знаехме, че ще се реализира една загуба, поради това, че Земеделската банка не е приспособена, не е организирана да бѣде доставчикъ, да може своевременно да доставя петролъ на низки цени. Естествено е, че се реализира една загуба, която е много по-малка, отколкото щѣше да загуби стопанството, ако цената на петрола бѣше се покачила. Мисля, че трѣбва да платимъ тази загуба на Земеделската банка, за да уравнимъ смѣткитѣ си съ нея.

Друго едно перо е доставката на една ротативна машина за нуждитѣ на Дирекцията на печата при Министерството на външнитѣ работи, главно за отпечатване на правителственитѣ вестници „Parole Bulgare“ и „Днесъ“.

Г. Василевъ: Нови вестници нѣма ли да правите?

Министъръ К. Гуневъ: Само за „Parole Bulgare“ и за „Днесъ“.

Т. Кожухаровъ: Колко сѣ правителственитѣ вестници? Имаме сведения, че тази машина щѣла да струва 8.000.000 л. и че щѣла да послужи за издаването на новъ правителственъ вестникъ.

Председател С. Мошановъ: (Звъни)

Г. Василевъ: Съ срѣдствата на държавата правите вестници! За туй ще Ви съдимъ, г. Гуневъ! По този въпросъ това Ви казвамъ, да го помните отъ менъ.

Д. Търкалановъ: Само за в. „Днесъ“ ли е машината?

Г. Василевъ: Давате милиони за лична пропаганда, на Кьосеивановъ и на Васъ. За туй ще отидете на държавенъ съдъ!

Председател С. Мошановъ: По този въпросъ ще дамъ думата да се изкажете по-подробно. Оставете г. министра да говори.

Г. Василевъ: Той е откровенъ човѣкъ, и азъ съмъ откровенъ човѣкъ. Това е престѣпление, което вършите! Никога въ България не е имало такъвъ скандалъ!

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Моля Ви се! По този параграфъ могатъ да се запишатъ всички г. г. народни представители да се изкажатъ. Оставете сега г. министра спокойно да свърши речта си. Нищо още не е предпрешено, нищо не е решено.

Т. Кожухаровъ: Кой Ви каза, че не е решено? Има законъ.

Председателъ С. Мошановъ: Ние ще решаваме сега. Имате всичката възможност да се изкажете.

Г. Василевъ: Не е чиста работата. Това не очаквахъ отъ Васъ, г. Гуневъ! Вие сте банкеръ. Да доставите машина за лична пропаганда съ държавни суми!

Председателъ С. Мошановъ: Г-нъ Василевъ! Правя Ви за последенъ път напомняне. Имате възможност всички господа да се изкажете.

Министъръ К. Гуневъ: Този параграфъ не е отъ ресора на министъра на финанситъ, а е по Министерството на външнитъ работи, обаче по него все пакъ азъ мога да кажа, че правителството нѣма намѣрение да прави лична пропаганда

Отъ лѣво: А-а-а! (Възражения)

Министъръ К. Гуневъ: Ако има държава, която най-малко пари харчи за държавна пропаганда, това е българската държава.

Г. Василевъ: За България — да, но не за лична пропаганда. А Вие лична пропаганда правите.

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни)

Министъръ К. Гуневъ: Правителственитъ издания трѣбва да бѣдатъ независими. Въ всѣки случай азъ ви заявявамъ отъ финансово гледище, че отъ този параграфъ държавата ще направи икономии, а не по-голѣми разходи, защото, ако печата на собствена машина, това ще става съ по-малко разходи. Това е смѣтката, която направихъ, и затуй възприехъ този параграфъ. Но има отговоренъ министъръ, той ще ви отговори.

Стана дума за Народния театъръ. Г. г. народни представители! Директорътъ на Народния театъръ представи единъ докладъ, въ който, като прави сравнение между тазгодишния и миналогодишния бюджетъ, мотивирано изтъква, че ако не му дадемъ допълнителна субсидия отъ 4.000.000 л., Народниятъ театъръ презъ м. октомврий или най-късно въ началото на м. ноемврий трѣбва да бѣде затворенъ. Единственото голѣмо културно учреждение у насъ, въ столицата, трѣбва да бѣде затворено!

Предъ Министерския съветъ се постави този въпросъ като дилема: трѣбва ли да дадемъ 4 милиона лева или трѣбва да затворимъ театъра? Дали съмъ сбъркалъ или не, не е важно. Министерскиятъ съветъ реши да остане Народниятъ театъръ отворенъ и азъ трѣбваше да предвидя този кредитъ — не да дамъ тия пари, защото държавата още не ги е дала. Ако искате да знаете точно за какво се искатъ тия пари, тукъ имамъ подробенъ докладъ отъ директора на Народния театъръ. Мога да ви изтъкна и разликата между миналогодишния и тазгодишния бюджетъ на Народния театъръ. Миналогодишниятъ директоръ е ималъ единъ излишекъ, оставенъ отъ по-първото управление на г. Владимиръ Василевъ, въ размѣръ на 1.240.900 л., който излишекъ миналата година е похарченъ.

Н. Търкалановъ: Г-нъ министре!

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Търкалановъ!

Н. Търкалановъ: Вие сте уменъ човѣкъ. Защо позволите да Ви излъжатъ?

Министъръ К. Гуневъ: Азъ имамъ тукъ доклада на г. Владимиръ Василевъ. Миналата година театърътъ е разполагалъ съ единъ остатъкъ по фонда „Възобновяване на театъра“ отъ 261.000 л. Тоя фондъ бѣше събранъ отъ пожертвувания за възобновяване на театъра следъ изгарянето му. Тоя остатъкъ сѣщо е похарченъ миналата година. Софийската община даваше до миналата година на театъра субсидия 800.000 л., но сега я намали на 600.000 л. Миналата година бѣше направено увеличение на оркестрантитъ и хориститъ. Тѣ бѣха назначени на края на годината и бѣше предвиденъ кредитъ за 3 месеца, обаче тия хористи и оркестранти работятъ тая година и сега кредитътъ за тѣхъ трѣбва да се очетвори, защото тѣ служатъ 12 месеца. Освенъ това миналата година, за да уравниясатъ бюджета, пропуснали да предвидятъ разходъ за сигуровка на театъра. И до сега се дължи тая сума.

Г. Василевъ: Вие къде сте били?

Министъръ К. Гуневъ: Ще Ви отговоря. Бюджетътъ на Народния театъръ, по силата на закона за бюджета, отчетността и предприятията, не минава нито презъ министъра на финанситъ, нито презъ Министерския съветъ, а се утвърждава лично отъ министъра на народното просвѣщение.

Г. Василевъ: Той е Вашъ колега.

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Моля, г. Василевъ!

Д-ръ П. Кюсеиановъ: Оставете тия диалози.

Г. Василевъ: Не знаете ли какво прави министърътъ на просвѣтата?

Министъръ К. Гуневъ: Миналата година пропуснали да предвидятъ и втори разходъ — вноски за пенсии. По този начинъ е уравниясаванъ бюджетътъ. Въ замяна на това, сегашниятъ директоръ поддържа, че имало нужда отъ доставка на материали.

Петко Стояновъ: Директорътъ може да поддържа, но Вие какво поддържате?

Министъръ К. Гуневъ: Азъ го възприехъ.

Председателъ С. Мошановъ: Вие говорихте, г. Стояновъ. Оставете сега г. министъра да говори. Имате възможност още веднажъ да се изкажете.

Петко Стояновъ: Директорътъ, или писарътъ, или секретарътъ какво поддържатъ не е важно. Важно е Вие какво поддържате.

Министъръ К. Гуневъ: Трѣбва да ме изслушате.

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Г-нъ Стояновъ! Ще имате възможност пакъ да се изкажете.

Министъръ К. Гуневъ: Какво поддържамъ? Съ факта, че сме възприели този кредитъ въ Министерския съветъ, значи, азъ поддържамъ, че този кредитъ трѣбва да се даде.

Петко Стояновъ: Значи, това поддържате.

Министъръ К. Гуневъ: Извинявамъ се.

Петко Стояновъ: Какво се извинявашъ!

Министъръ К. Гуневъ: Не се извинявамъ, а обяснявамъ, защото съмъ длъженъ да ви освѣтля. Никакво извинение. Защо да се извинявамъ? Най-малко предъ Васъ дължа да се извинявамъ.

Петко Стояновъ: Не желая да се извинявате. Но Вие сте министъръ, Вие носите отговорностъ.

Министъръ К. Гуневъ: Изтъкна се, че театърътъ ималъ една камионетка съвършено разнебитена, която трѣбва да се смѣни. Има и акумулаторна батерия, която трѣбва да бѣде възобновена. Разходите за всички тия работи, събрани, даватъ допълнителна субсидия отъ 4 милиона лева. Въпросътъ бѣше да дадемъ ли тая сума или да затворимъ театъра. Нашето мнение е, че трѣбва да я дадемъ. Ако има нѣкой на противно мнение, да затворимъ театъра — нека не гласува тая сума. Нашето мнение е, че трѣбва да дадемъ тия пари.

Това е кредитътъ за Народния театъръ. А другитъ, личнитъ отношения съ г. Владимиръ Василевъ — нито ги познавамъ, нито ме интересуватъ. Това не е отъ моя ресоръ.

Г. Василевъ: Но това е държавенъ ресоръ.

Министъръ К. Гуневъ: Азъ съмъ длъженъ да ви дамъ тия обяснения по въпроситъ, които повдигате.

Другиятъ параграфъ е за вноски въ Международния институтъ за търговия, която не била плащана отъ 1935 г. насамъ. Министърътъ на търговията иска тая сума. Настояватъ отъ института въ Брюкселъ да имъ платимъ тая вноски и, за да бждемъ коректни членове, за да не напустнемъ тоя институтъ, трѣбва да я платимъ. Това сѣ 180.000 л. за 5 години.

Следващиятъ параграфъ е 3.180.000 л. По него г. Стояновъ се помъжи да изтъкне, че поставямъ Народното събрание предъ свършенъ фактъ и, следователно, представямъ единъ законопроектъ, който е антиконституцио-

ненъ. Законът за бюджета, отчетността и предприятията позволява на Министерския съвет — думата ми е за чл. 39 — по доклад на министъра на финансите, когато констатира, че се налагат известни мероприятия по извествъ ресоръ въ връзка съ форсмажорни събития, да разреши на съответния министър да изразходва кредитъ въ размѣръ 3/4 отъ миналогодишния кредитъ за тия мероприятия.

Петко Стояновъ: А за вестникъ „Днесъ“?

Министъръ К. Гуневъ: Не за вестникъ „Днесъ“. Азъ говоря за Министерството на земедѣлието /

Г. Василевъ: 8 милиона лева искате за вестникъ „Днесъ“.

Министъръ К. Гуневъ: За вестникъ „Днесъ“ искаме това перо. Ако го гласувате, ще го изразходвамъ.

Г. Василевъ: Но ротативната машина е вече купена.

Министъръ К. Гуневъ: Купена е, но не е платена отъ държавата. Когато я плати, тогава — да.

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Г-нъ Василевъ! Имайте търпение. Ще се изкажете. И отсега можете да се запишете, ако желаете. Още нищо не е решено.

Министъръ К. Гуневъ: Министерскиятъ съветъ разреши на министъра на земедѣлието да даде на Дирекцията на строежитъ сумата 2.300.000 л. за мероприятията по дигата въ низината Видинъ—Кошава, която да отводни една грамадна частъ земя. Вторитъ 400.000 л. се дадохъ за мероприятията по пресушаване на низината Вардичъ—Човгладъ. Третата сума — за запущване гърлата на рѣката Искъръ въ Борилската низина. Тоя разходъ е даденъ на Дирекцията на строежитъ. Искаме кредитъ за да платимъ на трудовацитъ, за да работятъ по тия мероприятия.

Най-големата сума е по Министерството на войната. Най-сетне, има и няколко параграфа, поискани отъ Дирекцията на пошитъ за увеличаване бързината на пощата и главно за мероприятията, които ще увеличатъ приходитъ отъ пощата. Безспорно е, че единъ министъръ на финансите винаги се стреми да даде разходи преди всичко тамъ, отъ кждето знае, че ще получи приходи. По тия съображения поискахъ да се предвиди и кредитътъ отъ 3.375.000 л. за да платимъ на Народната банка изваденитъ отъ обращение монети, защото тая сума по реда на печалбитъ ще се върне въ приходъ на държавното съкровище.

Това сж обясненията, които мога да ви дамъ за кредитъ по чл. 1.

По чл. 2 обяснихъ ви начина, по който ще мога да покрия разходитъ: една частъ — съ съществуващитъ отъ миналата година касови излишци, а друга частъ — съ икономии, реализирани по текущия бюджетъ.

Ще кажа нѣколко думи и по чл. 3, за да мога да ви нарисувамъ цѣлата картина на това, което искаме. Законътъ за пѣтищата предписва на държавата всѣка година въ бюджета си да предвиди помощъ за фондъ „Пѣтища“ въ размѣръ 60 милиона лева. По-миналата година, тъкмо когато бѣше въпросъ да се намѣрятъ срѣдства, за да се въоръжи поне отчасти армията, не само че не дадохме тия 60 милиона лева на фонда „Пѣтища“, но отъ него взехме 60 милиона лева да уравновесимъ бюджета.

Миналата година намѣрихъ въ Народната банка едни срѣдства въ левове, не принадлежащи на държавата. Държавата съ левове е изплатила дължими отъ нея недобори по предвоенни и следвоенни заеми, но левовѣтъ стоеха на името на едно чуждо лице, безъ да бждатъ трансферирани, поради липса на девизи. Тогава ми дойде на умъ, че мога да наредя чрезъ преговори да изземемъ тия левове, следъ като една частъ отъ тѣхъ трансферираме чрезъ девизи. И почнахъ преговори чрезъ една подставена банка и стигнахме до тамъ, че реализирахме печалба отъ 90 милиона лева. Още тогава, когато реализирахъ сдѣлката, въ Министерския съветъ обещахме тая сума отъ 60 милиона лева да я дадемъ пакъ на фондъ „Пѣтища“. Забележете, че когато се гласуваха тия 60 милиона лева за фондъ „Пѣтища“, по-големата сума не бѣше събрана. Но отъ ликвидацията на тая сдѣлка събрахъ още 30 милиона лева. И поради обещанието, което бѣхъ далъ, азъ считамъ, че трѣбва да дадемъ тая сума на фонда „Пѣтища“. Това е смисъла на чл. 3.

Има нѣколко други членове, отнасящи се до различни ведомства, съ които се прехвърлятъ кредити отъ известни параграфи, по които има действително направени икономии, които кредити нѣма да бждатъ изразходвани до края на годината, къмъ други параграфи, за да се засилятъ

кредити, предназначени за задоволяване на увеличени нужди поради сушата — за храна на войската, за фуражъ на добитѣка и т. н. Да не ги споменавамъ поотдѣлно; въ комисията ще се докладва по всѣко перо. Отъ такъвъ характеръ сж и другитъ текстове на законопроекта.

Вѣрно е, че чл. 6 се отнася до оставянето на държавна служба на редовни професори и лектори. За тая работа министърътъ на народната просвѣта бѣше изготвилъ едно проекторешение, но тъкмо тогава, когато азъ докладвахъ този законопроектъ въ Министерския съветъ, по съображения за икономия на време, му казаха: недейте го внася отдѣлно, а го дайте да мине заедно съ този законопроектъ. Това е обяснението ми за вмѣкването на чл. 6 въ настоящия законопроектъ — да не внасяме отдѣлно проекторешение. И това не е погрѣшно, защото този въпросъ съ настоящия законопроектъ ще мине на две четения, когато, ако се внесѣше съ отдѣлно решение, щѣше да мине само на едно четене.

Г-нъ Петко Стояновъ повдигна въпросъ за бюджета на фондъ „Пѣтища“ и каза, че се постѣпва антиконституционно. Ако се прочете внимателно законътъ за Дирекцията на строежитъ, ще се констатира, че нейниятъ бюджетъ се утвърждава само отъ Министерския съветъ. Той никога не идва въ Народното събрание. Източникитъ на този бюджетъ, на Дирекцията на строежитъ, сж главно отъ фонда „Пѣтища“ и отъ бюджета на Дирекцията на желѣзницитъ, чийто кредити се гласуватъ тукъ. Следователно, отъ гласуванитъ отъ Народното събрание бюджетни източници се взематъ кредити и се даватъ на Дирекцията на строежитъ, чийто бюджетъ се докладва отъ съответния министъръ въ Министерския съветъ и утвърждава отъ него.

Плюсъ тѣзи кредитни източници, гласувани вече съ Народното събрание или предвидени въ респективната наредба-законъ за бюджета, разрешенъ е съ наредба-законъ единъ заемъ въ размѣръ на 200.000.000 л. на фонда „Пѣтища“ отъ Б. з. к. банка — значи, новъ източникъ на кредитъ е даденъ на Дирекцията на строежитъ. Но, за да може дирекцията да прави разходи, като тегли суми по този заемъ, трѣбваше тая сума да мине въ бюджета ѝ. Този бюджетъ е гласуванъ въ Дирекцията на строежитъ и се утвърди отъ Министерския съветъ. Какво нарушение е направено? Защо да има нарушение — азъ това не разбрахъ.

И. Пастуховъ: (Възразява)

Председателъ С. Мошановъ: Г-нъ Пастуховъ! Всички записани оратори се изказаха и нѣма да Ви позволя да прекъсвате. Преди второто четене, въ комисията ще се дадатъ нуждитъ разяснения. Елате тамъ.

Министъръ К. Гуневъ: Има други 2—3 текста въ този законопроектъ, които бѣха поставени въ него, защото нѣма кжде другаде да ги поставимъ, защото тѣ не могатъ да бждатъ предметъ на отдѣленъ законъ, който ще има постоянно действие, а сж нѣщо еднократно. Напр., Пазарджишката община сключила заемъ, трѣбва да обгербва договора съ 4% — или 40.000 л. — а тя събрала и го обгербва погрѣшно съ 100.000 л., или съ 60.000 въ повече.

Г. Василевъ: (Възразява)

Министъръ К. Гуневъ: Всѣки може да направи грѣшка. Вие сте този, който правите най-много грѣшки. Недейте хвърка. Тукъ е станала една груба грѣшка. Нѣма злоупотреба, а е направена една грѣшка, която трѣбва да се поправи. Вие ще прецените и, ако намѣрите, че е правилно, ще върнете даденитъ въ повече гербови марки; ако ли намѣрите, че не е правилно, ще го отхвърлите. Азъ считамъ, че съмъ направилъ нѣщо човѣшко.

Въ края на законопроекта има единъ чл. 23, който се отнася до измѣнението на наредба-законъ за разрешаване на Министерството на вътрешнитъ работи да сключи заемъ отъ фонда „Пенсион за изслужено време“. Този законопроектъ бѣше внесенъ въ първата извънредна сесия на Народното събрание, но, понеже сесията се закры преждевременно, не можа да мине. Смисълътъ му е, да позволимъ на Министерството на вътрешнитъ работи отъ сключения заемъ да има право да тегли суми не до 1 ноември 1937 г., а до 1 декември 1939 г. Това го искаме, защото строящото се здание на Министерството на вътрешнитъ работи не е довършено, не сж направени прозорци. Трѣбва да направимъ сега едно предприятие за около 700.000 л. Тая сума трѣбва да се вземе отъ този заемъ, за да могатъ да се довършатъ почнатитъ работи.

Това сж обясненията ми по законопроекта. Разбира се, че въ бюджетарната комисия ще дамъ допълнителни обяснения по всѣко перо, параграфъ по параграфъ, за да

видите, дали е действовано правилно, дали сж реализирани икономии по известни параграфи и дали даваме от тях реализирани икономии за удовлетворяване на реално неотложни нужди, които трѣбва да се удовлетворят до края на годината.

Трѣбва да спомена още, че съ чл. чл. 5 и 9 от законопроекта се иска одобрението на постановления на Министерския съветъ, съдържащието на които не сжмъ съобщилъ. Азъ поддържамъ — мисля, че ще го докажа и предъ бюджетарната комисия — че съдържащието на тѣзи постановления е отъ повѣрителенъ характеръ и затова считамъ, че е въ интересъ на страната да не имъ се дава гласностъ. Тамъ ще съобща и съображенията, по които сме взели тѣзи решения, и ще видете дали разумно сж взети и дали има резултати.

Х. Мирски: Излишно е, защото всички постановления на Министерския съветъ сж одобрени отъ Народното събрание. Едното постановление е отъ м. февруарий 1938 г., а другото е отъ 1937 г.

Министъръ К. Гуневъ: Вие одобрихте постановления съ силата на наредба-законъ, а такива, които нѣматъ силата на наредба-законъ, не сж одобрени. То е наша длъжностъ. Това и г. министъръ Кожухаровъ ви каза въ миналата сесия. По чл. 47 отъ конституцията вие одобрихте наредби-законои, а не и постановления на Министерския съветъ, които нѣматъ силата на наредба-законъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателъ С. Мошановъ: Тѣзи отъ г. г. народните представители, които приематъ по принципъ законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година и да се изпрати въ съответната комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Пристапваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата за 1938 бюджетна година.

За да се избѣгне четенето на цѣлия законопроектъ, ще се задоволимъ пакъ само съ прочитането на мотивитъ къмъ него.

Моля г. секретаря да ги прочете.

Секретаръ Д. Узуновъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата за 1938 бюджетна година.

Г. г. народни представители!

При съставянето и приемането на бюджета на Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата не е възможно да се предвидятъ и преценятъ всички нужди. Презъ течение на бюджетната година се налага нѣкои кредити да бждатъ увеличени за задоволяване напълно известни нужди, други нови нужди пъкъ се създаватъ и трѣбва да се задоволятъ.

Отъ кредититъ, показани въ подробната таблица къмъ законопроекта, се вижда, че тѣ се искатъ все за неотложни нужди, каквито сж: кредити за доплащане на държавнитъ мини въглищата за до края на 1938 година, за доставени дървени материали отъ Министерството на земедѣлието и държавнитъ имоти, за поддържане и поправка на подвижния материалъ, за строежъ на ж.-п. инсталации и съоръжения на пѣтя и др.

Като ви представямъ приложения законопроектъ, моля ви, г. г. народни представители, да го разгледате и приемете.

Гр. София, октомврий 1938 година.

Министъръ на финанситъ: К. Гуневъ“

(Ето и законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата за 1938 бюджетна година.

Чл. 1. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата за 1938 бюджетна година въ размѣръ на 66 250.000 л., съгласно съ приложената подробна таблица.

Чл. 2. Разходитъ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ, на сума 66.250.000 л., да се покрятъ съ частъ отъ постѣпилитъ въ повече приходи по бюджета на Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата за 1938 бюджетна година.

Приложение къмъ чл. 1.

ПОДРОБНА ТАБЛИЦА

за допълнителнитъ бюджетни кредити по бюджета на Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата за 1938 бюджетна година.

§	Наименование на разходитъ	Искатъ се кредити лева
3	Надници на временни работници и пр.	5.500.000
5	Надници на временни работници и пр.	1.000.000
7	Надници за поддържане телегр. и телеф. мрежа и пр.	500.000
19	Надници и пр.	300.000
24	Пѣтни и дневни пари	500.000
26	Косвено възнаграждение	1.000.000
34	Гориво: брикети, въглища и др.	31.500.000
36	Електрическа енергия, вода и др.	3.500.000
45	Материали дървени и др.	3.000.000
47	Метални издѣлия и др.	500.000
48	Материали зидарски и др.	500.000
52	Материали за долна постройка и др.	8.100.000
64	За изплащане по компенсационната сдѣлка	1.800.000
66	Направа, поправка и преправка на здания и пр.	2.000.000
73	Наемъ на помѣщения	200.000
94	Мостове, надлѣзи, подлѣзи и насипитъ имъ и пр.	1.500.000
96	Строителни материали и пр.	1.500.000
97	Направа паважи, шосировки и пр.	500.000
99	Доставка на телеграфни, телефонни и сигнални апарати, жици и пр.	1.000.000
100	Осигурителни инсталации	1.850.000
Всичко		66.250.000

Председателъ С. Мушановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Михайлъ Донсузовъ. Отказва се да говори. Има думата народниятъ представителъ г. Парашкевъ Забуновъ. Отказва се да говори.

Други записани оратори нѣма.

Г. г. народни представители! Ще гласуваме. Тия, които приематъ по принципъ законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на желѣзниците и пристанищата за 1938 бюджетна година, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристапваме къмъ третата точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за разрешаване на министъра на войната да поеме задължение за нуждитъ на народната отбрана въ размѣръ на 4.250.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години.

Г. секретарьтъ ще прочете пакъ само мотивитъ къмъ законопроекта.

Секретаръ Д. Узуновъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за разрешаване на министъра на войната да поеме задължение за нуждитъ на народната отбрана, въ размѣръ на 4.250.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години.

Г. г. народни представители!

Отъ примиренето презъ 1918 г. до скоро не бѣше направено нищо за снабдяването на войскитъ ни. Нѣщо повече — презъ това време останалитъ отъ последната война запаси бѣха изразходвани почти напълно.

Презъ 1937/1938 г. се направиха известни доставки, ала тѣ бѣха толкова малки въ сравнение съ голѣмитъ нужди, та внесоха съвсемъ малко подобрене въ снабдително отншение. При това положение, войската ни е крайно затруднена, за да не кажа въ невъзможностъ да защити територията на страната.

За пълното и модерно снабдяване на частитъ, които, споредъ числеността на населението можемъ да мобилизираме, сж нуждни грамадни срѣдства, които държавата ни не би могла да отдѣли, безъ да се разстрои икономически.

Но да се оставимъ беззащитни при днешнитъ голѣми външни опасности е равносилно на самоубийство.

Затова ще трѣбва да се задоволимъ да подготвимъ най-необходимия минимумъ дивизии за защита независимостта на страната ни, както и да снабдимъ най-скромно тия дивизии съ всичко необходимо за живоътъ и бой, за да можемъ да понесемъ разходитъ, които ще сж необходими за това снабдяване.

Съ огледъ на тази най-скромна задача на войската ни, съ огледъ на нашитъ финансови възможности, както и

съ оглед голѣмитѣ отговорности, които ние всички носимъ въ тия несигурни времена спрямо нашитѣ родни огнища и нашитѣ деца, съмъ съставилъ настоящия проектъ, който моля да бѣде разгледанъ и гласуванъ.

Гр. София, октомврий 1938 г.

Министъръ на финанситѣ: К. Гуневъ“

(Ето и законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за разрешаване на министра на войната да поеме задължение за нуждитѣ на народната отбрана, въ размѣръ на 4.250.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години

Чл. 1. Разрешава се на министра на войната да поеме задължение въ размѣръ на 4.250.000.000 л. за доставки и поправки на разни оружия и бойни припаси, машини, уреди, материали и др. предмети и работи по въоръжението, облъкло и снаряжението, съ необходимитѣ постройки, съоръжения и уреди. Въ горната сума не се включватъ припадцитѣ се лихви, за които министърътъ на войната може да поеме също задължение.

Задълженията да засегнатъ последователно до 12 бюджетни години, начинай отъ бюджета за 1942 г. за изплащане погашението и лихвитѣ, като лихвитѣ, по до 6% годишно, да се изплащатъ на половингодишни вноски презъ годинитѣ 1939—1941 г. включително.

Чл. 2. Всички доставки по чл. 1 се извършватъ по реда на чл. 120а отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Комисията по чл. 120а отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията опредѣля кои доставки могатъ да се извършатъ и по нѣкои отъ обикновенитѣ начини отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията и чрезъ комиситѣ, предвидени въ сѣщия законъ.

Чл. 3. За изплащане на уговоренитѣ доставки се издаватъ съкровищни бонове съ лихва до 6% годишно, които бонове могатъ да бѣдатъ авансови и такива за ратитѣ на плащането.

Съкровищни бонове за изплащане могатъ да се издаватъ и при всички доставки по тоя законъ, които ще се извършватъ по обикновенитѣ начини отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, ако тоя начинъ на плащане е предвиденъ въ поемнитѣ условия.

При доставки по настоящия законъ може да се уговарятъ и да се отпущатъ, по преценка на комисията по чл. 120а отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, авансови бонове срещу тѣзи доставки, въ размѣри до 40% отъ стойността и то по реда на забележката къмъ чл. 66 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Чл. 4. Необходимитѣ кредити за изплащане на поетитѣ задължения по тоя законъ — погашения и лихви се предвиждатъ ежегодно въ бюджета на Министерството на войната, начинай отъ 1939 бюджетна година)

Председателъ С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Григоръ Василевъ.

Г. Василевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Представениятъ законопроектъ за кредитъ въ размѣръ на 4.250.000.000 л., нуждинъ на българската армия, за народната отбрана, представлява голѣма важностъ не само поради цифрата си, каквато ние рѣдко сме виждали въ този Парламентъ отъ времето на голѣмата война, но представлява една голѣма важностъ и поради особеното международно положение днесъ.

Ние всички бѣхме скръбно изненадани отъ злодеянието, което неотдавна се извърши противъ единъ български офицеръ, заемащъ едно отъ най-високитѣ мѣста, да не кажа най-високото мѣсто, въ военната иерархия като команденъ офицеръ — началникъ-щоба на армията. Покойниятъ генералъ Пѣевъ бѣше единъ извънредно въздържанъ и мълчаливъ човѣкъ. Той нѣмаше неприятели по никакво направление; не се закачаше съ никого; работѣше упорито и, както казахъ, бѣше мълчаливъ човѣкъ, скромнъ, нежененъ, предаденъ изключително и абсолютно на своята работа. Обаче една злодейска ржка го повали, по ирония на съдбата и за голѣмъ грѣхъ, въ българска земя, между Военното министерство и Военното команданство, до Министерството на правосъдието и на гърба на полицейския участъкъ и Полицейското команданство. Естествено, ние като граждани всички сме възмутени. Азъ ставамъ изразителъ на цѣлото българско гражданство, безъ изключение, на това голѣмо възмущение, на това голѣмо отвращение, което българскиятъ народъ чувствава противъ злодея и противъ злодеянието.

Завчера четохме едно кратко комунике, че интелектуалнитѣ убийци — ако има такива — не сѣ намѣрени, че лицето, което е извършило този атентатъ, е единъ професионаленъ злодеецъ и въ края се казва, че „следствието продължава“. Заявявамъ ви, че по този случай българското народно представителство не може да иска нищо друго, освенъ истината, само истината и цѣлата истина. Когато и да засегне, тя — истината — трѣбва да бѣде открита. Ние не можемъ да върнемъ генералъ Пѣевъ, защото той е въ гроба, защото е бездушенъ и се е преселилъ въ другитѣ селения, но ние желяемъ — за морално удовлетворение на българския народъ — отъ всички власти и специално отъ съдебната властъ да ни открие истината. И това ще бѣде едно минимално удовлетворение на българската съвестъ.

Българската армия въ 60-тѣ години свободенъ животъ на България е действително едно отъ най-силнитѣ проявления на българския духъ. Азъ нѣма да ви говоря за Шипка, когато българитѣ дадоха нѣщо твърде голѣмо и съвсемъ неочаквано за свѣта. Нѣма да ви говоря за Сливница, защото всички я знаете. Азъ вѣрвамъ, че нашитѣ деца и поколенията презъ вѣковетѣ ще помнятъ тия дѣла. Дойдоха дветѣ голѣми нещастия за насъ войни по своитѣ резултати, но и въ първата, и въ втората война българската армия направи действително велики дѣла. При Одринъ тя първа опита новото оръжие, употребено въ голѣмата война — авиацията. Така било писано, при Свиленградъ да започне тая първа проба за бѣдещето свѣтло изтрѣбление чрезъ авиацията. Българитѣ, както въ атакитѣ на крепости, така и въ походитѣ и въ устремитѣ си сѣ признати отъ свѣта като едни отъ първитѣ войници. Въ всѣки случай, азъ не бихъ желалъ да правимъ едно преувеличено заключение и да смѣтаме, че само съ силата на армията всичко е дадено и по-нататкъ нѣма какво да се мисли.

Трѣбва да ви припомнимъ само съ една дума, че и въ балканската война българитѣ проявиха извънредно голѣмъ героизмъ и създадоха едно безкрайно число победи. Но тѣ пожняха накрая едно политическо поражение, поради съвпадението на многобройни обстоятелства. Дипломатическитѣ грѣшки, а впоследствие нѣкои военни грѣшки — разбирамъ грѣшки на нѣкои български военачалници, не на българската войска — създадоха катастрофата отъ 1913 г. Най-добритѣ подвизи, най-силната армия не сѣ достатъчни, за да дадатъ единъ резултатъ, когато има изпитание. Трѣбва да има умно държавно ръководство, трѣбва да има едно морално въоръжение на нацията, трѣбва да има една разумна, предвидлива и гѣвкава външна политика; трѣбва да има още редица други условия, трѣбва да има съюзници и въ другитѣ народи, за да можете вие да увѣнчате успѣха на войника и на неговата пушка, да го мѣстете въ географската карта чрезъ промѣната на границата или въ запазването на страната.

Отъ голѣмата война насамъ българската армия се отклони на два пѣти отъ своето предназначение. Като казвамъ българската армия, азъ разбирамъ, открито казано, българското офицерство. Както на 9 юний, така и на 19 май българското офицерство, по едни или други съображения, твърде различни на 9 юний отъ тия на 19 май, смѣтна за необходимо да се намѣси въ обществения животъ и да даде отпечатъкъ на своето промишление, на своитѣ схващания върху българския общественъ животъ. Трѣбва да кажа, че резултатитѣ отъ тия два опита сѣ отрицателни. Трѣбва българскиятъ офицеръ да разбере единъ пѣтъ завинаги, за последенъ пѣтъ, че не бива да се мѣси прѣко въ обществения животъ. Азъ трѣбва да призная, че само въ едно отношение въ недоволството на офицерството има доза отъ правда и справедливостъ. Докато по-рано, въ балканската война, напримѣръ, у насъ преодоляваше руското правило „Молчать — не разсуждать“, докато следъ това въ последнитѣ 20 години ние имаме намѣсата на войската, въ лицето на нейнитѣ ръководители, офицеритѣ, въ политическия животъ, днесъ ние трѣбва да дойдемъ до едно заключение: „Молчать — не разсуждать“ е въ тъмнитѣ страни и въ дивашкитѣ страни; съ „Молчать — не разсуждать“ нищо не се постига. Офицерътъ трѣбва да бѣде интелигентенъ. Войската, респ. нейното ръководство, трѣбва да знае главната линия на държавната политика, не толкова вътрешна, колкото външна. По вътрешнитѣ въпроси войската нѣма какво да мисли. Запазването на реда и на закона е нѣщо елементарно. Запазването на границитѣ е отъ областта на външната политика. Офицерството не може да бѣде държано въ неведение. По опредѣления начинъ, по съответния редъ, отъ военния министъръ, чрезъ правителството и отъ Парламента, офицерството трѣбва да знае и да чувствува, да е проникнато отъ сѣщитѣ идеи по голѣмата линия на външната политика. Но по-нататкъ отъ това

вече започва престъплението. Щом като офицерството започне да иска да командува въ областта на външната или вътрешната политика, то прави престъпление против своя народ, против своята държава.

Азъ съмтам, че нма нужда да назовавамъ имена. Недейте предполага, че азъ искамъ да посочвамъ когото и да било отъ различнитъ настроения на миналото. Би било най-спасително за България да се приключи този нещастенъ параграфъ и въ бъдеще войската да стои на своето мѣсто, да изпълнява своитъ задължения, да знае своитъ права, да стои въ рамкитъ на законитъ и на конституцията, която е основниятъ законъ на България. Както войската се кълне, че ще пази царя, така трѣбва да се кълне, че ще пази и конституцията. Тежко и горко на България, ако войската не се кълне еднакво предано на царя и на конституцията. Тогава винаги ще има отклонения, или тукъ или тамъ, и преврати, тукъ динамитъ, тамъ мелитинъ. България е съставена отъ земята, отъ нацията и отъ конституцията. Мѣстото на царя е определено отъ конституцията. Ние всички почитаме неговото мѣсто по конституцията: той има своитъ права по нея, той черпи силата си въ нея. И Негово Величество много справедливо и много точно, много тънко предчувствуваше опасността за конституцията и ги изрази въ своята речъ въ Търново презъ м. юний 1933 г. Тамъ се освети офицерскиятъ домъ-памятникъ и по този случай той каза: г-да офицери и уважаемо гражданство, търновската конституция е зеницата на българския народъ. Нито налѣво, нито надѣсно. Да я пазимъ, защото ако не я пазимъ, държавата ни ще загине. — Азъ ви казвамъ точния смисълъ на неговата речъ и мога да ви дамъ точния текстъ на същата, печатана въ в. „Борба“ — Търново. Тогава се бѣха надвесили надъ България тия облаци: не щемъ конституция, искаме диктатура, искаме силна ръка! Защо не искате силенъ умъ, а искате силенъ юмрукъ? Единъ малъкъ 6-милионенъ народъ, заобиколенъ съ съседни, които може би не всѣкога сѣ били благожелателни къмъ него, който живѣе днесъ въ една епоха, когато се водятъ войни, безъ да се обявяватъ, когато се промѣняватъ договори, когато се прекриватъ граници — защо му крещите за безправие, защо търсите хомотъ, защо търсите насилие? Не може ли той 6-милионенъ народъ да стане едно просвѣтено семейство, едно национално семейство, да се знае животътъ въ него, да се знаятъ общитъ интереси, да се сътрудничи отъ всички страни за напредѣка на цѣлото това 6-милионно семейство? Затуй казвамъ: офицерството да си стои въ рамкитъ на закона; армията да бѣде обкръжена отъ общитъ симпатии на народа; армията да бѣде снабдена.

Вѣрно е, че презъ последнитъ 20 години, кога по задължения отвѣнъ, кога по недостигъ на срѣдства отвѣтре, кога по други причини, нашата армия бѣше изоставена въ нейното снабдяване. Азъ съмъ чувалъ отъ авторитетни лица въ миналото, уважавани държавници, да казватъ и това: „Ще се въоръжимъ, но по-късно, тъй като сега много пари ще трѣбва да се похарчатъ, пѣкъ и оржията остаряватъ. Още не е наближилъ тежкитъ моментъ“. Но тогава ще трѣбватъ повече пари, за да се въоръжимъ и да се въоръжимъ както трѣбва. Оржиято само не може да направи нищо, но и духътъ безъ оржии е осѣденъ на паника и на катастрофа, на загуба и на поражение.

Следователно, по отношение на армията ни, като българии, не можемъ да имаме абсолютно никаква разлика по въпроса за нейното снабдяване. Тя трѣбва да бѣде снабдена. Азъ пожелавамъ на г. военния министъръ — който сигурно не е знаелъ, че ще станатъ тия дебати, за да пристъпва — да бѣде внимателенъ. Той бѣше така внимателенъ въ комисията по Министерството на войната, кждето изслуша, пожела да изслуша всички представители върху по-важнитъ въпроси. Азъ знаа, че военниятъ министъръ държи на това указание и на тоя съветъ — да предпазва армията, при тия грамадни доставки, отъ нечестиви дѣла на тия или оня подчиненъ. Вие знаете, че въ миналото ние сме имали обвинения противъ отдѣлни лица. Както е погрѣшно да се казва, че всички бивши управници сѣ крадци, така сѣщо е погрѣшно да се казва, ако има единъ офицеръ обвиненъ, че армията е съставена отъ крадци. Това сѣ обобщения на прости хора, на малоумни хора, на непочтени хора. И затуй азъ не правя никакво обобщение. Но въ миналото е имало нечисти дѣла въ войската и преди войнитъ, и следъ войнитъ. Азъ обръщамъ вниманието на г. военния министъръ и правя апелъ къмъ него, като къмъ войникъ, да бди, да не би отдѣленъ човѣкъ, малъкъ или голѣмъ началникъ, да злоупотрѣби съ неговото довѣрие, съ довѣрието на финансовия министъръ, на тѣзи, които му даватъ срѣдствата, съ довѣрието на България и да иска отъ въпроситъ на народната отбрана да върши безчестни дѣла за себе си. Азъ мисля, че ние въ

това отношение сме напълно единодушни. Тоя апелъ е напълно легитименъ. Азъ бихъ желалъ никога по-нататкъ да не падне сѣнка на съмнение отъ нѣкоя страна върху нашата войска. И въ това отношение, както виждате, при кредита, ние даваме развързани ръце: на военния министъръ. Ние нмаме тукъ нужда отъ никакви технически освѣтления. Азъ го казвамъ това поне отъ мое име. Азъ не бихъ желалъ военниятъ министъръ да ни чете тукъ своята програма. Програмитъ на военнитъ министерства сѣ известни навсѣкжде. Нашитъ нужди сѣ известни. Нма нужда отъ никакви особени освѣтления по този въпросъ. За насъ се касае да се подготвимъ за отбрана. Готови ли сме ние днесъ за отбрана, не дай, Боже, при едно нещастие? Абсолютно не сме готови. Това не е тайна, тъй като азъ съмъ убеденъ, че всички заинтересувани знаятъ това. Излишно е, както понѣкога обичатъ да го правятъ, да си криемъ главата въ пѣска: недейте говори по тоя въпросъ. Защо? — Защото ни е страхъ, да не узнаятъ истината. — Ами че тѣ я знаятъ по-добре отъ насъ. И азъ не зная държавна въ цѣла Европа съ толкова много чужди служби за информация, колкото има въ София. И бихъ привлѣкълъ въ това отношение вниманието на г. министра на вътрешнитъ работи. Азъ твърдя, че въ никой европейски градъ отъ триста хиляди души нма толкова много чужди агенти — разузнавачи — колкото въ София. Ако нашиятъ министъръ на вътрешнитъ работи се интересува по тоя въпросъ, той ще ми даде право — въ никой случай не бива да ме опровергава. Ние нмаме почти никаква осведомителна служба въ чужбина, обаче чужденцитъ иматъ. Следователно, да смѣтате вие, че като кажемъ, че не сме въ нищо снабдени, ще издадемъ държавна тайна, то значи да бѣдемъ наивници. Имаме нужда отъ тѣзи кредити. Нашитъ съседни иматъ въ по-голѣмъ размѣръ, повече отъ това, което съответно би трѣбвало да имаме ние и тѣ, ако сравнимъ. Следователно, недостигътъ е налице. Ние сме длъжни да го покриемъ. И въ това отношение азъ ви заявявамъ — и предполагамъ, че това е мнението на цѣлата сдружена парламентарна опозиция — че ние ще гласуваме тѣзи кредити.

Но, г. г. народни представители, както казахъ и порано, снабдяването на войската не е достатъчно, ако ние имаме една основно погрѣшна външна политика. Азъ искамъ тукъ да повдигна само единъ-два въпроса, тъй като не желая да навлизамъ въ друга област, да прекривамъ позволеното по тоя поводъ: ще дойде бюджетътъ на Министерството на външнитъ работи и тамъ ще говоримъ въ по-голѣми подробности.

Въпросътъ, по който искамъ да спра вашето внимание, е следниятъ. Вие чувате отъ вчера, завчера, преди три месеци, преди повече време една формула: България е въ еднакво приятелски отношения съ всички велики сили и съ всички народи. Какво значи тая формула? Може ли изобщо да бѣде вѣрна и искрена тая формула? Не. Нма никаква нужда да проявимъ неприязненостъ къмъ когото и да било. Нма нужда да казваме това, което не е вѣрно. Нма нужда да предизвикваме никого. Ще бѣдемъ приятели съ всички. Но да се подчертава, че ние сме еднакво съ всички и постоянно да се подчертава — това не отговаря на истината. И нма нито една държава на свѣта съ тая формула. Изключението е българскиятъ островъ. Свѣтътъ не си служи съ тия формули, защото не сѣ истински. Но, за голѣмо съжаление, азъ мога да ви припомня, че преди 24 години същата тая формула отъ същото това мѣсто тукъ — тогава тукъ имаше банки — г. Радославовъ я повтаряше една година, 15 месеци наредъ. Той казваше: „Бамамъ неутралитетъ, азъ съмъ неутраленъ, азъ съмъ безпристрастенъ неутраленъ, азъ съмъ еднакво добре съ всички!“ Това бѣше лъжа. Събитията потвърдиха, доказаха тая лъжа, установиха, че тая декларация е основно лъжлива. Тая формула не ни е потрѣбна. Съ всички добри отношения да имаме, да се стремимъ да имаме — това е напълно понятно, това е необходимо, но постоянно да подчертаваме, че съ никого не сме и сме еднакво съ всички, когато тия всички могатъ да воюватъ единъ противъ другъ — това не е вѣрно и, отъ друга страна, това означава едно прикритие до момента, когато ще трѣбва да кажемъ своята дума. Такова прикритие азъ не приемамъ. Такова прикритие кѣтува на България две катастрофи.

Сѣщо така въ 1913 г. г. Гешевъ и г. Даневъ разправяха отначало, че сѣ добре съ едната групировка, а подиръ това ѝ изневериха, като г. Даневъ замина за Буда-Пеща и промѣни кормилото. Царъ Фердинандъ държеше това кормило, а той бѣше само една сѣнка при него. И г. Даневъ разправяше: „Съ всички сили искаме да бѣдемъ добре“ — докато Европа се обедини противъ насъ. И 6-тъ велики сили се обѣрнаха противъ насъ, защото не бѣхме коректни, защото не бѣхме лоялни, защото нашата външна политика не бѣше поставена на ясна народна основа. Бъл-

гарският народът имаше външна политика, българският правителства не правеха тая политика, а правеха противонародна външна политика. Така, г. Радославовъ разправяше, че съ всички е еднакво добре. Азъ приемамъ, казваше той, и Савински, приемамъ и графъ Тарновски. Но съ графъ Тарновски той приказваше едно а съ англичанитъ и французитъ говореше друго. Тогава, като днесъ, имаше една психоза, една голъма и опасна психоза, увлечение поради важни успѣхи на тая или оная велика сила. Тогава, като днесъ, имаше слухове по кафенетата и нѣмаше полиция, нѣмаше власти да обуздаватъ хората. Азъ ви заявявамъ съ всичката скромностъ, която ми се налага, че при единъ министъръ на вътрешнитъ работи, който се уважава, това не е възможно. Никой нѣма да бѣде битъ, никой нѣма да бѣде преследванъ, но има печатъ, има журналисти, има отговорни хора, има организации — нѣма партийни организации днесъ, но има професионални, има културни, има научни организации, има институти. 20 дена София се трови отъ слухове, нашето външно положение се влошава отъ тѣхъ, и правителството мълчи и се оплаква — отъ кого? — отъ слуховѣтъ. Защо сѣ, казва, тия слухове? Има една приказка, но не е за предъ Съборието. Съ такива слухове не се върви напредъ. Съ такава психоза не се отива напредъ, съ такава малодушие не се прави външна политика. Мнозина казватъ: имаме погрѣшна външна политика. Моето мнение е, че нѣмаме никаква. Мнозина казватъ, че ние сме трѣгнали по този пътъ или че ние правимъ тази или тази грѣшка. Азъ твърдя, че ние не правимъ нищо. Нашата външна политика е съставена отъ две думи: бездействие и мѣлчание, а отдолу знаменателтъ е: малодушие и поражение. Това е българската външна политика.

Е добре, азъ ви заявявамъ: гласуваме за военнитъ кредити съ пълно съзнание на нашата отговорност и гласуваме при пълното наше убеждение, че това правителство е абсолютно отречено отъ българския народъ. (Ръжкоплѣскания) Гласуваме за военнитъ кредити, защото желаемъ България да има своето достойно мѣсто на Балканитъ. България има 6 милиона българи, и има 2 милиона не свободни. Никого никой не може да разруши моралното единство на българската нация. (Ръжкоплѣскания) Другъ е въпросътъ за тактъ, другъ е въпросътъ съ кого ще се обличаваме. Ще се обличаваме, ще работимъ за обличение, открито, коректно, ясно, конкретно; не само съ един общи думи, а съ дѣла, на стопанска почва, на културна почва, на политическа почва; ще действаме заедно съ сърби, съ ромѣни, съ гърци и съ други. Не готвимъ конспирация. Моето мнение е, да не влизаме въ никакъвъ съюзъ и да не се подаваме на никакво външно противъ който и да било нашъ съседъ. Последната криза въ Европа доказа още по-ясно, още по-категорично, че трѣбва да бѣдемъ предпазливи и че първо ще трѣбва да се разберемъ съ своитъ съседи. Разбирателството съ съседитъ е възможно, то трѣбва да стане. Давали сме жертви, може би ще даваме нови жертви, отъ друго естество, но ще получаваме срещу тия жертви, може би, въ по-голямъ размѣръ, ще разговаряме, ще преговаряме, но най-напредъ съ съседитъ. Въ всѣки случай, ще решаваме въпроситъ. Азъ зная въ Външното министерство въпроси, които лежатъ отъ 15 години, потънали въ прахъ. Чиновницитъ не могатъ да намѣрятъ папкитъ, пъкъ вече сѣ ги и забравили. Нищо не се работи въ това учреждение, което азъ наричамъ „Мъртвиятъ домъ“. (Ръжкоплѣскания) Нищо не се работи — другото е легенда, другото е отлагане на дѣлото — „Чакайте да видимъ!“ — Нищо не се работи! — „Не желая да работя, не желая да мисля, оставете ме на мира!“ — това е лозунгътъ на днешната външна политика.

Г. г. народни представители! На добрата воля на българския народъ, на добрата воля на българския Парламентъ правителството трѣбва да отговори и понеже не може да отговори, трѣбва само да си тегли послѣдствията. То трѣбва да почувствува, че Парламентътъ е единодушенъ, Парламентътъ е сплотенъ и по националния въпросъ, и по външната политика, и по общия въпросъ на вътрешната политика, за свобода и конституция, за външна политика единна, национална, деятелна, не за спала, разбирателство съ съседитъ и предпазливостъ къмъ великитъ сили, особено къмъ тия, които биха имали намѣрение да залятъ Балканитъ. Балканитъ трѣбва да бѣде независимъ. Балканскитъ народи желаятъ да бѣдатъ свободни, трѣбва да бѣдатъ свободни и трѣбва да си подадатъ ръка за свобода, не за конспирация, не за походъ, а за защита, за културенъ прогресъ, за самостоятелностъ. И въ туй отношение, въ противовѣсъ на песимизма, за койтъ слушахъ вчера четири часа, азъ съмъ убеденъ въ свѣтлото бѣдеще на България. България днесъ е въ тежко положение, защото не е налучкала правия пътъ,

истинския пътъ, народния пътъ на своята външна политика, но България ще преоиде, България ще оиде по силна утре, отколкото е днесъ. И азъ, като българинъ и като български демократъ, изпращамъ моя поздравъ и възхищение на народната българска войска. Отъ първия офицеръ до последния редникъ трѣбва да бѣдатъ убедени, че имамъ съ себе си 6-милионна България — съзнателна, демократическа и непобедима. (Продължителни ръжкоплѣскания)

Председателъ С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Петровъ.

Г. Петровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ за кредитъ за военни нужди иде навреме, въ единъ моментъ тревоженъ отъ гледище на международното положение, въ единъ моментъ, когато надъ живота на Европа и на цѣлия свѣтъ сѣ надвиснали трагични опасности. Събитията, на които обхвѣ свидетели напоследъкъ, не може да останатъ безъ отзвукъ и върху нашата страна. Трѣбва и ние на свой редъ да се подготвимъ да ги посрещнемъ такива, каквито ще се развиятъ въ олизкото или далечно бѣдеще, и да бѣдемъ готови съ всички срѣдства да отстояваме нашитъ национални интереси. Ние имаме нужда да организираме нашитъ сили и най-напредъ да ги организираме вътрешно, защото ако събитията ни срещнатъ разединени, раздвоени въ възледитъ ни, съ различни отношения къмъ голѣмитъ въпроси, разрешението на които историята утре може да ни постави, ние рискуваме да повторимъ печалнитъ събития отъ миналото и да загубимъ и там, струва ми се, последна възможностъ, която може да ни се постави, за постижението на нашитъ идеали.

Войската е била всѣкога, е и днесъ най-здравата опора на народа. Гѣкога имаше превратни схващания за ролята на войската и повикътъ противъ милитаризма бѣше единъ лозунгъ на деня. Днесъ мнозина отъ ония, които въ миналото сѣ били антимилитаристи, които сѣ смѣтали войската като оржди за империалистични постижения, които сѣ виждали въ армията единъ врагъ — врагъ при постижение, може би, на тѣхнитъ цели — и тѣ разоиратъ, че независимостта на единъ народъ, че силата на единъ народъ, съ която той може да постигне своитъ задачи, се крие само въ наличността на една здрава армия. Въ България, за щастие, гледищата въ това отношение сѣ отъ скоро време съвършено обединени. Нѣма политически и обществени срѣди, които да държатъ една открита позиция срещу армията. Но, за съжаление, у насъ се намиратъ групи, които, за лични цели, или служежки на интереси чужди на родната кауза, не гледатъ съ дооръ око на нашата армия. И посегателството върху живота на началникъщаба на армията въ моитъ очи не е нищо друго освенъ посегателство върху самата армия отъ такива групи. Гийкой не може да повѣрва на официалното комюнаке на министра на вътрешнитъ работи, че нѣкакъвъ неуравновесенъ човѣкъ е посегналъ върху живота на началникъщаба на армията. И азъ протестирамъ противъ този начинъ на прикриване същности на събитие, защото се внасятъ заблуждения, които отнематъ възможността на народа да гледа право на нѣщата и да взема своитъ мѣрки срещу домогвания, противни на неговитъ интереси. Какъ е възможно да се търпи едно положение — дори да приемемъ тая теза, която се поддържа въ комюникетто, че нѣкакъвъ неуравновесенъ човѣкъ е могълъ да посегне върху живота на началникъщаба на армията — какъ е възможно въ нашата страна да има една полиция, която да не може да открива такива престѣпления, да ги предвижда, да ги предупреждава и да взема мѣрки? Какъ е допустимо да съществува всѣкога възможността за посегане върху живота на този или оный? Това е едно състояние болезнено.

Е. Топузановъ: Както бѣше възможно и въ Англия да се намѣри единъ неуравновесенъ човѣкъ да посегне върху краля, така е възможно и у насъ.

Г. Петровъ: Въпрѣки това, тоя неуравновесенъ човѣкъ тамъ не можа да посегне върху краля. Той направи само опитъ, защото хората бѣха взели мѣрките.

Но нима нѣма достатъчно факти въ живота у насъ, които да изострятъ вниманието на полицията; нима нѣма достатъчно симптоми, които да показватъ, които да свидетелствуватъ, че има стремление, че има желание у нѣкои срѣди да уязвяватъ армията? Нима това не е известно? А ако е известно, толкова по-зле, защото това значи, че ние сме ограничили ролята на полицията въ преследването само на политическитъ противници.

Д. Гичевъ: И на депутатитъ.

Г. Петровъ: Да, и на депутатитѣ, за което направихъ питане до министъра на вътрешнитѣ работи.

Ние сме се отказали да обръщаме вниманието ѝ върху най-прѣката ѝ задача — да пази живота на гражданитѣ въ тая страна и, най-напредъ, да пази живота на най-говорливитѣ лица въ нея. Така, както се върви, можемъ да очакваме още инциденти. И организацията, затѣ, на нашата полиция не ѝ дава възможностъ, тя не е пригодена да предугажда, да открива престѣпленията и особено престѣпления като това. Тя може най-много да открие автора на престѣплението. За съжаление, обаче, и вдѣховителитѣ на това конкретно престѣпление, за което говоря не сѣ още открити.

Азъ намирамъ, г-да, че това състояние на нѣщата е опасно. То показва, че има възможности у насъ да се вършатъ престѣпления, че нѣма достатъчно организация за прекъсване на опититѣ отъ такъвъ характеръ, отъ таква естество; това показва, че полицията нѣма и съчувствието на гражданството, за да я подпомогатъ то въ нейната дейтелностъ въ нейнитѣ задачи 15—20 дни вече откакъ е станало убийството, ние нѣмаме никакви положителни данни. Нѣкои искатъ да кажатъ, че следствието, може би, се е добрало до нѣщо. Азъ не зная дали това е вѣрно — дай, Боже, това да е така! Но една повелителна длъжностъ на нашата полиция е да открие авторитѣ на това престѣпление, отъ която срѣда и да изхождатъ тѣ — за насъ това е безразлично. Ние трѣбва, да разберемъ кой конспирира въ тая страна противъ нейната независимостъ, противъ нейното вътрешно спокойствие. Отъ кѣдето и да произхождатъ убийцитѣ, които и срѣди насъ сѣ подхранвали това престѣпно намѣрение, това престѣпление, тѣхната дейтелностъ трѣбва да бѣде разобличена, защото само тогава можемъ да гледаме съ спокойствие на бъдещето на нашата страна.

Азъ намирамъ, както казахъ въ началото, твърде навремененъ законопроектъ, който ни е представенъ за одобрение, и ще гласувамъ за него. Азъ ще гласувамъ за въоръжението на армията съ съзнанието, че трѣбва да има една сила, която въ тѣзи тежки времена ще защитава нашата страна, но азъ искамъ да обръна вниманието ви върху нѣкои особени положения. Не е достатъчно армията да бѣде въоръжена материално — това е много малко, за да може да изпълни тя своята длъжностъ. Армията трѣбва да бѣде и духовно въоръжена: Армията, това не сѣ само контингентитѣ, които днесъ сѣ подъ знамената — това е цѣлвиятъ български народъ. Утре ако историята ни призове да повлгнемъ народа на едно дѣло за защита на неговитѣ интереси, тая армия ще представлява цѣлия български въоръженъ народъ. За това духовно въоръжение, г. министре на войната, като шефъ на армията, Вие ще трѣбва да се погрижите. И ако днесъ ние гласуваме тая кредитъ, азъ мога да Ви уверя, че не го гласуваме на правителството, а го гласуваме само за армията, защото я смѣтаме народна, защото желаемъ да възложимъ на нея защитата на спокойствието и на интереситѣ на българския народъ.

Председателъ С. Момчановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Йосифъ Робевъ.

И. Робевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Следъ наложения ни Ньойски диктатъ цѣлвиятъ нашъ народъ започна да преживява една епоха на обществено разложение и на отпадане на неговитѣ духовни сили. Моралнитѣ ценности бѣха намалѣли твърде много. И въ тия времена на духовна отпадналостъ, единъ единственъ оазисъ срѣдъ тази идейна и обществена пустиня каквато представлявахме ние, бѣше българската войска. Въ нея само духътъ не отпадна, въ нея само дѣйствието не отслабна. Въ нея се запазиха всички духовни ценности и сили на нашата нация. И при всички превратности, които имаше да изживѣемъ следъ нещастно завършената война, не по вина на българската войска, винаги съ все по-голъмо и по-голъмо упование българскиятъ народъ отправяше своя погледъ къмъ българската войска. И никога може би никой не е преживявалъ толкова зле моментитѣ, които бѣха настѣпили, колкото всѣки единъ, който виждаше начина, по който бѣха ни наложени да рекрутираме, да събираме нашата войска. Ние виждахме, че всичко бѣше направено, за да може тази войска да бѣде разслабена да бѣде тя духовно демобилизирана, защото единствената опора на българския народъ и единственото страшилище за всички народни врагове, — та бѣше българската войска. Спомняте си единъ моментъ, когато всички бѣхме разтревожени отъ призрака не на една очертаваща се война а отъ навлизане въ наша територия, за да се наложатъ разбирания, искания въ моменти, когато се смѣташе, че България е духовно разпокъсана и физически умаломощена. Навли-

зането на неприятелски войски въ 1925 г. показваше, че българскиятъ народъ трѣбва да положи всички грижи, за да се подготви за всѣка евентуалностъ. Не единъ път и не два пъти отъ войната насамъ въ тая сграда сѣ произнасяли думи за миръ. Ние сме успѣли да всадимъ въ съзнанието на народнитѣ маси, че България е единъ здравъ елементъ на мира, но въ сѣщото време ние чувствуваме, че, за да можемъ да гарантираме тоя миръ, за насъ е необходимо да бѣдемъ силни. Нѣма защо да отпращаме погледи вънъ отъ нашата страна, за да видимъ успѣхитѣ на ония, които всѣкога сѣ били силни. Достатъчно е да поцѣпимъ поука отъ всички нещастия, които сме преживѣли, да поцѣпимъ поука отъ нашата собствена близка история, за да подчертаемъ дебело и прѣдъ насъ, и прѣдъ цѣлия български народъ, че нашата земя може да бѣде запазена, нашата независимостъ ненакърнена само тогава, к гато имаме здрава и силна народна войска. Само туй да е, което биле извоювано въ последнитѣ месеци — да имаме българска наборна войска — то не е малко, за да послужи да увеличи нашето вдѣхновение и да окриля нашата надежда за единъ по-добъръ животъ въ бъдеще.

При туй положение, когато виждате какъ всѣкидневно се овладя народниятъ духъ срѣдъ всички обществени срѣди, има ли мѣсто за каквато и да е песимистична нотка по отношение на нашето бъдеще? Никога отъ войната насамъ, отъ моментитѣ, когато българското орѣжие въ-вѣще победоносно, азъ лично не бѣхъ изпитвалъ толкова добро настроение, колкото тази сутринъ, когато отивахъ въ провѣрителната комисиия наново като български гражданинъ да се явя да ме прегледатъ — да ме впишатъ отново въ списѣцитѣ. Връща се, значи, онова време, когато България бѣше суверенна и можеше напълно да разчита на своитѣ собствени сили и да ги организира по начинъ, както е необходимо за нейната отбрана.

Вѣрно е, че тѣзи хубави настроения, които се очертаватъ въ тая областъ срѣдъ българския народъ, бидоха твърде много смутени отъ последното злодеяние, което се извърши на 10 октомврий. Невдобно е да говоримъ за сериозностъ или несериозностъ, за истина или неистина, които сѣ изразени въ комуникетото, дадено ни завчера по предложението на следствието. Но, всетаки, ние не можемъ да не изкажемъ своята скръбъ и своето възмущение отъ станалото. Генералъ Пъевъ, нѣколко дена само преди произнаването му отъ злодейския куршумъ, бѣше най-жизнениятъ, най-добре настроениятъ, най-благиятъ срѣдъ своитѣ другари, срѣдъ българската войска на стана „Князъ Симеонъ“. Бѣхме 8 дни заедно. Ние го виждахме сутринъ, обѣдъ и вечеръ. Неговитѣ другари му се радваха, неговитѣ подчинени го почитаха, българската войска го уважаваше, българскиятъ народъ го обичаше. И трѣбваше да се завърне съ най-радостнитѣ настроения, които може да има човекъ следъ блестящо изпълненъ дългъ, и да падне убитъ между четири министерства, две банки и едно полицейско команданство. Безспорно, болката на българския народъ е твърде много голѣма, загубата е твърде много тежка, покръсана, която изпита всѣки единъ, е твърде много голѣма и неопикуема. Всичко туй обаче, идва да ни напомни на тая дългъ не само като народни представители, но и като граждани, да направимъ всичко възможно, щото въ нашата земя да престане да се върши туй, което се извърши напоследѣкъ и което се извършваше по-рано.

Стига вече кръвъ, стига вече политически разправии или лични дрязги, които могатъ да предизвикатъ като последенъ аргументъ куршума на парабела. Нека, най-после, следъ толкова много сълзи, следъ толкова много страдания срѣдъ тоя народъ, страдания, които ехтѣтъ въ вѣковетѣ на неговото минало, да почувствуваме нуждата отъ братски отношения. И, безспорно, първата задача въ туй отношение стои прѣдъ XXIV-то обикновено Народно събрание. Радостно е да се направи тази констатация — че страститѣ се умиряватъ ежедневно тукъ, въ тая сграда, че започваме да разсѣждаме и да се гледаме по-друготѣ, и че туй е единъ залогъ за унищожаването на тая гореща атмосфера, която може да създава разбойнически набѣги, та даже и на патологически типове. Нека туй да се разсѣжда, нека тази братска атмосфера да запарява все повече и по-нашироко между всички обществени слоеве на българския народъ, защото идатъ дни, когато ще бѣде извикана нацѣло духовната и материална мощъ на България, за да може тя да изгражда съ по-сигурна рѣчка своето национално бъдеще.

Всѣкога, когато се е поменавала думата „войска“ и когато прѣдъ нея е стояло прилагателното „българска“, тази сграда е ехтѣла отъ „ура“ и отъ рѣжкоплѣскания на всички народни представители. Тѣзи настроения, които днесъ ви обзематъ, тѣзи мисли, които днесъ ни вълнуватъ въ връзка съ тая кредитъ, нека да не останатъ тукъ затворени между тия четири студени стени; нека да се разнася гла-

сътъ, мощенъ, силенъ, сърдеченъ и топълъ на българското Народно събрание към българския народъ, да бжде всѣкога мѣдъръ, обуздаващъ своитѣ страсти и винаги запазващъ спокойствие, да има пълната вѣра въ своята държава и въ нейнитѣ установени институции, и, на първо мѣсто, въ българската войска.

Вѣрно е, войската не е само ония, които днесъ сѫ въ казармата. Нашата войска никога не се е дѣлила; тя всѣкога е била народна защото изхожда отъ народа и защото въ дни на върховни изпитания народъ и войска образуватъ едно органическо цѣло.

Тѣй гледамъ, тѣй гледате и тѣй гледатъ всички на българската войска. И затуй отъ нея очакваме да бжде тя крепка духомъ, да има винаги кристална съвѣсть, но да има и гранитна воля, когато трѣбва да действа въ защита на царъ и родина. И въ туй отношение никога не се е констатирало нѣкакво си различие между настроенята на българския народъ и настроенята на българската казарма, на българската войска. Ние сме били всѣкога на едно духовно равнище, защото сме черпили всички отъ единъ изворъ соковетъ за поддържане на нашия духъ. Бѣха времена, когато младитѣ поколения на насъ служеха на безграничнитѣ, безсинулни общочовѣшки идеали, когато протестирахме при всѣки случай на каквото и да е насилие, даже извършено и въ далечно Конго, защото погледътъ ни бѣше се отплесналъ отъ българската земя и търсѣхме абсолютното въ идеала, неговата най-неосъществима частъ. И когато дойде моментътъ да почувствуваме удара отъ нѣ, ние тогава разбрахме, колко жестоко сме се лѣгали въ общопризнатитѣ общочовѣшки истини за равенството, братството и свободата. Въ името на свободата ние бѣхме погазени и потѣпкани; въ името на братството, на българския народъ се забрани да сложи най-обикновената прощална цѣлувка на своя братъ, който трѣбваше да остане вънъ отъ границитѣ на България; и въ името на равенството ние бѣхме подравнени съ земята. (Ржкоплѣскания) И днесъ, когато чувствуваме великитѣ несправди, които се извършиха тогава надъ насъ, ние чувствуваме въ сѣщото време и нуждата да мобилизираме всичкитѣ си духовъ и сили, защото виждаме, че влизаме въ една епоха, която открива вече достатъчно много свѣтли перспективи предъ българската нация. Никой не е сложил надгробна плоча надъ нашитѣ национални идеали, никой още не е съборилъ образитѣ на ония, които твориха българската история и българския народъ. И днесъ никой не иска отъ насъ да туримъ було предъ цѣлото национално минало, да не знаемъ, че сме имали нѣкога царство и господство. Но туй ни налага тъкмо въ тия времена, пълни съ динамичностъ и изненади, да бждемъ сплотени, да бждемъ силно сцеплени и да бждемъ духовно единни.

Не е въпросъ да се подкрепи или не този или онзи отъ Министерския съветъ. Моментътъ е да подкрепимъ дѣлото на България съ нашитѣ общи усилия. Нека да потърсимъ сили и срѣдства въ насъ си, за да може българската войска, която толкова много обичатъ всички, за която никой българинъ не може да намѣри да каже лоша дума, да почувствува, че задъ нейния грѣбъ стои единниятъ български народъ въ своята национална цѣлостъ. (Бурни ржкоплѣскания) Нека да бждемъ всички обединени и да живѣемъ съ нейнитѣ идеали, които сѫ преди всичко идеалитѣ на българския народъ. И вдигайки рѣка за гласуване на искания кредитъ, нека въ тоя моментъ поне изчистимъ шитѣ си и сърдцата си отъ всѣкакви лични дразни, отъ всѣкакъвъ лошъ поменъ за този или онзи и съ тази сума, малка спрямо голѣмитѣ нужди на нацията, да поднесемъ като даръ на българската войска сърдцето на българския Парламентъ, сърдцето на България. (Продължителни бурни ржкоплѣскания)

Председател С. Мошановъ: Давамъ 5 минути отидихъ. (Следъ отидиха)

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Заседанието продължава.

Има думата народниятъ представител г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Развилитѣ се днесъ кратки, но съдържателни дебати по толкова сериозно сложениятъ за разрешение отъ Народното събрание въпроси повдигатъ авторитета на това Народно събрание, явяватъ се въ защита на правото на българския народъ да контролира своето управление и отнематъ възможноститѣ на всички „юнаци“, които, като не могатъ да намѣрятъ политическо прибѣжище, търсятъ да направятъ своя лична или групова кариера чрезъ компрометирането на народнитѣ институции. Можемъ да се поздравимъ още и за това, че съ краткитѣ дебати се сла-

гатъ въпроситѣ и остава достатъчно време на изпълнителната властъ да дава отговоръ по тѣхъ, възстановява се контролтътъ на народното представителство върху управлението на страната. Ето защо и азъ ще следвамъ този примѣръ и, вземайки думата по кредита който се иска, отъ 4.250.000.000 л. за въоръжението на България, ще бжда кратъкъ и ще избѣгна да смѣсамъ въпроситѣ.

Азъ считамъ, че въпроситѣ отъ външната политика, които се сложиха днесъ, не трѣбва, поне отъ моя страна, да бждатъ при тоя законопроектъ обсъждани, но това не значи, че трѣбва да бждатъ забравени. Затова азъ ще искамъ, въпросътъ отъ външната политика, който е сложенъ отъ правителството съ единъ международенъ актъ, какъвто е Солунската конвенция, да бжде сложенъ частъ по-скоро за разрешение въ пленума на Народното събрание. Това ни се налага, защото отъ изявленията, които прави правителството, ние знаемъ, че тази конвенция не съдържа нищо опасно, което би могло да повреди на българската държава въ нейната вътрешна и външна политика и въ международнитѣ отношения, за да бжде държавана въ тайна. Както знаете, днесъ най-важнитѣ мирови въпроси, които неотдавна се разрешиха и други, които се решаватъ, сега и които съ стогодишни войни не биха могли да намѣрятъ разрешение, се разрешиха и разрешаватъ днесъ съ явна дипломатия, при знанието на народа въ всички държави съ управление отъ най-парламентарно до най-авторитарно. Ние въ България имаме тѣжкия опитъ отъ 1912/1913 г., когато бѣше причинена катастрофа поради факта, че изпълнителната властъ, Короната, бѣше лишила народното представителство отъ възможностъ да даде мнението си за предстоящитѣ тогава задачи, и дойдохме до Калиманци и до катастрофата на българската държава и българския народъ. Затуй, като народенъ представител, за да се избѣгнатъ и сега евентуални отговорности, азъ искамъ правителството частъ по-скоро да внесе тукъ Солунската конвенция, за да може народното представителство, съ присѣщото му въдържане по тѣзи въпроси, да даде своето мнение по нея и да направи критика, ако намѣри мѣсто за такава.

Г. г. народни представители! Азъ нѣма да говоря и за българската армия, за състоянието на българската войска, защото въпросътъ за нашата войска ще се сложи тѣпърва и въ най-близко време при разглеждане бюджета на Министерството на войната. Тогава ще можемъ да си кажемъ думата и да пожелаемъ войската да застане на тая висота, която подобава на българския народъ и отговаря на традициитѣ на България и за която имамъ честта да спомена въ една отъ своитѣ по-раншни речи.

Трѣбва, обаче, да изкажемъ съжалението си за скръбния фактъ на символическото убийство на началникъ-шаба на армията. Тамъ не бѣше убитъ генералъ Пѣевъ, и на него ние нѣма що да се спираме, освенъ да го запишемъ въ страницитѣ на жертвитѣ, които сѫ давали представителитѣ на български институти въ миналото—дай, Боже, това да е за последенъ пътъ—стойки на постовѣтѣ, на които сѫ изпълнявали дълга си. Ние можемъ само да искаме отъ правителството да хвърли свѣтлина по това убийство, защото едно правителство е отговорно, когато не може да намѣри истината, както е отговорно и когато не може да защити живота на хората. Ще дойде да разгледаме бюджета на Министерството на вътрешнитѣ работи и тогава по-ясно, конкретно, положително, съ документи ще установимъ, че правителството въ България върви по единъ пътъ да надзирава покойнитѣ хора, тѣзи, които иматъ открита страница въ живота, а пропуска да защитава хора, които заематъ такива високи и отговорни постове, за да бждатъ тѣ запазени, а не да бждатъ повалени въ многолюдно мѣсто, при полицейски участъкъ, двама души български офицери, отъ които единиятъ генералъ Пѣевъ, началникъ-шаба на армията.

Г. г. народни представители! Като изказвамъ съжалението си по този случай, минавамъ съ нѣколко думи на последния въпросъ—искания кредитъ отъ 4.250.000.000 л.—за да приключа.

Отъ насъ се искатъ 4.250.000.000 л. кредитъ за въоръжение на войската. Ако се не лъжа, 700.000.000 л. сѫ вече ангажирани съ постановление на Министерския съветъ по чл. 47 отъ конституцията и постановлението е утвърдено отъ Народното събрание. Затова нѣма да се спирамъ на тази сума. За останалата частъ отъ кредита се иска разрешение днесъ отъ насъ. Азъ ще имамъ случая въ комисията, било по този, било по другитѣ бюджети, които ще се сложатъ на разглеждане, да ви кажа, че при искането на кредити трѣбва да се посочватъ и параграфитѣ, по които ще се изразходватъ. И ако днесъ този въпросъ не го обсъждамъ, то е, защото въоръжението въ цѣлия свѣтъ, както и въ България, е една специална работа, кждето въ много отношения ще трѣбва да има по-голѣма

дискретност, повече мълчание, и ще трябва да има повече възрастни, които ще изразходват кредитите.

Спомена се, и съмнението да кажа и аз, че не може да има и съмнение върху правилното изразходване на кредита днес или в утрешния ден от армията, от който и да било неин орган. По-честно, по-ясно пооткрито третиране на въпросите бихме казали в някои отношения по-еснафско третиране на тия въпроси. България много малко в миналото е знаела. И затова аз, като народен представител, с чиста съвест ще гласувам тези кредити, които са начало на въоръжението на България.

4.250.000.000 л. — това е първата страница. Чие не трябва да се лежеш, а трябва да приготвим народа да носи тежести. Но трябва да организираме и народното стопанство, за да може то да понася тези тежести. Защото ние ще дадем днес кредити, но трябва да ги плащаме утре и да бъдем същевременно готови, когато от нас неминуемо ще бъдат поискани и други кредити за отбрана на България. Защото това, което днес се дава, е капка в морето, с него няма да се запълни нищо. България трябва да бъде организирана както финансово, така и стопански, за да може да посреща новите разходи, които ще се наложат, за да може да гарантира своята народна отбрана чрез въоръжението на армията.

Ето един въпрос, който в кратките дебати тук се слага и който се иска да бъде разрешен неминуемо за България. И ако едно правителство се усеща слабо да направи това, то ще трябва да отстъпи на други, които ще могат действително да създадат в България условия за поминък, за процъфтяване, стопанско, което е възможно, и за създаване на излишци, за да може да бъде завършено делото на нашето въоръжение.

Това са кратките бележки, които имах днес да направя. Заклучавайки, налягам се, че въпросите от външната политика, без разрешението на които не може да има добра армия, че въпросите от вътрешния ред, без разрешението на които народната защита не може да бъде добра, ще бъдат сложени на разглеждане незабавно, в най-близките дни. И, като залог на това пък, ние, народните представители, ще гласуваме този голем кредит, който иска г. министърът на войната. (Ръкопляскания)

Председател С. Мошанов: Има думата народният представител г. Минко Баръмов.

М. Баръмов: (От трибуната) Г. г. народни представители! Човек не може със спокойствие да се яви на тая трибуна, когато става въпрос да се обсъжда законопроектът, представен нам, за големия кредит от 4 милиарда и 250 милиона лева за доставка въоръжение на нашата войска. Цифрата е толкова голяма, че следице на нашите стопански възможности, че импонира. Тя ще импонира, г. г. народни представители, и навън, пред цял свят, защото това става току след Солунското споразумение. Въз основа на този кредит съставлява един политически акт от огромно значение за нашата страна и затова нуждата от него и целесъобразността на неговото приемане следва да бъде по-добре и по-обстойно обсъждана. Въпросът, следователно, трябва да бъде обсъден всестранно, с подпомагане добросъвестност, защото той е, най-подире, и въпрос за нашия престиж пред света.

Аз не зная до каква степен предметността на този кредит би била оспорена от някои наши тук, в Парламента, сръбци, обаче сигурен съм, че ще има в обществото хора, които плащат данък на поражението, за да го подценят. Има признаци да се поставя тая предметност, поне по отношение размъра, от тези сръбци, на критика: „България е малка страна, какво значение има нейното голямо въоръжение, когато тя е обиколена с много по-силни държави по територия и население“ — казват те. Ето един порочен въпрос, който се е подхвърлял в близкото минало от някои и който сигурно ще бъде подхвърлен и сега, още повече, че има видими признаци, че много от неправдите, които се създадоха от мирните договори, като че ли „могат“ да се поправят без военна сила. Това само изглежда така. Зад всичко мърорипатие от този род стои тежкия аргумент на материалната сила. От доктринерно-хуманитарна гледна точка че ни се постави въпросът и реплика, че войната по начало е зло. И аз ще добавя: войната е едно неизбежно зло. Застанали само върху плоскостта на тази констатация, ние ще видим черните вдовишки кърпи, които още не са престинали да се вят като елементи на дисхармония с прекрасните изгледи в нашата страна. Трещещите инвалиди още сръщаме по улиците и треновете.

Очите ни виждат количките с безкраки същества. Сираците от войните още не са дорасли до възрастта да заличат спомените от начините на своето осиротяване.

Войната е агент на разрушението. Тя поглъща огромни материални блага, разрушава натрупани с години морални и материални ценности, и, по логиката на вътрешната си диалектика, в своето развитие, тя отива към състоянието да отрече себе си.

Но все пак най-културните страни се въоръжават с сръдства, които струват ценности, които се мърят само с астрономически цифри.

И ние, г. г. народни представители, които сме едно политическо събрание, а не семинар по етика и събрание от доктринери, при обсъждането въпроса за войската и войната, не можем да се ръководим от метафизичния метод, изразен в формулата: „Да — да, не — не“, и всичко друго е от лукавия.

Политикът работи с реалности, той, по същество, трябва да бъде и диалектик и ще направи крупна грешка, ако не разбира правилото: „Няма добро без зло и зло без добро“.

Г. г. народни представители! Свѣтът е в небивало досега напрежение. Частанало е времето, в което се преоценяват всички ценности. Народите не могат да понесат неправдите, които са унаследени от ония уредници на съдбините на свѣта, които преди двадесет години по вториха, в повишена степен, грешките на създателите и авторите на мира от 1815 г., създателите на Свещения съюз.

Като направиха една тактическа диверсия, да поразят морала на своя противник, страните на Съглашението, класическите люлки на демокрацията, провъзвестиха пред свѣта в лицето на председателя на великата американска република, Удро Уилсона, фамозните 14 точки, които бяха „условие“ за свършено „справедлива“ уредба на свѣта.

Жадуващите за мир, мобилизирани и немобилизирани народни маси, се подадоха на тази уловка и в душите им се извърши и създаде процепът за следващото автоматическо поражение.

Около Париж се сключиха „мирни“ договори, по един небивал в историята начин. „Победителите“ потопиха величието на своята победа в животинското чувство на дивата омраза и наложиха без всякаво договаряне и „сгласяване“ на арестуваните мирни делегации мир, който се сведе до създаване условията на непрестанна война. Не могат да се забравят думите на покойния голем френски държавник Клемансо, който казваше: „Ние желаем да създадем такъв мир за победителите, който да ги държи постоянно в положението на война“. Във мирните договори демокрацията се отрече по същество и направи един завой на 180°. Вместо свобода и самоопределяне на народите, вместо мир без анексии и пр., въпреки трезвите съвети на големите държавници, като Лойд Джордж, Франческо Нити, Кейнес, полковник Хаус и др., народите бяха третирани като аморфни населения, обект само на статистиката; бяха прехвърляни през политическите граници като стада добитък; самите граници се чертаеха от техници, без всяка историческа, етнична и стопанска справка, под давлението на дива омраза и угрозата на милиони щикове, и без възражение се наложиха тези мирни договори, които потопиха 40 милиона културни хора често пъти под робството на народности със съмнителна култура и цивилизация.

Не бѣ чуто и знаменитото възражение на благородния престарѣл унгарски държавник граф Алберт Апени, който съзри на очи, когато не се задоволиха с небивалото ограбване на маджарската територия, с повече от 2/3, когато слѣзлият сега от политическата сцена Едуард Бенеш внушаваше да се прокара коридор от Чехославация през Унгария, за да се създадат условия за прѣко съобщение съ Югославия, коридор, включващ и столицата и Будапеща, след отнемането на старата столица Пожони — Братислава, с йеремиевски тонъ прокоби предъ забравилите се: „На мене ли, престарѣлия държавникъ, участвувалъ въ подписването на толкова мирни договори ще разправяте, че може да съществуватъ за вѣчни времена договори, които иматъ въ основата си порока на небивала неправда?“

Цѣлата сграда на свѣта бѣ поставена тогава на порочни основи. Пактът на Обществото на народите, търсещъ въ едно перманентно статукво увѣковчаване на неправдата, обезсили и самото Общество на народите, за да съжаляваме особено ние, които имаме най-голяма нужда отъ него, за подбиването на неговия престижъ.

Г. г. народни представители! Струва ми се, че ще разбивамъ отвогнена врата, да ви убеждавамъ, че тоталитарните режими са реакция на така изготвените мирни

договори, които вие соха страшно поражение в душите на милиони културни населения, като ги изложиха на непоносим физически гнет, нравствено унижение и стопанска разруха. Денационализирането, пропъждането на милиони маси от родните пепелища, след предварителното им ограбване; плащането на астрономически недължими, наложени дългове — всичко това разстрои по един фатален начин свѣта и, в частност, Европа и, вмѣсто да се mine към едно систематично и прогресивно обезоръжаване, както се казваше в 14-ти Уйлсонови точки, за да се запази завоюваното — по-право, сѣ сила заграбеното — по-сѣ прогресивно и системно превъоръжаване на победителѣ при контролираното педантно запрещение на победителѣ да си правятъ тоя „лукс“.

Успѣхътъ на победителѣ в името на осветенитѣ отъ вѣковетѣ демократически начала, успѣхъ, който превърна престижа на демокрацията в артикулъ сѣ съмнителна стойностъ, за да не може да се котира сѣ добър курсъ предъ свѣтовната свѣсть, бѣ много краткотраенъ. Този успѣхъ не можа да преживѣе дори едно поколѣние. Реакцията се набираше и формираше в огромна вълна.

Договоритѣ, наложени в Парижъ, захванаха да се тропатъ подъ напора на тази реакция сѣ една неочаквана бързина. Сѣ едностранно денонсиране се започна сѣ Версайския договоръ и се стигна до положението: една поразена Германия да брускира спокойствието на свѣта по ъебивалъ в историята начинъ. Това тя успѣ само когато се облегна въоу материално организираната си сила — огромниятъ и непостижимъ по качество и процентно количество воененъ апаратъ.

И, като логическа, а нагледъ парадоксална последица на порочнитѣ мирни договори, ние присъствуваме на едно странно обстоятелство: голѣмитѣ демокрации защитаватъ статуквото сѣ робството, а тоталитарнитѣ режими пледиратъ бруталността на една ясна правда свободитѣ и самоопредѣлението на народитѣ. Исторически парадокси, които заслужаватъ особено внимание.

Г. г. народни представители! Ние имаме злочестината да бждемъ вѣ числото на онѣзи народи и държави, които бѣха повалени, безъ да бждатъ, може би, бити. Тръгнаха не за осмѣствяването на нѣкакви империалистични интереси, а вѣ името на най-светото начало — освобождението на запобени еднокровни братя — по силата на славянската си мечтателностъ и слабостъ къмъ човѣщината и справедливостта, ние повѣрвахме фатално — още повече, че джигантътъ на провъзвестената правда бѣ председателствалъ на великата американска демократическа република — подадохме се, и нашиятъ моралъ бѣ поразенъ вѣ тринадесетия частъ. Нашата душа бѣ още малка за такова голѣмо напрежение, силитѣ ни бѣха твърде ограничени, за да могатъ да импонираатъ на империятъ сѣ неизмѣнима мощъ. И, изгубили вѣра, че само силата е аргументъ на правото, ние попилихме своя исторически патримониумъ. Взеха ни се теоритории, които никога не сѣ владѣли отъ новитѣ си приобетатели. Взеха ни добитѣжитѣ, вагонитѣ, желѣзопътни машини. Събираха се отъ настъ ежоголно недължими данѣци, кръстени сѣ благородното име „репарации“! Провсвѣдиха ни се топовѣтѣ, иззеха ни се пушкитѣ и войската ни бѣ сведена до съставъ на 20.000 доброволци безъ позволение на формации за действия отъ по-голѣмъ маневренъ стилъ. Вѣ края на войната българската войска, обезвѣрена, се превърна вѣ безначална тѣла, която сѣ едно квази-революционно блуждение завѣрши вѣ Владая сѣ сраменъ експесъ предъ свѣта — да бжде като метежникъ прѣсната отъ организираната сила на порядѣка.

Г. г. народни представители! Твърде много се боя да не ми възрази нѣкой, че говоря не по законопроекта Увѣрявамъ ви, че говоря изключително по него. И за да дойдемъ до най-целесъобразно заключение за поведението по него, необходимо е да се позовемъ на известни констатации, както и на безспорни исторически данни, които ще ни поучатъ достатъчно, за да не сгрѣшимъ.

Вѣ нашата държавностъ и действителностъ, следъ сключването на Ньийския договоръ се стигна до едно особено състояние, което граничи сѣ патологичността. Голѣмото възжеление на ония, които ни поразиха не толкова сѣ реална сила, колкото сѣ коварството на фамознитѣ начала на 14-ти Уйлсонови точки, имаша всички интересъ да оставятъ нашето политическо съществуване задъ каприза на своята милостъ. Тѣхното първо желание бѣ постигнато сѣ нашето обезжбване и свежлането ни до състоянието на едно фактически безсиле. Войската ни бѣ унищожена. 24-ти наемнически дружини, безъ позволение да бждатъ кадѣтъ за една мобилизация, бѣха по съставъ и качество по-малки отъ една дивизия на кой и ла било отъ чашитѣ съседи. Отъ военно гледище тя бѣ лишена отъ всѣко качество на бойна сила. Тя остана нѣщо като полицейски органъ, за да напомня на разтерзаната

страна позора на едно падение, което гнетѣше сѣ своята непоносимостъ. Нѣщо повече: интимното желание на враждебнитѣ сили имаше и по-други и по-важни цели, а именно да се поразятъ вѣратъ на българския народъ вѣ неговата народностна кауза, да се внедри вѣ душата му отчаянието и увѣреността, че стореното е за вѣкове непоправимо, неотмѣнимо, трайно, както вѣковетѣ.

И българскиятъ народъ, който виждаше неговата огромна сила, манифестирана презъ времената вѣ неговата материална сила — организирана войска — сведена до положението на единъ негоденъ и педантно контролиранъ полицейски апаратъ, съзнавайки, че той е негоденъ да бжде наемникъ, катоцели се подаде на внушението, че трѣбва да забрави както славното си минало, така и да се откае отъ възможноститѣ а излазъ отъ новото си срамно състояние. Вѣ голѣма степенъ у него се ретушира вѣрата вѣ неговото бжде. Голѣма частъ отъ неговата интелигенция дори култивира вѣ себе си схващането, че българскиятъ народъ трѣбва да престане да се занимава сѣ какви и да било наподни идеали, че нему е достатъчно да мечтае и патува за едно материално благоденствие и за една по-голѣма просѣта.

Говорившиятъ предъ васъ е ималъ нееднократно случая, напримѣръ, вѣ читалищни събрания, конференции и други събрания, да чува изявления на не случайни обществени деятели сѣ подобенъ отенѣкъ. У известна категория хора се дойде до предразсѣдка, че сегашното положение е вѣчно, че народътъ може да живѣе безъ вѣзделения, които историята му е предопредѣлила, и че за него, като на сборище отъ субекти сѣ изключително перифериченъ реактивъ, му е достатъчно една котаня леща Черниятъ саванъ на обезвѣряването застѣна нашата страна, отчаянието се разпростѣрѣ къмъ крайщата на цѣлата страна и индивидуализиранетъ. вѣ най-лошъ смисълъ стана лѣтъ-мотивътъ вѣ общественитѣ преживявания на разнебителната страна. Дори и квази-революционнитѣ експеси, макаръ и зашриховани отъвѣтъ сѣ обществената окраска на марксистската революционна романтика, поради специфичната наша стопанска конюнктура, не бѣха освенъ жестовете на отчаяния, на обезвѣрението вѣ всѣко отношение. Срѣдниятъ нашъ гражданинъ се ограничи вѣ себе си, почувствува скѣсана нравствената вѣзка, която по-рано го свързваше сѣ околнитѣ и сѣ държавната общностъ. Той се меркантилизи а, разобшества и, доколкото страдаше, той или свикна за отдушникъ да псува държавата, или пъкъ, доколкото хоризонтътъ надъ него се донѣжде разсѣтъваше, допуста да царува вѣ душата му фиволната тирада отъ „Царицата на чарлаша“: „Ура, ура, животътъ е кратѣкъ, едно мигновение, еднажъ се тукъ живѣй“.

Азъ считамъ, че тази констатация едва ли ще се оспори отъ нѣкого. Надъ общественитѣ настроения царѣше мрактътъ, вѣ който само за нѣкои проблѣсвахъ зари отъ далечния блѣсъкъ на надеждата.

Това психично състояние е и условието, за да се насади в насъ нравственото безначалие, да се ретушира любовта къмъ страната и да се култивира едно цинично безразличие къмъ нея и нейнитѣ сѣдбини. Само така може да се обясни оная страшна демагогия, която компрометна нашата демокрация: само сѣ това патологично състояние може да се обясни престѣпното отношение на единъ особенъ рангъ „общественици“, като Коста Тодоровъ и др., международно таксувани като политически шарлатани, които могатъ да бждатъ вѣ тиражъ не само предъ масата, кждето въошатъ отвратителна демагогия, дразнейки атакистичнитѣ и инстинкти, но дори и предъ една почтена фаланга отъ „интелигенти“, за които опозиционността и отрицанието граничи сѣ спорта.

И вѣ времето на апогея на това поразенно състояние човѣкъ трѣбваше да има небивалъ нравственъ куражъ, за да посочи, като отца Паисия вѣ миналото, че дефетизмътъ е само условие за бждещи народностни позации и че българинътъ трѣбва да се преосъзнае и разбере, че е синъ на едно велико племе, „което е имало царство и господарство“.

И наистина, г. г. народни представители, презъ това тежко време мислещиятъ общественно не можеше да не махне сѣ ръка, да премрежи очи и да се пренесе вѣ вѣковното българско минало, за да проследи върволицата и низа отъ епическия народностенъ ренесансъ, презъ който българската държава е импонира на свѣтовнитѣ, по значение презъ вѣковетѣ, империи. И той виждаше като презъ сѣнь:

1. Конната дружина на Аспаруха, която сѣ желѣзната си дисциплина и държавнически нагонъ, макаръ и малобройна, смути тихитѣ води на Босфора, като отхвърли задъ горитѣ на Балкана организиранитѣ първокласни хорти на Константиана Погоната.

2. Желѝзната войска на Крума, която и следъ разсипията на преславната столица край Тича, има куража, облѝчена бедно въ кожуси и съ примитивни срѝдства, да даде незапомнена катастрофа за Никифоровиѝтѝ пѝлчища въ балканския ѝходъ, за която Скилица съ тонъ на ориенталски реквиелъ, оплаквѝ съдбата на цѝфта отъ ромейската войска.

3. Предъ насъ се ниже епосѝтъ при три хана на гениалния български канцлеръ, кавганѝтъ Ишбулъ, който води въ плодовиѝ походи българската конница и „несмѝтнитѝ“, както казва историкѝтъ, дружини до устието на Тиса, за да остане като мечта епохата на Омуртага по просперитетѝ и строителство.

4. Вижда началѝто на едно блѝсково време, когато великиятъ св. Царъ Борисъ съ своя държавнически гений водѝше една отъ най-организиранитѝ войски за времето, съ които и Людовикъ Нѝмски не можа мегданъ да дѝли, какъ осѝществи грандиозното дѝло, като създаде отъ две етнически групи единъ народъ въ времето, когато народностниятъ принципъ не е ималъ и зародиша си въ могѝщата източна и свещената западна Германска империя.

5. Военниятъ, културенъ и цивилизаторски гений на записалия съ златни букви името си въ историята на свѝта Симеонъ, да поражаява на изтокъ могѝщитѝ легиони при Влахерна унгарскитѝ пѝлчища въ Ателкузъ, размирнитѝ, подкупени хърватско-срѝбски племена на западъ, и да създаде епоха, която бѝ отъ сѝдбоносно значение за цѝлния славянски свѝтъ. Паметни сѝ писмата му до патриарха Николай Мистика, въ които той подчертава, че великата му епопея се крепи върху мечоветѝ на неговитѝ войници, които бѝха наричани варвари и скити отъ размекналитѝ патриции на византийското разложение. Вижда легендарния борчески образъ на великата, по онова време, славянска жертва — богомилѝтъ аг. Самуилъ, който като вихренъ кошмаръ брани българското име и племе следванъ отъ безчетнитѝ си славянски сподвижници, водени отъ гениалнитѝ му сътрудници Иваца, Кракра и други, за да устои близо 40 години, съ единъ небивалъ за военната история напѝтъ, срещу клетвения обетъ на Василия Българоубица, мѝкнешъ следъ себе си отъ човѝшкитѝ неизчерпаеми източници на Азия безчислени човѝшки маси. Отъ Сперхей до Струмица, отъ Сердика до Драчъ, навсяде българската земя се бѝ превърнала въ бранно поле, ѝдето българската снага не бѝ победена, а повалена само чрезъ коварството на Азия.

Ниже се позорѝтъ на 186 години, когато българскиятъ мечъ бѝ пречупенъ, за да се затрие българското име отъ политическата карта на свѝта за два вѝка.

Идва пѝсенѝта на тримата братя, търновски соколи, които върнаха вѝрата на своя народъ, спепиха го въ стройни дружини и само въ една година възкресиха българската държава, за да има уважението дори на великия нѝмски императоръ Фридрихъ Барбароса и да развихрятъ къмъ Одринъ и Солунъ, полъ водачеството на Калояна, съ неговата конница, неподозираниѝ скрити сили, които регистрираха епопеята за провалата на латинската империя и пленѝтъ на Балдуина Фландърски.

Председателъ С. Мошановъ: (Звѝни) Половината отъ времето Ви изтечѝ. Повече отъ 1 часъ не може да говорите. Повече отъ определеното време нѝма да Ви дамъ да говорите.

М. Барѝмовъ: Имало ли е по-голѝмо военно чудо отъ това, когато незамѝннимиятъ народенъ любимецъ Иванъ Асенъ II, сѝщо наричанъ царъ Богомилъ, почитанъ прѝкомѝрно отъ Венеция и Дубровникъ, наричанъ отъ тѝхъ съ почетната за онова време титла Императоръ Делъ Загора — *imperator del'Zagora* — който въ единъ бой срази вѝроломния Тодоръ Комнена и съ една битка спечели Тракия, съ цѝла Македония до Драчъ?

Виждаме следъ това какъ славянското безумие доведе до поразията при Плочникъ и до избиването на военнитѝ първенци въ Търново презъ 1393 г., за да се затрие българскиятъ народъ въ прахуляка на историческата забравя цѝли петъ вѝка, съ поразията на неговата военна мощъ, разнебитена отъ безумни братя, дѝлещи мегданъ за смѝтка на бѝдешето на своя великъ народъ.

Той, обаче, не се затри. Неговитѝ селяни на нѝколко пѝти вдигнаха смѝли въстания, за да премѝрятъ силитѝ си съ империята, която търсѝше въ сърдцето на Европа пропаята на азиатската стихия.

Виждаме отца Паисия „предъ лампа жумеща“ да буди съзнанието съ призива за осѝзнаване и бунтъ, който призивъ имаше пророческата си последица въ епопеята на Шипка, оная при Чатаалджа, Дойранъ и пр.

Защо да се удивяваме, че военната ни мощъ трѝбваше да бѝде разнебитена? Тя е била единствениятъ аргументъ

въ търсене на правото и свободитѝ ни презъ низа на вѝковетѝ.

Това е едно правило безъ изключение въ миналото.

Ако въ правото санкцията на правната норма е материалната принуда, въ международното право, въ международнитѝ отношения първиятъ конститутивенъ аргументъ на правото е силата.

Може би това да дисхармонира съ чувственитѝ настроения и сантименталнитѝ схващания на плачливитѝ пацифисти.

Повтарямъ, ние сме политици; следва да бѝдемъ реалисти и да работимъ въ своитѝ разсѝждения, като изхождаме не отъ нравственитѝ доктринерски постулати, а отъ онова, що се казва нѝща, факти — *Et contra facta non est disputandum*.

Г. г. народни представители! За да не сгрѝшимъ по правилото: *Hystoria magistra vitae est* — намъ се налага кратка историческа екскурзия изъ свѝтовната история и гледането на фактитѝ отъ съвременността въ цѝлата имѝ голота, за да не изпаднеме въ фатална грѝшка презъ най-смутното време на свѝта, като заради сантименталностъ, славянска мечтателностъ и свойствения ни духъ на отрицание извършимъ сѝдбоносенъ промахъ, който историята и поколѝниятъ въ никой случай не ще ни простятъ. Вѝрвамъ, че справката съставя достатъченъ интересъ, за да ви не отегава.

Източнитѝ сатрапии на Тамерлана, Чингисъ Хана, Ксеркса, Александра Македонски и пр. удариха вниманието на свѝта само като послесловие на една манифестирана въ голѝмъ стилъ военна дейностъ.

Велика Русия можа да стане наистина велика само следъ върховнитѝ военни усилия на царя Иванъ Василевича IV, нареченъ Грозни, и военната дейностъ въ битката при Куликово, въ 1241 г., ѝдето руската войска се справи съ татарскитѝ Златна и Кипчакска орди.

Римъ можа да създаде отъ града-държава могѝща свѝтовна империя само задъ щитоветѝ на желѝзнитѝ римски легиони.

Картагенъ пропадна следъ сломяване на военната му мощъ — следъ Анибала.

Революцията на Франция можа да провеле голѝмитѝ си начала само чрезъ организираната по новъ методъ войска отъ гениалния императоръ Наполеона.

Сѝщиятъ сломи мощѝта на възродилата се при Фридрихъ Велики Прусия, тя бѝ безнадеждно унижена отъ него презъ 1805 г., следъ мира въ Рашадѝтъ Характерно е за насъ, обаче, онова, което се извърши въ нея следъ това.

Прусия следъ извънредната умора отъ войнитѝ на Фридрихъ Велики съ Мария-Терезия — Австрия — бѝ изтощена и лесно повалена, като изоставена отъ цѝлата тогавашна противобонапартска коалиция.

Прусакитѝ въ лицето на първитѝ си хора, не изпаднаха подъ съвета на отчаянието. Напротивъ, Фихте, голѝмиятъ нѝмски философъ, отпочна съ знаменитѝ си проповѝди осѝзнаването на германския народъ и осѝвявяването на неговитѝ исторически пѝтеки. И, най-важното, именитиятъ министъръ на Прусия по онова време, баронъ фонъ Шайнъ, заедно съ гениалния организаторъ, генералъ Шарнхорнъ се заеха, паралелно съ духовната подготовка на поколѝнитѝ и съ организацията на модерната войска на нови начала, придобити отъ опита на революционната французска армия, за да създадатъ импонирашитѝ на маршалитѝ отъ народа на Франция Масена, Бертиѝ, Ланъ, Мюратъ и др. — Блюхеръ, впоследствие Молтке, Клаузевицъ, Балкъ и пр.

И тази тѝй идеалистично подготвена армия, само следъ осемъ години, при Лайпцигъ, въ „битката на народитѝ“ презъ 1813 г. повали великия корсакнецъ, както стори това за втори пѝтъ при Ватерлоо.

Сѝщата войска можа въ 1866 г., въ битката при Садова, да затвърди самочувствието на нѝмския народъ, който започна да гледа въ лицето на Прусия историческия си обединителъ, и следъ поразията на Наполеона III при Седанъ да извърши обединението на прѝснатото нѝмско племе въ могѝща нѝмска империя — вториятъ райхъ.

Турция на яничаритѝ и на Сюлеймана Великолепни, която съ образцовата военна система обещаваше въ 1565 г. Виена, започна своя залѝзъ съ разлагането на своята войска, която стигна до бунтоветѝ на Пазвантоглу, Кюпрюлията и др.

Презъ 1912 г. България можа да сломи турската империя само съ образцовата си по дисциплина войска въ 45 дни.

Италия въ 1922 г. бѝ предъ формено разпадане. Бащитѝ на разложението бѝ я обхваналъ повсемѝстно. Фабрицитѝ бѝха „превзети“, опасани съ наелектризирана тель. Мусолини съ 100-тѝ хиляди свои сѝмишленици, ор-

ганизираны въ слѣпо вѣрващи въ бждещето на Италия баталиони, извърши похода къмъ Римъ, влѣзе въ Квиринала и пристѣпи къмъ връщане вѣрата у цѣлия италиански народъ, като организира войската, като казваше, че подъ сѣнката на ликторския снопъ на Цезаря и Траяна ще създаде новата римска империя.

Има ли нужда да се поменаватъ успѣхитѣ му въ това направление?

Следъ войната повалена Германия бѣ обречена на мизерия и повсемѣстна туберкулоза подъ угрозата на демократиитѣ. Последнитѣ, макаръ да доведоха сжщата до превръщането ѝ въ една истинска демокрация, не ѝ позволиха да стѣпи на краката си. Първомъ, както и у насъ, тѣ посегнаха на военната ѝ сила. Държаха я въ веригитѣ на мизерията безъ изгледъ на корекция въ държането си.

Но единъ великъ народъ не можеше да се примири и да бѣде третиранъ, както и ние, като раса отъ по-долень разредъ. Той се насити на демократическото резонорство. Той пристѣпи едностранно къмъ ревизия на морала си, вѣрата си, боговетѣ си и, най-важно, къмъ реорганизация на войската си. Съ нѣколко само удара сломи картонената сграда и както едно време руската революционна войска, водена отъ блестящия маршалъ Тухачевски, дойде до вратитѣ на Варшава и предизвикателно протѣгаше ръка съ възгласа „дайошъ Европу“, и нова ремилитаризирана Германия бравира цѣлата порочна мирна свѣтловна система, за да унизи голѣмитѣ европейски държавници, като ги доведе, като Хенриха IV, при Нова Каноса.

Скептицитѣ казватъ: „Вѣрно е, че Хитлеръ, т. е. Германия, има успѣхъ, но той е времененъ“. Та кое, г. г. народни представители, не е временно?

Какъ ще споримъ срещу нѣщата? Тѣ се налагатъ брутально. Тѣ импонира върху съзнанието и за лишенъ пѣтъ доказватъ, че организираната сила е аргументъ на правото и справедливостта.

За да не ви отега, ще се ползувамъ още само отъ единъ примѣръ.

Турция! Въ есенъта на 1918 г. Турция бѣ по-зле отъ насъ. Разнебитена бѣ войската ѝ и окупирани грамадни нейни територии. Тя бѣше предъ прага на скапването си. Интересенъ бѣ белегътъ на разложението на турската тракийска армия, която срамно бѣгаше предъ групата евзони, които страхливо прегазиха Марица.

Гръцката войска бѣ окупирала грамадни турски територии около Смирна, съ намѣрение да възстанови нѣкогашното величие на древна Елада.

Чевзрачниятъ, обаче, дотогава полковникъ Мустафа Кемалъ бей, ведно съ фанатичнитѣ си привърженици Кязимъ Карабекиръ Паша и Исметъ Паша не се съгласиха съ поражението на своето отечество. Организираха остатѣцитѣ отъ голѣмата военна турска сила на други начала, върнаха вѣрата имъ и въ голѣмитѣ битки презъ 1922 г. при рѣка Меандъръ, Сакария и Кютахия разгромиха недобре организираната грѣцка армия, като я натикаха въ Бѣло море. Псевдопотомцитѣ на Одисея бѣха напустили завета на Омировия герой Диомеда и позволиха на Турция отъ една унищожена държава да се възстанови въ една първокласна такава.

Следъ този исторически екскурсъ за всѣкиго стана ясно, че азъ не го навеждамъ, за да превърна Народното събрание въ аудитория за историческо познание, а за да аргументирамъ една истина съ несмѣнна презъ всички времена значимостъ; а тя е, че войската е единствениятъ инструментъ за мощта на държавата, че войската е единствената гаранция за вѣчността и сигурността на държавата, че войската, въпрѣки несмѣтнитѣ за нея разходи, е единственото упование и надежда за осъществяване идеалитѣ на единъ народъ и, най-сетне, че дезорганизацията на войската въ материално и духовно отношение е първиятъ белегъ за пропадането на една държава.

Отъ друга страна не е безизвѣстно, че войската и военната дейность е инструментъ на мира.

Колкото и парадоксално да звучи това на пръвъ погледъ, не ще много разходъ на умствена енергия, за да се разбере.

И не случайно въ Германия държавниятъ глава казва: „Азъ трѣбва да покажа моята сила, за да не я употребявамъ“. И вѣрно е, и доказано е, че който иска да успѣе въ полето на политиката, непременно трѣбва да има задъ себе си аргумента на една здраво организирана и непобедима сила.

Г. г. народни представители! Сме ли ние въ състояние да приказваме на дрѣзкъ езикъ, че ние ще употребимъ нашата войска, било за реваншъ било по старитѣ методи за постигане разрешението на неразрешени задачи? Азъ смѣтамъ, че за насъ е неполитично да направимъ подобна декларация. Обаче, отъ друга страна, ако по чисто пора-

женски пѣтъ ние смѣтаме, че нашата войска е безпредметна, че трѣбва да се оставимъ беззащитни, безъ да отстояваме поне това, което имаме, азъ смѣтамъ, че ще извършимъ едно голѣмо безчестие и една голѣма подлостъ по отношение на нашитѣ бждни поколѣния.

Отъ тая трибуна ние дължимъ да направимъ нѣкои декларации на нашитѣ съседи, защото кредитътъ, който сега ще трѣбва да вотираме, не може да не имъ импонира и не може да се избѣгне злоезичието на заинтересувани фактори, че ние пакъ се явяваме като смутители на реда на Изтокъ и че тия срѣдства ще ги употребимъ за реваншъ и т. н. Преди всичко ние имаме единъ договоръ за вѣчно приятелство съ братска Югославия, което ежедневно манифестираме и което сме длѣжни и тукъ да манифестираме съ пълно единодушие и да смѣтаме, че нашата вѣншна политика за вѣчни времена, ще кажа азъ, трѣбва да намира своята упорна точка въ братска Югославия, като ѝ желаемъ просперитетъ и успѣхъ въ всѣко отношение. По отношение на нея спорове отъ юридическо естество нѣмаме. По отношение на други държави може да има такива, но не ще има нужда да прибѣгваме до сила, защото сме много малки да импонираме съ нея и да смѣтаме, че ще я употребимъ за тая целъ.

Остава ни само едно: като манифестираме нашето миролюбие предъ всички наши съседи и предъ свѣта, да подчертаемъ, че нашата войска е само за нашата сигурность въ случай на евентуални посегателства, каквито ние не очакваме, но за каквито все пакъ трѣбва да се приготвимъ, и че нашата войска не може да бѣде освенъ елементъ на мира на Близкия изтокъ.

Обаче оправдаватъ ли се толкова голѣмитѣ кредити и толкова голѣмитѣ срѣдства, които, както пише въ мотивитѣ къмъ законопроекта, ще бждатъ платени въ 12 години? Има ли смисълъ нашата войска да бѣде въ състоянието, въ което бѣ? Солунското споразумение върна достойнството на българския народъ да бѣде на равни начала съ тѣзи, които го обикалятъ, да бѣде на равни начала съ цѣлия европейски културенъ свѣтъ. Той не може да бѣде третиранъ по никой начинъ като народъ отъ по-низша раса. Той не може да бѣде подценяванъ. Неговата малобройность съвсемъ не намалява неговото достоинство предъ обществения форумъ. И, следователно, той не може да се лиши не отъ удоволствието, а отъ необходимостта да запази поне онуй, което има, и което съ нищо не може да го запази, освенъ съ нашата войска, която възстанови не само своитѣ размѣри, не само своята организация, но преди всичко, и своя моралъ. Българинътъ не може да бѣде наемникъ, българинътъ не може да бѣде доброволецъ въ своята собствена страна. Това е за него унищително. Българинътъ може да има куражъ. И вѣрно е, че напоследъкъ има единъ възходъ, има едно желание да се излѣзе отъ патологичното състояние отъ преди нѣколко години. Обаче какъвто щешъ куражъ да имашъ, какъвто щешъ дързостъ да имашъ, какъвто щешъ духъ да имашъ, тоя духъ въ днешно време, при днешната техника, е абсолютно безпредметенъ. И затова е необходимо това въоръжение, за да има българската войска въ своитѣ складове достатъчно орѣжие, та, когато синоритѣ на нивитѣ ни бждатъ нарушени, да има съ какво да ги защити.

Въ това отношение, като адмираме нашата войска, като си спомняме, че тя е била условие *sine qua non* за нашето величие въ миналото, да не забравяме, че тя е единствената гаранция въ днешно време, за да може въ възникъ на международнитѣ спогодби, на международнитѣ съглашения да натежимъ, да дава достатъчно тежестъ на българското име и честъ.

Ето защо азъ смѣтамъ, че трѣбва да гласуваме този кредитъ съ пълно единодушие, като разбираме, че това единодушие, като сѣде подчертано, ние ще подчертаемъ, че държимъ за своя престижъ предъ цѣлия свѣтъ. (Ръкоплѣскания)

Председателъ С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Славейко Василевъ

С. Василевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Присѣтствувайки още при откриването на днешното заседание и следѣйки дебатитѣ съ голѣмо внимание; азъ ще трѣбва да отбележа едно обстоятелство, и то е, че народното представителство, въ всичкитѣ негови нюанси, е готово единодушно да приеме законопроекта чрезъ който се искатъ срѣдства за подготовката на народната ни отбрана. И още едно обстоятелство може да се отбележи — то е, че по този кредитъ народното представителство е по-скоро наклонно да слуша ударни речи, отколкото повествователни.

Законопроектът, който се внася, въ няколко думи само е очерталъ цялото наше положение — положението на държавата. Въ мотивитъ му е казано: (Чете)

„За пълното и модерно снабдяване на частитъ, които, споредъ числеността на населението, можемъ да мобилизираме, сж нуждни грамадни срѣдства, които държавата ни не би могла да отдѣли, безъ да се разстрои икономически.“

Но да се оставимъ беззащитни, при днешнитъ голѣми външни опасности, е равносилно на самоубийство“.

Ето рамкитъ, въ които е очертанъ самиятъ кредитъ, рамки, дадени отъ правителството което, безспорно, най-добре познава и вътрешното и международното положение на нашата страна.

Г. г. народни представители! Ние живѣемъ особени времена, ние наблюдаваме въ свѣта единъ възходъ на националния духъ въ различнитъ държави за нова борба, борба за по-голѣма справедливостъ и по-голѣма правда на грѣшната земя. И този духъ се надига, макаръ че едвамъ двадесетъ години — и то непълни двадесетъ години — ни дѣлятъ отъ ония времена, когато се сключиха мирнитъ договори въ Парижъ и около Парижъ, и жертвитъ още не сж забравени. Та тѣзи жертви сж милиони. И, по числеността на нѣкои статистици, ако наредите гробоветъ на тѣзи жертви на тая война единъ до другъ, вие ще имате едно колосално разстояние, може би отъ 16 до 17.000 километра, отъ Лондонъ до Кантонъ — толкова сж жертвитъ отъ европейската война. И, въпрѣки туй, духътъ на нациитъ днесъ бушува. Въ този моментъ, когато ние тихо и спокойно си приказваме тукъ, колзго азъ говоря и вие ме слушате, въ този моментъ една четвъртъ отъ човѣчеството, 500.000.000 човѣци се изтрѣбватъ като мухи. Думата ми е за Азиатския материкъ. Следователно, 1/4 часть отъ цялото човѣчество, което минава за два милиарда, днесъ е въ страшна борба.

И въ Европа духътъ не е по-спокоенъ. И на западния и на южния край на Европа духътъ бушува. Но този духъ се пренесе и въ Централна Европа. Въ Централна Европа надделѣ силата, тя коригира неправдата.

Неотдавна, много скоро, единъ французки генералъ, Баратие, воененъ писателъ, между другото, като говори за успѣха на този джръвъ въ Централна Европа, за неговата готовностъ да се жертвува за националното дѣло, между другото посочва по-добрата подготовка на едни предъ други, макаръ че едниитъ сж материално по-слаби, а другитъ материално сж по-силни. И, като дава отдѣлни факти на това явление, между другото казва: въ една утрешна война, ако не бѣше станала спогодбата въ Мюнхенъ, нашитъ дивизии щѣха да се намѣрятъ предъ едно тежко положение, затуй защото нашата дивизионна артилерия щѣше да излѣзе съ 76 милиметрови оръдия, а нашиятъ противникъ смѣни 76 и 80 милиметровитъ оръдия съ 105 милиметрови. И нашитъ дивизии съ артилерията си щѣха да стрелятъ на едно разстояние отъ 7 километра, а противникътъ въ това време ще гони 11 километра. Тукъ е вече изненадата.

Сега, при това положение, какво трѣбва да прави българскиятъ народъ и българската държава?

Ние държимъ точна смѣтка, че населяваме единъ кръстопѣтъ на Балканския полуостровъ. Ние добре знаемъ, че не живѣемъ на месечината, а че сме тукъ. Ние, обаче, бѣхме спягати. Ние, българитъ, които не знаемъ поражение въ миналото, които знаемъ само да записваме победи на нашитъ славни знамена, изпитахме горчивинитъ на най-жестокитъ и отмѣстителни договори за миръ. Отнеха се части отъ живото тѣло на българското племе и нация. Наложиха се репарации, контрибуции и пр. и пр. Но най-пъклениятъ замисълъ бѣше да се удари българинътъ въ неговото сърдце, да се удари неговата национална гордостъ, да се удари неговата сжщностъ, и е да му се унищожи войската. И, действително, създаде се едно феноменално чудовище за българската нация — отне се възможността да се въоръжаваме, да си пазимъ гражданцитъ, да се пазимъ, да пазимъ свободата си и се въведе наемната войска, тая, която е била въ вѣковетъ, но която днесъ се счита като единъ безсмисленъ фактъ и никѣде не сжществува. Нацията носи въ гърдитъ си зародиша на славата и честта. Народътъ ни е пълненъ съ военни добродетели и, както Наполеонъ навремето си е казалъ, когато е отстъпвалъ отъ Москва: когато погледнете нѣкой руснакъ и го дразнете въ гърдитъ, все казашка кръвъ тече отъ него — затуй защото казачитъ обкръжаваха неговитъ отстъпващи отреди и ги заплашваха — и ние можемъ, не защото сме българи, но като обективни наблюдатели, да кажемъ: дразнешъ ли гърдитъ на българина, ще прочетешъ въ кръвта му: „Това е герой!“ Такава е силата на нашата нация. И на тази нация,

макаръ и малка, трѣбваше да ѝ се отнеме възможността да сжществува.

Благодарение на оная политика, която се води отъ всички правителства, безъ изключение, отъ войната до днесъ, ние имаме сега възможността свободно да дебатираме тѣзи кредити, защото преди Солунската спогодба ние бѣхме лишени отъ тази фактическа възможностъ. Ето ви единъ голѣмъ положителенъ резултатъ отъ тая спогодба отъ грамадно значение. Тая спогодба е резултатъ на политиката на българскиятъ правителства, включително и на днешното. Днешното има най-голѣмъ дѣлъ въ този успѣхъ.

Какво се иска отъ насъ? Иска се да гласуваме на г. министра на финанситъ, който пъкъ ще предаде тия срѣдства на г. министра на войната, 4.250.000.000 л. — сума съответствуваща на нашитъ податни сили и на нашитъ икономически възможности, както се казва и въ самия законопроектъ. Значи, кредититъ сж за българската войска. А войската е вѣковенъ институтъ, вѣковенъ, неизмѣненъ, постояненъ институтъ, независимо отъ управлението въ съответнитъ държави. Който отъ насъ е челъ книгата на г. Керенски, бившъ министъръ-председателъ на руската република „La revolution russe“, една излѣзла напоследѣтъ книга, тамъ ще намѣри много факти, какво значи войската, като постояненъ институтъ. И наследницитъ му, които сж носителитъ на свѣтската система на управление, възстановиха тоя институтъ на принципитъ, вложени въ него отъ вѣкове. Нашата войска, и тя не се отклонява отъ тѣзи принципи. Тя ги следва строго. Нашата войска, обаче, има едно преимущество предъ въоръженитъ сили на много нации — нейниятъ хомогененъ характеръ, нейниятъ народностенъ характеръ, не само на войницитъ, но и на кадритъ — офицери и подофицери. Офицерскиятъ корпусъ въ България, действащиятъ офицерски корпусъ, е на висотата на своето положение. Той е не само технически подготвенъ, но е и единъ институтъ добре подготвенъ и въ морално и умствено отношение. Азъ посочвамъ на това обстоятелство, затуй защото една отъ причинитъ за катастрофата на руската армия бѣше единъ фаталенъ възгледъ, който се прокарваше въ продължение на цялото XIX столѣтие. Въ епоха на Александъръ I, презъ която станалъ бунтъ въ декабриститъ, когато му докладвали за нѣкой офицеръ — защото въ този бунтъ противъ царското безправие по това време взеха участие и гвардейски офицери — и, между другото, когато въ атестацията сж казвали: Александъръ Ивановичъ е културенъ и интелигентенъ човѣкъ — „А значи, той може да мисли — вѣнъ отъ войската!“ А при Александъръ III и при министъръ Вановски всички по-културни, всички природно интелигентни, съ дарование офицери бѣха лишавани отъ възможността да заематъ високи постове. И ние видѣхме въ какво положение изпадна руската армия въ 1917 или, по-право, въ 1916 г.

У насъ офицерскиятъ корпусъ излиза отъ срѣдата на българския народъ. Неговото сърдце е сърдцето на народа. Неговиятъ духъ е духътъ на нацията. За него се подбиратъ здрави морално и издигнати интелектуално хора. Такъвъ кадъръ винаги ще дава блестящи резултати. Азъ ще си позволя само единъ примѣръ. Свърши се турканската война. Азъ имамъ възможностъ да говоря съ нѣкои пленени ромънски офицери. Тѣ ми казаха: „Г-нъ майоръ, колко бѣше вашата войска, която атакува Тутраканъ?“ — Кажете ми, отговорихъ азъ, какъ я оценявате вие? — „Ние я оценяваме на 110—120.000 души“. — На каква база? — „На базата на военното изкуство. Защото въ военното изкуство има единъ принципъ, прокаранъ въ следната мисълъ: за да атакувашъ крепостъ, трѣбва три пѣти да си по-силенъ въ всѣко отношение — материално и морално“. И понеже ромънцитъ бѣха 33—34.000, тѣ сж очаквали, че ще ги атакуваме съ 120.000 души. Когато имъ казаха, че нашитъ атакуващи отреди не броеха повече отъ 27.000 души, тѣ възкликнаха: „Това е изключение, това е невъзможно“.

Посочвамъ тоя отдѣленъ примѣръ, за да видете какво значи една добре организирана войска, съ единъ високъ духъ.

Тия срѣдства, които ние ще гласуваме единодушно, се искатъ за две цели — за материалната и за моралната подготовка на войската. Ние имаме пълното довѣрие въ г. министра на войната и въ правителството, че ще упогѣби тия срѣдства за целитъ, за които тѣ сж предназначени. Ние по този въпросъ нѣма да правимъ различие между хиксъ или игрекъ, които съставятъ кабинета, затуй защото това е дѣло на правителството.

Преди да завѣрша, и азъ, както и всички предговоривши мои другари, ще кажа, че ударътъ, който се нанесе отъ злодееца въ гърба и въ гърдитъ на генералъ Плевъ и

на подполковник Стояновъ, е страшно престъпление, безумно и гнусно престъпление, затуй защото ние не знаем подобен примѣръ въ историята на културнитѣ нации — да се посѣга на шефоветѣ на народната отбрана. По този повод и Народното събрание, още когато ние не бѣхме свикани, въ лицето на г. председателя, отдале чрезъ голѣмото внимание и почитъ къмъ духа на генералъ Пѣевъ, своята голѣма почитъ и внимание къмъ нашата войска. Ние и въ първото още заседание сѣщо отдалохме тази почитъ. Тая почитъ ние отдаваме, за да подчертаемъ нашето уважение, нашата сплотеностъ и нашата обичъ къмъ българската войска.

Излизайки на тази трибуна, азъ се чувствавамъ гордъ като българинъ, като членъ на една юнашка нация, като членъ на едно воинство, въ редоветѣ на което азъ дадохъ силитѣ си въ по-младитѣ си години.

Съ тия думи азъ завършвамъ и апелирамъ: ние решително, твърдо, съ нашитѣ акламации да подчертаемъ единодушието на Парламента, когато се касае за дадатъ срѣдства за подготовката на народната отбрана и за въоръжението на нашата обична, родна войска. (Общи ръкоплѣскания)

Председателъ С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Стояновъ.

Петъръ Стояновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предъ насъ е сложенъ единъ законопроектъ за отпусане една сума, предназначена изключително за засилване материалната мощъ на нашата армия. Азъ не бихъ излъзълъ да взема думата, ако не се чувствамъ по душа задълженъ да обърна вниманието на почитаемото Народно събрание въ този исторически моментъ, който преживяватъ народитѣ, върху значението на този законъ. Той е първа последица отъ Солунското споразумение. Днесъ ние имаме възможностъ свободно и открито да гласуваме една сума за въоръжение. Ние, всички, отъ най-малкия до най-голѣмия, отъ последната колиба до най-голѣмия дворецъ знаемъ какъ значи духътъ на българина, знаемъ чувствата му, които сѣ го вълнували, вълнуватъ и днесъ когато знае, какво остави въ задграничнитѣ предѣли.

България знае и своитѣ идеали. Но не е достатъченъ духътъ, а трѣбва и материалната мощъ да върви ръка за ръка съ духа. Предъ менъ въ този моментъ се изправятъ дати: 19 октомврий, 21 ноемврий и още други дати, когато съ нищожни срѣдства, които имаме тогава, българскиятъ флотъ и българската армия по бойнитѣ полета дадоха неимоверно голѣми жертви. Въ този моментъ азъ не смѣтамъ за нужно да се отдалечавамъ и да правя историческа разходка, за да изрисувамъ духа на българската армия, водена отъ нейния офицерски и подофицерски корпусъ. Духътъ, който витае въ нея днесъ, е сѣщиятъ, който е витаелъ и въ балканската война и въ общоевропейската. Ние, когато се гласуваме този кредитъ, ще трѣбва да имаме предвидъ поукитѣ отъ миналото. Ние не трѣбва да забравяме победитѣ, които е постигнало българското воинство чрезъ грамаднитѣ скъпи жертви, които не бѣха използвани поради липса на довѣрие и единодушие нѣкога и тукъ и поради липсата на далновидностъ. Днесъ ние виждаме, че, следъ преживѣния опитъ, и правителство и народъ иматъ вече вървѣнъ усѣтъ. Азъ имамъ предвидъ преживѣния опитъ и, непосредствено вживѣлъ въ живота на българската армия и специално на българския флотъ, правя единъ апелъ къмъ васъ, г. г. народни представители, да дадемъ още единъ пътъ изразъ на нашата топлина, на нашитѣ чувства, на нашето уважение, които ние хранимъ къмъ българската армия и къмъ българското воинство, като единодушно съ акламации отъ лѣво и отъ дѣсно приемемъ този законопроектъ, който ни се предлага отъ правителството и дадемъ възможностъ и изкажемъ пожелание, часъ по-скоро последното да реализира това, което е намислило, за да може нашата армия да бѣде своевременно добре материално обзаведена, та когато Парламентъ и народъ бждатъ по мѣстата си, всички да работимъ за величието на България и за българския народъ. (Ръкоплѣскания)

Председателъ С. Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Пастуховъ. Отсъствува.

Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ. Отсъствува.

Има думата народниятъ представителъ г. Парашкевъ Забуновъ.

П. Забуновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Може би едно време тукъ, отъ това мѣсто (Сочи трибуната) да е говорено малко на по-другъ езикъ. Сега,

обаче, когато свѣтътъ е поставенъ предъ едно застрашително положение, когато условията за воюване сѣ коренно измѣнени, сега когато се обявяватъ войни неофициално и се бие народъ срещу народъ, безъ да иматъ формално обявена война, българскиятъ народъ по въпроса за своята армия е напълно единодушенъ. Българскиятъ народъ високо цени своята армия, така както я е ценѣлъ въ миналото, даже сега още повече и по-добре я оценява. Ние не можемъ да бждемъ равнодушни, когато се поставя въпросъ за нашата войска, защото тя е гордостта на българския народъ. Българскиятъ народъ, ако има да се гордѣе съ нѣщо въ своето минало, то е съ една храбра войска. Обаче, за голѣмо съжаление, българскиятъ народъ е направилъ една друга печална констатация, че българската дипломация е проиграла всичко онова, което нашата армия е можала да извоюва съ своето оръжие по всички бойни фронтове. Когато говоримъ за българската армия ние не можемъ да не споменемъ и за нашата дипломация. И това, което се изнесе отъ нѣкой отъ говорившитѣ, ще грѣбва да се подчертае лебело отъ всички ни, защото ние нѣмаме и сега, въ този моментъ, една разумна външна политика, провеждана отъ нашето правителство. Ние не сме поставили нашитѣ въпроси така, както сѣ поставени отъ другитѣ държави, които се намиратъ въ сѣщото положение, въ което се намираме и ние. Ние още не сме поставили въпроса за наши училища тамъ, гдето има български малцинства. Ние не сме поставили още въпроса, който интересува цѣлокупния български народъ, макаръ че този въпросъ се постави на дневенъ редъ съ Мюнхенската спогодба. Въ България, всрѣдъ народа циркулиратъ всевъзможни слухове, които, макаръ и да сѣ фантастични, говорятъ, че българскиятъ народъ е бодръ и че не е изгубилъ отъ онзи духъ, който е ималъ въ миналото и който трѣбва да има сега и въ бъдеще. Затова, въ връзка съ въпросъ за даване кредитъ за нашето въоръжение, тукъ трѣбва да се спомене и за нашата дипломация. Азъ нѣма да се спирамъ въ подробности по този въпросъ, по който се говори, но азъ само искамъ да подчертая, че не трѣбва да се повтарятъ онѣзи грѣшки, които сѣ правени въ миналото и поради които дадохме доста много и скъпи жертви.

Когато се говори за българската войска, не може да не се констатира и печалниятъ фактъ, който хвърли едно черно петно върху частъ, именно убийството на единъ български воинъ, който нѣмаше никаква вина предъ никого, единъ български генералъ, който се бѣше посветилъ всецѣло на идеалитѣ на нашата войска. Но когато се споменава за това убийство, не може да не се изтъкнатъ и онѣи обстоятелства, които сѣ налице и които съпроводиша убийството. Когато въ друга една държава бѣше извършено такова политическо убийство — каквото бѣше убийството на кралъ Александъръ и на французкия министъръ на външнитѣ работи Барту, при което убийство французката полиция не бѣше вземала нуждитѣ мѣрки за охрана живота на тия две видни личности, тогава ръководнитѣ лица на французката полиция си теглиха последици отъ това и си дадоха оставкитѣ, защото чувствуваха, че пада изистина отговорностъ върху тѣхъ, като не сѣ могли да защитятъ живота на тия видни личности, когато сѣ били на французка територия. Въ България, г-да — азъ смѣя да кажа това — полицията не е вземала никакви мѣрки за да защити живота на тѣзи хора и не е вземала нуждитѣ мѣрки да издири убийцитѣ, ако има такива. А щомъ не е могла да ги открие, тая полиция не може да не счете, че върху нея тежатъ отговорности за тия убийства и да си тегли последици отъ тѣхъ, като отговорнитѣ лица си дадатъ оставкитѣ, за да подчертаятъ, че тѣ не сѣ били въ състояние да защитятъ живота на единъ български воинъ, на единъ български генералъ.

Г. г. народни представители! По въпроса за кредита за въоръжението на българската армия не вървамъ да се намѣри българинъ, който да се противопостави. Нито единъ тукъ, въ Парламента, отъ досега говорившитѣ не се изказа противъ; не вървамъ и онѣзи, които има да говорятъ, да се изкажатъ противъ тия кредити. Кредититѣ сѣ нужни, защото безъ тѣхъ не можемъ да имаме сигурността на нашата нация, на нашата държава. Даже азъ смѣтамъ, че тия кредити сѣ съвършено недостатъчни, за да могатъ да бждатъ задоволени нуждитѣ на нашата войска, за да може тя да бѣде достатъчно въоръжена и да изпълни своето предназначение. Но българскиятъ народъ, както казахъ и оде, може да се гордѣе съ това, че има една храбра армия, която може да се справи въ всички моменти съ своята задача. Азъ вървамъ, че кредититѣ, които ще бждатъ положени следъ малко на гласуване, ще бждатъ одобрени съ акламация отъ всички.

Но когато се говори за нашата войска и за нейното въоръжение, азъ смѣтамъ, че трѣбва да се има предвидъ не само материалното въоръжение, не само оръжието, съ което българскиятъ войникъ ще трѣбва да манипулира, но и друго едно оръжие, което е много по-силно — това е българскиятъ духъ. Ние трѣбва да имаме единъ духъ такъвъ, какъвто сме го имали преди балканската война. Трѣбва да се повдигне духътъ на българския народъ. Какъ ще може да се повдигне духътъ на народа? Духътъ на българския народъ може да се повдигне само тогава, когато му се даде едно честно и справедливо управление, което да изхожда отъ българския народъ. Той не може да понася едно натрапническо управление. . . .

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Тѣзи изрази бѣха излишни.

II. Забуновъ: . . . което стои далечъ отъ нуждитъ и разпоиранията на българския народъ.

Г-да! Азъ говоря онова, което мисли и разбира народътъ долу. Азъ смѣтамъ, че на тоя въпросъ трѣбва да се обърне особено внимание, защото ние отъ миналото сме почерпили поуки въ това направление. Българскиятъ народъ, когато е доволенъ, когато е задоволенъ, той съ своя духъ ще оиде още по-силенъ, отколкото е билъ. Ние имаме сега, въ тоя моментъ, въ Европа случай, когато воюва единъ народъ помежду си, когато воюва братъ срещу братъ, когато единтъ воюватъ съ своя духъ, а другитъ воюватъ съ своето оръжие, и виждаме, че духътъ може да противостои на оръжието. Затова смѣтамъ, че когато се говори за въоръжаване на българската войска, трѣбва да се говори и за духа на българския народъ.

Смѣтамъ, че сега, когато гласуваме тия кредити, ние ще трѣбва да обърнемъ особено внимание и на онова, което става наоколо ни. Ние имаме примѣри отъ нашитъ съседи, които, съ своята умѣла външна политика постигнаха голѣми придобивки за своитъ национални интереси. Въ това отношение ние нищо не можахме да постигнемъ. Смѣтамъ, че въ този моментъ, когато се говори за нашето въоръжение, трѣбва да имаме предвидъ и това, да можемъ да използваме тѣзи кредити тамъ, където ще биде по-изгодно за насъ, тамъ, където ще диктуватъ нашитъ интереси.

И на последно мѣсто, г-да, понеже, споредъ законопроекта, доставкитъ ще ставатъ съгласно разпоредбитъ на чл. 120а отъ закона за бюджета, отчетността и предприятитя, по силата на който въ комиситъ влизатъ хора, които нѣматъ никакво понятие отъ въоръжение и отъ нуждитъ на една войска, смѣтамъ, че въ тия комисии трѣбва да взематъ участие и хора, които сѣ компетентни по този въпросъ, за да могатъ да се справятъ съ всички технически съоръжения, които ги има днесъ за днесъ, за да не изпадне въ положението на ония наши съседи, които преди известно време въ своитъ маневри претърпѣха голѣми катастрофи, защото бѣха си доставили оръжия, които не можаха да изпълнятъ своето предназначение.

Съ това завършвамъ, като заявявамъ, че ние съ аklamация трѣбва да гласуваме единодушно този кредитъ за нашето въоръжение. (Ржкоплѣскания)

Д. Узуновъ: Г-нъ председателю! Предвидъ на това, че 8 души народни представители се изказаха и предвидъ на това, че всички сѣ единодушни по представения законопроектъ, азъ предлагамъ, съгласно правилника, дебатитъ да се прекратятъ.

Председателъ С. Мошановъ: Има предложение за прекратяване на дебатитъ. Които сѣ съгласни да се прекратятъ дебатитъ, понеже се изказаха 8 души, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Ще гласуваме на първо четене законопроекта, който следъ това ще биде изпратенъ въ бюджетарната комисия.

Моля, тия г. г. народни представители, които сѣ съгласни да се приеме по принципъ законопроектъ за разрешаване на министра на войната да поеме задължение за нуждитъ на народната отбрана въ размѣръ на 4.250.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години, да вдигнатъ ржка. (Всички народни представители, заедно съ публиката въ ложитъ и галериитъ, ставатъ на крака, продължително и бурно ржкоплѣскатъ и викатъ „Ура!“) Събранието приема законопроекта единодушно и съ аklamация.

Г-нъ министре! По дневния редъ?

Министръ д-ръ Н. П. Николаевъ: Моля народното представителство да се съгласи за утрешното заседание да имаме следния дневенъ редъ:

Първо четене законопроектитъ:

1. За разрешаване на министра на желѣзницитъ и пристанищата да поеме задължение за нуждитъ на българскитъ държавни желѣзници и пристанища въ размѣръ на 1.000.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години.

2. За разрешаване на министра на общественитъ сгради, пжигищата и благоустройството да поеме задължение за нуждитъ за Главната дирекция на строежитъ, въ размѣръ на 550.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години.

Второ четене законопроектитъ:

3. За допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

4. За допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата за 1938 бюджетна година.

5. За разрешаване на министра на войната да поеме задължение за нуждитъ на народната отбрана, въ размѣръ на 4.250.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години.

Председателъ С. Мошановъ: Г. г. народни представители! Които приематъ така предложения дневенъ редъ за трешното заседание, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Утре въ 9¹/₂ ч. ще заседава бюджетарната комисия и ще разгледа законопроектитъ, които минаха днесъ на първо четене.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 19 ч. 45 м.)

Председателъ: **СТОЙЧО МОШАНОВЪ**

Секретари: **Д. УЗУНОВЪ**
С. ГЕОРГИЕВЪ

Началъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**